

T.C.
EGE ÜNİVERSİTESİ
Sosyal Bilimler Enstitüsü

**ARDIL ÇEVİRİDE NOT ALMA TEKNİKLERİNİN
İNGİLİZCE VE TÜRKÇE DİL ÇİFTİ BAĞLAMINDA
İNCELENMESİ: PROFESYONELLER VE YARI
PROFESYONELLERLE BİRLİKTE BİR VAKA
İNCELEMESİ**

Yüksek Lisans Tezi

Yaşar AKGÜN

Mütercim-Tercümanlık Anabilim Dalı

İzmir

2025

T.C.
EGE ÜNİVERSİTESİ
Sosyal Bilimler Enstitüsü

**ARDIL ÇEVİRİDE NOT ALMA TEKNİKLERİNİN
İNGİLİZCE VE TÜRKÇE DİL ÇİFTİ BAĞLAMINDA
İNCELENMESİ: PROFESYONELLER VE YARI
PROFESYONELLERLE BİRLİKTE BİR VAKA
İNCELEMESİ**

Yüksek Lisans Tezi

Yaşar AKGÜN

Danışman
Prof. Dr. Mehmet Tahir ÖNCÜ

Mütercim-Tercümanlık Anabilim Dalı
Çeviribilim Tezli Yüksek Lisans Programı

İzmir
2025

ETİK KURALLARA UYGUNLUK BEYANNAMESİ

“ARDIL ÇEVİRİDE NOT ALMA DİLİNİN İNGİLİZCE VE TÜRKÇE DİL BAĞLAMINDA İNCELENMESİ: PROFESYONELLER VE YARI PROFESYONELLERLE BİRLİKTE BİR VAKA İNCELEMESİ” başlıklı bu tezin bana ait, özgün bir çalışma olduğunu; çalışmamın hazırlık, veri toplama, analiz ve bilgilerin sunumu olmak üzere tüm aşamalarında bilimsel etik ve kurallara uygun davrandığımı; bu çalışma kapsamında elde edilen tüm veri ve bilgiler için kaynak gösterdiğimi ve bu kaynaklara kaynakçada yer verdiğimi; bu çalışmanın Ege Üniversitesi tarafından kullanılan ‘bilimsel intihal tespit programı’ ile tarandığını ve hiçbir şekilde ‘intihal içermediğini’ beyan ederim.

Herhangi bir zamanda, çalışmamla ilgili yaptığım bu beyana aykırı bir durumun saptanması durumunda, ortaya çıkacak tüm ahlaki ve hukuki sonuçlara razı olduğumu bildiririm.

Yaşar Akgün

Tez Değerlendirme Kurulu Jüri Üyeleri

Başkan : Prof.Dr. Mehmet Tahir ÖNCÜ
(Danışman)

Üye : Doç.Dr. Ahu Selin ERKUL YAĞCI

Üye : Doç.Dr. Şeyda KINCAL

Yüksek Lisans Tezinin kabul edildiği tarih: 30.05.2025

Önsöz

İşlevselliğinin merkezine “dil” kavramını oturtan çeviri alanı, dilin paydaş olduğu tüm alanlardan beslenmiş ve günümüzdeki çokyönlü, multidisipliner ve zengin niteliğini bu sayede kazanmıştır. Ülkemizdeki akademik geçmişi 1980'lere uzanan çeviribilimin söz konusu bilimselleşme sürecine müdahil olan kıymetli araştırmacılar, yazılı ve sözlü çeviri alanının pratikteki sorunlarını kuramsal bağlamda ele almak üzere çeşitli uzmanlıklardan faydalanmış ve çeviribilimin söz konusu çokyönlülüğünü teşkil etmişlerdir. Çeviribilimin önemli bir alt alanı olan sözlü çeviri ise doğası gereği ampirik araştırmalarla eşgüdümlü olarak ilerlemiş ve kuramsal boyutunu çoğunlukla uygulamalı yaklaşımlarla geliştirmiştir. Söz konusu uygulamalı çalışmalarda Türkçenin çeşitli dil çiftlerine dahil edildiği farklı çalışmalar olsa da ardıl çeviri alanında not alma süreçlerini irdeleyen ve Türkçe-İngilizce dil çiftini ele alan çalışmaların çok kısıtlı olduğu gözlemlenmiştir. “*Ardıl Çeviride Not Alma Dilinin İngilizce ve Türkçe Dil Bağlamında İncelenmesi: Profesyoneller ve Yarı Profesyonellerle Birlikte Bir Vaka İncelemesi*” isimli bu tez çalışması ise, ulusal ve uluslararası düzlemde gerçekleştirilen çok kıymetli önceki çalışmalardan faydalanarak Türkiye'deki çeviribilim yazınına naçizane bir katkı sunmayı hedeflemiştir.

Öncelikle yardımlarını hiçbir koşulda esirgemeyen; sabrı, hoşgörüsü ve akademik birikimleriyle birlikte bu katkıyı yapmamı mümkün kılan değerli Hocam ve tez danışmanım Prof. Dr. Mehmet Tahir Öncü'ye en içten teşekkür ve saygılarımı sunmak isterim.

Bu çalışmanın hazırlanma sürecinde desteklerini her daim hissettiğim İzmir Ekonomi Üniversitesi İngilizce Mütercim ve Tercümanlık Bölüm Başkanı Prof. Dr. Nihal Yetkin Karakoç başta olmak üzere tüm bölüm Hocalarıma; aynı yollardan geçmiş veya geçen, edindiği deneyimleri benimle paylaşmaktan asla imtina etmeyen değerli Araştırma Görevlisi oda arkadaşlarıma süreç içerisindeki yardımlarından dolayı minnettarım.

Hayallerimin peşinden gitmemde her zaman için destekçim olan; bu uğurda maddi ve manevi desteklerini hiçbir zaman esirgemeyen aileme, ilkokula adımımı attığım ilk günden bugünlere kadar göstermiş oldukları sabır ve hissetmeden tek gün geçirmediğim sevgileri için teşekkür ederim.

İzmir, 2025

Yaşar AKGÜN

Özet

Her ne kadar öncesinde dil öğreniminin destekleyici bir unsuru veya dilbilim alanının bir alt başlığı olarak ele alınmış olsa da çeviri mesleği, modern dünyanın artan çeviri talepleri doğrultusunda karşılaşılan sorunlara yönelik kuramsal ve pratik çözüm önerileri getirmek için akademik bir nitelik kazanarak çeviribilim adı altında irdelenmeye başlamıştır. Çeviri sürecinin bilimsel bir düzlemde ele alınması ise onun yazılı ve sözlü çeviri olarak iki ana başlığa ayrılmasını ve pratikteki sorunların kuramsal olarak çözümlenmesiyle beraber her geçen gün artan bir alanyazının ortaya çıkmasını mümkün kılmıştır. Bu bağlamda sözlü çevirinin iki önemli alt alanından biri olan ardıl çeviri, ihtiva ettiği dinleme, not alma, hatırlama ve aktarma gibi karmaşık süreçler nedeniyle söz konusu alanyazında önemli bir yere sahip olmuştur. Özellikle de ardıl çevirinin en karakteristik özelliği mahiyetinde olan not alma süreci, çeşitli ampirik çalışmaların odağında yer almıştır. Ardıl çeviride not alma dili araştırmaları ise farklı dil çiftlerinde analiz edildiği için çeşitli dillerden beslenerek zengin bir alanyazının ortaya çıkmasında etkili olmuştur. Ancak Türkçenin söz konusu not alma dili araştırmalarının gerek ulusal gerekse uluslararası alanyazında yer bulamamış olması, çeviribilimin hızla gelişmekte olduğu Türkiye’de önemli bir alanyazın boşluğunu teşkil etmiş ve bu tezin odak noktasını oluşturmuştur.

Bu bağlamda, İngilizce ve Türkçe dil çiftindeki ardıl çeviri sürecinin potansiyel not alma dili eğilimlerini ortaya koymak için İzmir Ekonomi Üniversitesi İngilizce Mütercim ve Tercümanlık Bölümü 3. ve 4. sınıf öğrencileri olan 10 kişiyle, bir kurumda kadrolu veya serbest zamanlı olarak en az 1 yıl sözlü çevirmen olarak çalışmış/ çalışmakta olan 10 profesyonel sözlü çevirmen arasında karşılaştırmalı bir çalışma gerçekleştirilmiştir. Katılımcıların ilk olarak kendi içlerinde, ardından ise gruplar hâlinde karşılaştırmalı olarak incelenen verileri, İngilizce ve Türkçe dil çifti özelinde çeviri edinçleri henüz oluşmakta olan öğrenciler ile çeviri edinçleri mesleki

anlamda oluşmuş olan profesyoneller arasındaki dil eğilimi dinamiklerini gösterebilmek amacıyla irdelenmiştir. Katılımcıların almış oldukları notların dil eğilimlerini tespit ederken, seçimlerinin ne kadarının bilinç düzeyinde olduğunu saptayabilmek amacıyla 5 sorudan oluşan yarı yapılandırılmış yazılı bir görüşme gerçekleştirilerek veri üçgenlemesi kurulmuştur. Bu çalışmanın kuramsal altyapısı ise gerek andaş gerekse ardıl çeviri için alanyazında sıklıkla kullanılan Çaba Modeli (Gile, 2009) çerçevesinde oluşturulmuştur.

Bu hedeflerden hareketle, Çeviri Tarihi isimli 1. Bölümde çevirinin salt bir uğraştan ziyade akademik bir hüviyet kazanma noktasına kadar uzanan gelişim süreci ele alınmaktadır. 2.Bölümde ise ardıl çevirinin diğer sözlü çeviriler arasındaki konumunu benzerlikler ve farklılıklar açısından irdeleyen Sözlü Çeviri Türleri Bölümü yer almaktadır. Alanyazın Taraması isimli 3. Bölümde not alma diline yönelik önceki ulusal ve uluslararası çalışmaların kapsamı ve sınırlılıkları tartışılmaktadır. Katılımcıların verilerini kuramsal bir düzleme konumlandırma hususunda kapsayıcı ve doğrulayıcı bir atıf çerçevesi teşkil eden Çaba Modeli ise Gile ve Çaba Modeli (2009) isimli 4. Bölümde tartışılmaktadır.

Araştırmanın tasarımı, örnekleme, yaklaşımı ve kısıtları ise Yöntem adındaki 5. Bölümde aktarılmaktadır. Analizler doğrultusunda elde edilen veriler ve bu verilerin yarı yapılandırılmış görüşme sorularına verilen yanıtlarla beraber çözümlemesinin gerçekleştirilmesi “Bulgular” başlıklı 6. Bölümde gerçekleştirilmiştir.

Saptanan veriler 7. Bölümde tartışılmış ve Gile’nin (2009) Çaba Modeli başta olmak üzere alanyazındaki kuramsal yaklaşımların bu çalışmada sağlanan verileri tasdikleyici unsurları ele alınmıştır. Sonuç bölümü ise çalışmanın nihai tespitlerini içermekte olup, önceki bölümde belirtilen potansiyel yeni sorunsalların önemini yinelemektedir.

Anahtar Kelimeler; Sözlü Çeviri, Ardıl Çeviri, Not Alma, Çaba Modeli, Çeviribilim

Abstract

Although previously considered a supporting tool for language learning or a subfield of linguistics, translation has gained academic recognition due to the increasing demands of the modern world. Consequently, it has been examined under Translation Studies to provide theoretical and practical solutions to translation-related challenges. The scientific study of translation has led to its classification into two main branches, written and oral translation, while also fostering an expanding body of literature addressing practical issues through theoretical insights.

Within this framework, consecutive interpreting, one of the two main branches of oral translation, holds a significant place in the literature due to its complex cognitive processes, including listening, note-taking, delivery, and recall. Note-taking, a defining feature of consecutive interpreting, has been the focus of various empirical studies, analyzed from perspectives such as note-taking language, techniques, and speed. Research on note-taking language, examined across different language pairs, has contributed to a rich body of literature. However, the absence of Turkish in these studies, both nationally and internationally, represents a significant research gap in Turkey's rapidly developing Translation Studies field. Addressing this gap forms the core focus of this thesis.

To identify potential note-taking language tendencies in the English-Turkish consecutive interpreting process, a comparative study has been conducted with two participant groups: ten third- and fourth-year students from Izmir University of Economics, Department of English Translation and Interpreting, and ten professional interpreters with at least one year of experience as full-time or freelance interpreters. Data were analyzed within and across groups to examine note-taking trends among students, whose interpreting competence is still developing, and professionals, whose competence is established. A semi-structured written interview with five questions

was conducted to assess the extent to which participants' note-taking choices were conscious, ensuring data triangulation.

The theoretical foundation of this study has been structured within Gile's Effort Model (2009), widely employed in consecutive and simultaneous interpreting literature.

Based on these objectives, the study has been structured as follows: The first chapter, Translation History, examines the transformation of translation from a practice to an academic field. The second chapter, Types of Interpreting, explores the position of consecutive interpreting in relation to other modes. The third chapter, Literature Review, discusses previous studies on note-taking language and their limitations. The fourth chapter, Gile and the Effort Model (2009), establishes the study's theoretical framework. The fifth chapter, Methodology, presents the research design, sample, approach, and limitations. The sixth chapter, Findings, analyzes participants' note-taking sheets and their interview responses, comparing data through bar charts for clarity. The seventh chapter, Discussion, evaluates findings in relation to theoretical approaches, particularly Gile's Effort Model, and discusses study limitations and recommendations. The final chapter, Conclusion, presents key findings and emphasizes potential research questions identified in the previous chapter.

Keywords: Interpreting, Consecutive Interpreting, Note-Taking, Effort Model, Translation Studies

İçindekiler

Önsöz.....	IV
Özet.....	VI
Abstract.....	VIII
İçindekiler	X
Şekiller Dizini	XII
0. Giriş.....	1
0.1 Tezin Konusu	1
0.2 Tezin Genel Yapısı.....	1
0.3 Çalışmanın Önemi	4
0.4 Literatür Taraması.....	5
ÇEVİRİ TARİHİ.....	7
1.1 Bilimsel Bir Alan Olarak Çeviribilimin Doğuşu	7
1.2 Sözlü Çevirinin Akademik Bir Alan Olarak Gelişimi	10
1.3 Türkiye’de Sözlü Çeviri Çalışmalarının Gelişimi	13
SÖZLÜ ÇEVİRİ TÜRLERİ	22
2.1 Andaş Çeviri	22
2.2 İşaret Dili Çevirmenliği.....	25
2.3 Fısıltı Çevirisi	26
2.4 Ardıl Çeviri	27
GİLE VE ÇABA MODELİ (2009)	31
3.1 Andaş Çeviri Çaba Modeli	35
3.2 Ardıl Çeviri Çaba Modeli	37
YÖNTEM.....	41
4.1 Önceki Çalışmaların Kapsamlı Analizi	41
4.1.1 Öğrencilerle Gerçekleştirilen Vaka Çalışmaları.....	41
4.1.2 Öğrenciler ve Profesyonellerle Birlikte Karşılaştırmalı Olarak İncelenen Vaka Çalışmaları.....	49
4.2 Araştırma Tasarımı.....	53
4.3 Veri Toplama	53
4.3.1 Yazılı Yarı Yapılandırılmış Görüşmeler	55
4.4 Katılımcılar	56

4.4.1 Yarı Profesyonel Öğrenci Sözlü Çevirmenler (A Grubu)	56
4.4.2 Profesyonel Sözlü Çevirmenler Grubu (B Grubu)	56
4.5 Çalışmanın Kısıtları	56
BULGULAR	58
5.1. Yarı Profesyonel Sözlü Çevirmenlerin (A Grubu) Ardıl Çeviri Not Alma Süreçlerindeki Dil Tercihleri.....	58
5.1.2 İngilizceden Türkçeye Ardıl Çeviri Not Alma Dili Eğilimi.....	58
5.1.3 Türkçeden İngilizceye Ardıl Çeviri Not Alma Dili Eğilimi.....	60
5.1.4 Yarı Yapılandırılmış Görüşme Verileri.....	61
5.2 Profesyonel Sözlü Çevirmenlerin (B Grubu) Ardıl Çeviri Not Alma Süreçlerindeki Dil Tercihleri.....	66
5.2.1 İngilizceden Türkçeye Ardıl Çeviri Not Alma Dili Eğilimi.....	66
5.2.3 Türkçeden İngilizceye Ardıl Çeviri Not Alma Dili Eğilimi.....	66
5.2.4. Yarı Yapılandırılmış Görüşme Verileri.....	67
6. Sonuç	77
7. Kaynakça	82
8. Ekler	89
9. Özgeçmiş	122

Şekiller Dizini

Şekil 1: Yarı Profesyonel Öğrencilerin İngilizceden Türkçeye Ardıl Çeviri Sürecindeki Not Alma Dili Eğilimleri	59
Şekil 2: Yarı Profesyonel Öğrencilerin Türkçeden İngilizceye Ardıl Çeviri Sürecindeki Not Alma Dili Eğilimleri	60
Şekil 3: Yarı Profesyonel Öğrencilerin Total Kaynak ve Hedef Dil Kullanım Yüzdeleri	65
Şekil 4: Profesyonel Sözlü Çevirmenlerin İngilizceden Türkçeye Ardıl Çeviri Sürecindeki Not Alma Dili Eğilimleri	66
Şekil 5: Profesyonel Sözlü Çevirmenlerin Türkçeden İngilizceye Ardıl Çeviri Sürecindeki Not Alma Dili Eğilimleri	67
Şekil 6: Profesyonel Sözlü Çevirmenlerin Total Kaynak ve Hedef Dil Kullanım Yüzdeleri	71

0. Giriş

0.1 Tezin Konusu

Bu tez, İngilizce-Türkçe, Türkçe-İngilizce faaliyet gösteren Türk profesyonel ardıl çevirmenler ve ardıl çeviri konusunda eğitim alan öğrencilerin ardıl çevirinin önemli bir parçası olan not alma süreçlerindeki dil eğilimlerine odaklanmaktadır. Ardıl çeviri, konuşmacı konuşurken eş zamanlı olarak gerçekleştirilen andaş çeviriden farklı olarak çevirmenin konuşmacının konuştuğu sırada not almasını ve birkaç dakika sonra aldığı notlara dayanarak konuşmayı aktarmasını gerektiren bir sözlü çeviri alanıdır. Konuşmacı genellikle birkaç dakikalığına konuşmayı sürdürürken çevirmenin en hızlı ve etkili şekilde not alması gerekir. Çünkü almış olduğu notlar birkaç dakika öncesinde ifade edilen sözlerin bir hatırlatıcısı mahiyetindedir. Sözlü çevirinin popüler bir dalı olan ardıl çeviride not alma teknikleri önem arz ettiğinden çevirmenlerin not alma süreçlerini hızlandıracak pek çok strateji ve teknik geliştirilmiştir. Duyulan kelime ve cümleleri kısa harflerle kodlamak veya sembolik çizimlerle ifade etmek gibi farklı yaklaşımlar bulunsa da ardıl çeviride notların hızlı ve etkili bir şekilde alınması gerektiğinden ve esasında alınan notların yalnızca notu alan çevirmen tarafından okunulup aktarılacağından söz konusu notların hangi teknikle alınacağı noktasında uluslararası bir standart bulunmamaktadır. Bununla beraber, not alma sürecinin hangi dil ile gerçekleştirileceği ve çevirmenin söz konusu dili neden tercih ettiği sorusu bu tezin konusunu oluşturmaktadır.

0.2 Tezin Genel Yapısı

Çalışmanın Giriş bölümünde araştırmanın genel çerçevesi ve önemi ortaya koyularak farklı dil çiftlerinde ardıl çeviride hangi dillerde not alınması gerektiğine yönelik daha öncesinde gerçekleştirilmiş çalışmalardan (Dam, 2004; Hanusiak, 2021; Baselli, 2012; Kıncal, 2019) söz edilecektir. Araştırma konusunu ardıl çeviride not alma dili olarak belirlemeyen fakat ardıl çeviride not alma tekniklerinin farklı boyutlarını ele alan vaka çalışmalarında not alma diline dair sonuçlar elde eden çalışmalara da (Wang & Wu, 2022; Zhan, 2019) yer verilecektir. Literatür taraması sonucunda alandaki çalışmaların not alma dili konusunu farklı dil çiftlerinde ele aldıkları ve bu nedenle de her bir çalışma dâhil ettiği dil çiftiyle paralel olarak farklı sonuçlar

verdikleri gözlemlenmiştir. Bazı çalışmalarda (Baselli, 2012; Hanusiak, 2021; Dam, 2004) öğrencilerin kendi anadillerinde (A dili) not aldıkları görülürken bazı çalışmalarda hedef dilde not aldıkları gözlemlenmiştir (B dili). Bu araştırmaların pek çoğu yalnızca öğrenci bazında gerçekleştirilmiştir (Dam, 2004; Hanusiak, 2021). Öyle ki, literatür taramasında belirtilen söz konusu araştırmaların neredeyse hepsi bu alanda öğrenciler ve profesyoneller arasında karşılaştırmalı olarak gerçekleştirilebilecek bir çalışmanın öneminden ve gereğinden bahsetmektedir.

Birinci bölümde ise çevirinin hem yazılı hem de sözlü olarak tarihin en eski uğraşlarından biri olduğu gerçeği vurgulanacak ve söz konusu tarihsel gelişim içerisinde nasıl bilimsel bir mahiyete büründüğü ele alınacaktır. Aynı bölüm içerisinde 1980’ler itibarıyla yazılı ve sözlü çeviri alanlarının bilimsel düzlemde kavramsallaştırılması da irdelenmektedir. Sözlü çevirinin iki önemli alt alanı olan ardıl çeviri ve andaş çeviri farkına gidilecek ve ardıl çevirinin gereksinimleri not alma teknikleri bağlamında ifade edilecektir.

Çalışmanın ikinci bölümünde ise sözlü çeviri türleri genel bir yaklaşımla ele alınacak ve andaş çeviri, ardıl çeviri, fısıltı çevirisi ve işaret dili çevirmenliği gibi başlıca sözlü çeviri türleri irdelenecektir. Ardıl çeviriyi diğer sözlü çeviri türlerinden ayıran uzun süreli bellek gereksinimi, not tutma becerileri vb. gibi unsurlar da vurgulanacaktır.

Çalışmanın üçüncü bölümünde ise bu çalışmanın kuramsal çerçevesini teşkil eden Gile ve Çaba Kuramı (2009) ele alınmaktadır. Sözlü çevirinin yazılı çeviriye kıyasla getirmiş olduğu üst düzey zihinsel aktivitelerin çevirmenler için yol açabileceği zorluklarla beraber sözlü çeviride çevirmenin deneyimlemekte olduğu zihinsel yük ve yorgunluğu göstererek bu bağlamda kuramsal öneriler sunan Daniel Gile’nin Çaba Kuramı (*The Effort Theory*) (2009) bu bölümde bahsedilerek araştırmanın çıkış noktasını oluşturacaktır. Bu bölümde Daniel Gile’nin *Basic Concepts and Models for Interpreter and Translator Training* (2009) isimli eserinde sözlü çevirmenlerin mental süreçlerine dair geliştirmiş ve ayrıntılı bir biçimde ele almış olduğu söz konusu Çaba Kuramı’ndan bahsedilerek ardıl çeviride not alma teknikleri bağlamında belirtmiş olduğu yaklaşımlar incelenecektir. “Ardıl Çeviri İçin Çaba Modeli” başlıklı bölümde ortaya koyduğu yaklaşımına ardıl çeviride not alma tekniklerini de dâhil eden Gile, çevirmenin hangi dilde not alması gerektiği sorunsalına hem notların kaynak dilde alınması gerektiğini savunan hem de erek

dilde alınması gerektiğini savunan araştırmacılardan örnekler vererek farklı perspektiflerden yaklaşmaktadır (s.179). Ardıl çeviride notların kaynak mı yoksa erek dilde mi alınması gerektiği yönünde nihai bir karara varmanın güncel veriler ışığında henüz mümkün olmadığını belirten Gile (s.179) bu konudaki çalışmaların önem arz ettiğini de belirtmektedir. Bu bağlamda, bu çalışmanın amacının ardıl çevirmenlerin not alma sürecinde hangi dilde daha konforlu hissettikleri ve hangi dilde not almaya yatkın olduklarını saptamak olduğu göz önüne alınırsa, Gile'nin çevirmenin sözlü çeviri sürecinde deneyimlemekte olduğu mental zorluğu aşmaya yönelik kavramsallaştırdığı Çaba Kuramı, çalışmamızın kuramsal dayanağını oluşturmaktadır.

Dördüncü bölümde ise vaka çalışmasının yöntemsel boyutu ele alınacaktır. Çalışmanın yöntemi ise İngilizce ve Türkçe dil çiftinde ardıl çeviri alanında çalışmakta olan 10 öğrenci (Grup A) ve 10 profesyonel çevirmenin (Grup B) iki grup hâlinde karşılaştırılmasını kapsamaktadır. İlk olarak A ve B grubuna B2 seviye bir İngilizce konuşma dinletilecektir. Söz konusu dinleti Avrupa Birliği'nin sözlü çevirmenler eğitimi için tasarlamış olduğu Speech Repository (https://commission.europa.eu/index_en) isimli sayfadan alınacaktır. Söz konusu platformda Türkçe dâhil birçok dilde sözlü çeviri eğitimi için tasarlanmış olan farklı seviyelerdeki konuşmalara ulaşmak mümkündür. Konuşmanın zorluğu, süresi ve konusu gibi mühim noktalarda filtreleme imkanı sunan söz konusu resmi site, araştırmamızın dinletilerinin alınacağı yer olacaktır. Konuşma sona erdiğinde deneklerden aldıkları notlara dayanarak Türkçeye çeviri yapmaları istenecektir. Dinleme, not alma ve çevirme süreçleri esnasında grupların çoklu olarak sürece dâhil olmayacağını da belirtmekte fayda vardır. Örneğin, A grubunda yer alan 10 kişinin her biriyle söz konusu süreç ayrı bir ortam ve zamanda gerçekleştirilecektir. Aynı durum B grubu için de geçerlidir. Bu sayede aynı gruba mensup katılımcıların birbirinden istemsiz de olsa etkilenmemesi amaçlanmaktadır. Her iki grup da İngilizce konuşmayı dinleme, not alma ve çevirme sürecini bitirdikten sonra aldıkları notlar toplanacaktır. Sürecin ilk başında katılımcılara not alma tekniklerinin alandaki bilinen özerkliği vurgulanacak ve en konforlu hissettikleri şekilde not almaları gerektiği bildirilecektir. İlk adımı katılımcıların aynı zorluk seviyesine ve uzunluğa sahip Türkçe bir konuşmanın dinletilip, not alma sürecinin ardından İngilizce diline çevirdikleri ikinci adım izleyecektir. Yine aynı şekilde almış oldukları notlar

toplanacak ve her iki dil çiftindeki not alma eğilimleri incelenecektir. Her grubun kendi içerisindeki eğilimi tespit edildikten sonra iki grup arasındaki eğilim karşılaştırılacaktır. Bu sayede ardıl çeviri öğrencilerinin ileriki meslek yaşantılarında öğrencilik yıllarından farklı bir eğilim geliştirip geliştirmeme durumu da gözlemlenecektir. Bu noktada B grubunu oluşturan profesyonel çevirmenlerin önemi de ortaya çıkmaktadır. Notlardaki dil eğilimleri not alınan kelime, harf veya cümlelerin sayısı ve not alındıkları dil şeklinde yüzdelik biçiminde hesaplanacaktır. Grupların kendi içerisindeki eğilimleri ve birbiriyle olan karşılaştırmaları gerçekleştirildikten sonra her bir katılımcıyla yazılı yarı yapılandırılmış görüşmeler gerçekleştirilerek, eğilimlerinin nedenlerini ortaya çıkarmak amaçlı olarak tasarlanmış 5 soru sorulacaktır. Bu sayede öğrencilerin ve profesyonellerin çeviri sürecindeki eğilimleri sözel boyutta da bizzat kendileri tarafından teyit veya tekdüz edilecektir.

Beşinci ve altıncı bölümde ise vaka analizinin bulguları paylaşılacak ve tartışılacaktır. Grupların anketlerdeki söylemleriyle not alma süreçlerindeki uyuma veya zıtlıklar; her grubun kendi içerisindeki dil eğilimleri; A grubu (öğrenciler) ve B grubu (profesyoneller) arasındaki benzerlik ve farklılıklar bu bölümde irdelenecektir.

0.3 Çalışmanın Önemi

Çeviri uğraşı her ne kadar dünyanın en eski mesleklerinden biri olsa da bu alanın gerçek anlamda kavramsallaştırılıp bir bilim hâlinde irdelenmesi 20. yüzyılın sonlarına tekabül etmektedir. Üstelik, çevirinin bir bilim olarak ele alınması nispeten yeni bir süreçken sözlü çevirinin popüler bir alt alanı olan ardıl çevirinin bir bilim olarak geliştirilmesi ve tartışılması ise hâlen güncelliğini koruyan bir konudur. Ardıl çevirinin ehemmiyetli bir şekilde ifa edilebilmesi için de not alma tekniklerinin önemi yadsınamaz bir gerçektir. Bu bağlamda ardıl çeviriyle uğraşan kişilerin zihinsel süreçlerini azaltmaya yönelik çalışmaların önemli bir parçasını oluşturan not alma dilini analiz eden çalışmaların ise farklı dil çiftlerinde sayılı miktarda yapılmış olması bu çalışmanın özgünlüğünü ve önemini oluşturan unsurlardır. Özellikle de Türkiye’de daha önce not alma diline dair araştırmaların ardıl çeviri öğrencileri kapsamında gerçekleştirildiği ve profesyonel çevirmenlerin dâhil edilerek bir karşılaştırmaya gidilmediği de belirtilmelidir. Diğer çalışmalardan farklı olarak bu

Çalışmanın anket sürecini yöntemine dâhil etmesi de verilerin daha sağlıklı bir şekilde teyitlenmesi noktasında önem arz etmektedir.

Öte yandan çeviribilimin önemli bir alt alanı olarak sözlü çeviri, kuramsal ve uygulamalı düzlemde her geçen gün gelişmeye ve çeşitlenmeye devam eden bir alan olarak karşımıza çıkmaktadır. Türkiye’de de bu alanın uygulamalı öğretimi konusunda öğrenci merkezli yaklaşım ve yöntemlere ihtiyaç duyulmaktadır. Bu bağlamda bu çalışma, Türkiye’deki sözlü çeviri eğitiminde -özellikle de ardıl çeviri özelinde- öğrencilere yönelik geliştirilebilecek yaklaşım ve yöntemlerin şekillendirilmesinde fayda sağlayabilecek önemli veriler sağlayabilmektedir. Nitekim öğrencilerin sözlü çeviri edinçlerinin geliştirilmesi sürecinde İngilizce ve Türkçe dillerindeki olası eğilimleri, öğrencilerin ihtiyaçlarının gözetilmesi ve bu ihtiyaçlar dahilinde müfredatların geliştirilmesi önem arz etmektedir.

0.4 Literatür Taraması

Ardıl çevirinin önemli bir bileşeni olan not alma tekniklerinin dil tercihleri bağlamında incelenmesi çeviribilim literatüründe muhtelif diller özelinde gerçekleştirilmiştir. Ancak belirtmelidir ki söz konusu çalışmaların büyük bir kısmı (Dam, 2004; Hanusiak, 2021; Wang ve Wu, 2022; Zhan, 2019) vaka analizlerindeki katılımcılarını öğrencilerle sınırlı tutmuştur. Bu bağlamda alanyazında bu konu özelindeki pek çok çalışmanın yalnızca öğrencilerin not alma süreçlerindeki dil tercihlerini irdelediği belirtilebilir. Belirtilen çalışmalardan kimi not alma dili tercihlerini A ve B dili perspektifinden incelerken (Dam, 2004), kimi ise kaynak ve erek dil odaklı (Hanusiak, 2021; Kincal, 2019) bir araştırma tasarımı oluşturmıştır. Dil tercihlerini salt A ve B dili veya kaynak ve erek dil bağlamında değil aynı zamanda dillerin yapısal özellikleri bakımından da incelendiği çalışmalar (Zhan, 2019; Wang ve Wu, 2022) mevcuttur.

Not alma dilini A ve B dili perspektifinde inceleyen Dam (2004) öğrencilerin büyük bir çoğunluğunun A dilinde not aldıklarını tespit ederken; kaynak ve erek dil odaklı bir yaklaşım izleyen Hanusiak (2021) ise öğrencilerin genellikle kaynak dilde not aldıklarını saptamıştır. Çincenin sahip olduğu sembolik yazım sisteminin not alma süreçlerine muhtemel etkisini irdeleme ereğiyle yola çıkan Wang ve Wu (2022) ise öğrencilerin İngilizceye nazaran notlarını Çince karakterlerle tuttuklarını aktarmışlardır. Çincenin Çin’de kullanılan basitleştirilmiş hâlini ve Tayvan’da

kullanılan daha karmaşık hâlini kullanan 2 farklı grup öğrencinin Çince-İngilizce dil kombinasyonunda alabilecekleri tutumu incelemek isteyen Zhan (2019) ise Çin’de kullanılan basit Çinceye hâkim olan öğrencilerin daha çok Çince not tutarken Tayvan’da kullanılan karmaşık Çinceye hâkim öğrencilerin ise çoğunlukla İngilizce not aldıklarını saptamıştır. Söz konusu çalışmalardan elde edilen verilere göre öğrencilerin ana dillerinde veya duydukları kaynak dilde not alma eğiliminde oldukları gözlemlenebilmektedir.

Chen (2021) çalışmasını İngilizce ve Çince dil kombinasyonu bağlamında yürütmüştür. Elde ettiği verilerin sonucunda profesyonellerin kaynak ve erek dilden bağımsız olarak notlarını her zaman için İngilizce aldıkları tespit edilmiştir. Öğrencilerin ise profesyonellerden farklı olarak her durumda kaynak dilde not aldıkları gözlemlenmiştir. Dolayısıyla söz konusu çalışmada öğrencilerin, yalnızca öğrencilerle yapılan çalışmalarda elde edilen verilerle uyumlu olarak kaynak dilde not alma eğilimi gösterdikleri saptanmıştır. Benzer bir biçimde Baselli (2012) de İngilizce ve İtalyanca dil kombinasyonu içerisinde öğrencilerin daha çok kaynak dilde not aldıklarını tespit etmiştir. Profesyoneller ise anadilleri İtalyanca olmasına rağmen kaynak ve erek dilden bağımsız olarak çoğunlukla İngilizce not almışlardır.

Alanyazındaki çalışmalar gözlemlendiğinde not alma dil tercihi konusundaki yaklaşımların genellikle kaynak ve erek dil bağlamında şekillendiğini belirtmek mümkündür. Alandaki araştırmaların çoğunluğu salt öğrenci katılımcılar ile gerçekleştirilirken öğrenci ve profesyonel çevirmenlerle karşılaştırmalı analizlerin yapıldığı çalışmaların azınlıkta olduğu görülmüştür. Bununla beraber, Türkçenin dâhil edildiği bir dil kombinasyonu içerisinde daha önce benzer bir çalışmanın yapılmadığı gözlemlenerek Türkiye’deki çeviribilim alanyazınının doldurulması gereken bir literatür boşluğu tespit edilmiştir. Nitekim yukarıda irdelenen ve diğer dillerde gerçekleştirilen çalışmaların pek çoğunda dillerin farklı yapısal özelliklerinden dolayı not alma süreçlerinde farklı avantajlar sağlayabileceği ve bu nedenle farklı dil kombinasyonlarını dâhil edecek ardıl çeviri çalışmalarının düzenlenmesi gerektiği belirtilmektedir.

ÇEVİRİ TARİHİ

1.1 Bilimsel Bir Alan Olarak Çeviribilimin Doğuşu

Çeviri uğraşı esasında dünyanın en kadim mesleklerinden biri olup, medeniyetlerin doğuşu itibarıyla çeşitli biçimlerde uygulanagelmiş bir alandır. Tarihsel olarak ilk başta sözlü iletişim bağlamında farklı kültürler arasındaki iletişimi sağlayan çeviri, sonrasında ise yazılı iletişimin bir parçası hâline gelmiştir (Tanrıkulu, 2017, s.99). Tarih boyunca ticaret, siyaset veya sanat gibi çeşitli konular bağlamında ifa edilen çevirinin bilimsel bir düzlemde ele alınması ise uzun bir süreç gerektirmiştir. Her ne kadar tarih boyunca çevirinin nasıl gerçekleştirilmesi gerektiğine yönelik çeşitli kuramsal ve uygulamalı tartışmalar şekillendirilse de tüm bu girişimlerin kolektif bir biçimde profesyonel yöntem ve kurallarla bir bilim adı altında ortaya konulması 20. Yüzyılın ikinci yarısına kadar söz konusu olamamıştır. Bu nedenle söz konusu döneme kadar olan süreçte çeviri uğraşına ilişkin herhangi bir kuramsal yaklaşımda bulunulmadığını belirtmek doğru olmayacaktır. Roma Dönemi'nin ünlü düşünürleri Horace ve Cicero'nun *sözcüğü sözcüğüne çeviri* veyahut *anlamına göre çeviri* tartışmalarından, St. Jerome'nin dini metinlerin çevirisi konusundaki görüşlerine ve Rönesans Dönemi'ndeki edebi ve dini çalışmaların çeviri kapsamında irdelenmesine kadar tarih içerisinde çevirinin çeşitli münasebetler dâhilinde ele alındığını belirtmek mümkündür (Akbulut, 2022, ss.46-47). Öyle ki, İncil'in farklı dillere aktarılması veyahut halkın aydınlanması amacıyla çevirinin tarih boyunca sıklıkla uygulandığı da aktarılabilmektedir (Bassnett, 2002, s.53). Esasında bu dönemde Roma'da gerçekleştirilen çeviriler daha çok Yunancadan antik eserleri çevirmek ve bilgi sahibi olmayı hedeflerken Antik Yunan'da gerçekleştirilen çeviriler ise İbraniceden bilgi edinmek üzere eski eserleri kendi dillerine aktarmayı amaçlamaktadır (Firdaus, 2012, s. 280).

Fakat bu dönemlerde çeviri uğraşına yönelik belirtilen fikir ve görüşlerin çoğunlukla *sözcüğü sözcüğüne çeviri* ve *anlamına göre çeviri* bağlamında olduğunu belirtmekte fayda vardır. Esasında bu durumun Batı'daki çeviri yaklaşımlarının iki bin yıllık bir özetini oluşturduğu aktarılabilmektedir (Gentzler, 2014, s.14). Firdaus (2012) da Avrupa'daki çeviri yaklaşımlarının 20. Yüzyıla kadar *sözcüğü sözcüğüne*

çeviri ve anlamına göre çeviri bağlamında sürdürüldüğünü belirtmektedir. 1970’lerde bilimsel bir düzlemde irdelenmeye başlanmasına kadar çeviri, salt kendi başına varolan ve bu nedenle de yeni profesyonel kuramsal ve uygulamalı yaklaşımlar gerektiren bir alan olmasından ziyade dilbilim ve dil öğretimi gibi farklı alanların bir alt alanı mahiyetinde kabul görmüştür. Dolayısıyla çeviri sürecinde ortaya çıkan sorunlar ve bu sorunların çözümlerine yönelik yaklaşımlar gerçek anlamda bilimsel bir biçimde şekillenememiş, daha çok dil öğretiminin bir yöntemi veya dilbilimin karmaşık doğasının bir parçası olarak görülerek bu alanlardaki tartışmalara konu edinilmiştir. Öyle ki, çevirinin esasında uygulamalı dilbilime indirgendiği ve dilbilim konularında bir araştırma ve problem çözme yöntemi olarak kullanıldığı da belirtilebilmektedir (Gentzler, 2014, s. 15). Ancak II. Dünya Savaşı’nın sona ermesiyle birlikte dünya çokkültürlü bir sistem içerisinde küreselleşmiş, söz konusu globalleşme yankılarını yalnızca siyasi düzlemde değil, aynı zamanda ticaret, sanat ve eğitim gibi çeşitli alanlarda da hissettirmiştir. Ülkeler arasındaki sınırların mecazi anlamda kalkarak milletler arasındaki ticari anlaşmaların artması; farklı ülkeler arasındaki öğrenci değişim programlarının hayata geçirilmesi ve teknolojinin medyadaki bir yansıması olarak çokdilli görsel-işitsel yayınların tüm dünyada yaygınlaşması, ilk kez Marshal McLuhan’ın *Understanding Media: The Extension of Man* (1964) isimli eserinde ifade ettiği üzere “global bir köy” inşa ederek çevirmenlere her zamankinden daha sık ihtiyaç duyulan bir ortam teşkil etmiştir. II. Dünya Savaşı itibarıyla Amerika Birleşik Devletleri başta olmak üzere savaş, ekonomik ya da iklim nedenlerinden dolayı artan göç dalgalarına ev sahipliği yapan ülkelerde de çeviri olgusu elzem bir konuma yükselmiştir (Gentzler, 2014, ss. 15-16).

Bu itibarla, çevirmenlerin artan çeviri taleplerine karşılık verebilmesi ve söz konusu iş sirkülasyonunda karşılaştıkları sorunların bilimsel mahiyette çözümlenebilmesi için çevirinin salt bir alt-alan bağlamında değil, bilimsel düzlemde ele alınması gerekmiştir. James Holmes ise II. Dünya Savaşı sonrasında tezahür eden yeni gelişmeler karşısında çevirinin yer aldığı konumun belirsizliğinin ve artan çeviri sorunları karşısında çevirmenlerin kuramsal bir destek olmaksızın çözüm üretme noktasındaki yetersizliğinin farkında vararak bu duruma dikkat çekmek istemektedir. Dolayısıyla ilk kez 1972’de James Holmes’in *The Name and Nature of Translation Studies* başlıklı çalışmasıyla birlikte çevirinin bilimsel bir hüviyete bürünme sürecine

girdiği belirtilebilmektedir. Esasında bu çalışma, pek çok kişi tarafından çeviribilim alanının bilimsel bir disiplin olarak kurucu çalışması olarak addedilmektedir (Gentzler, 2014, s.17). Erbek'in (2019) ifade ettiği üzere:

Holmes, yaşanan tüm bu gelişmelerin ilk bakışta büyük bir karmaşa izlenimi uyandırdığını, çeviri ile ilgili araştırmalarda hangi model ve yöntemlerin benimseneceği ve buna bağlı olarak hangi terminolojinin kullanılacağı konusunda bir uzlaşma bulunmadığını, hatta alanın sınırları ve bir bilim dalı olarak neleri kapsayacağıyla ilgili ortak bir yaklaşımın varlığından bile söz edilemediğini dile getirmektedir (s.136).

Esasında Holmes'in bu çalışması, belki de çevirinin “bilim” sözcüğü ile beraber ele alındığı ilk tartışma olma özelliği taşımaktadır (Akbulut, 2022, s.47). Çeviribilimin öncesinde farklı alanlar adı altında irdelenmesi her ne kadar çevirinin bilimselleşmesini akamete uğratan bir olgu olarak addedilse de James Holmes'ün öncülük ederek *Çeviri Çalışmaları* disiplininin kurulması itibarıyla çeviribilimin bu multidisipliner yapısı, kısa süre içerisinde farklı disiplinlerdeki müşterek çalışmalarla birlikte kapsamlı bir disiplinin oluşturulmasına da katkı sağlamıştır. Holmes'in çalışmasından yaklaşık yirmi yıl sonra dilbilim, edebiyat ve dil öğretimi gibi kendisini tahakküm altına alan alanlardan sıyrılan çeviribilim, diğer alanlardan da beslenmeye ve bu doğrultuda kapsamını genişletmeye başlamıştır. Gentzler'in (2014) de belirttiği üzere:

Çeviribilim alanı kısa süre içerisinde katkı sağlayan pek çok partner alanlara sahip olmuştu. Alan için çok verimli bir süreçti. Diğer disiplinlerden fikir ve konseptler ödünç alarak araştırmacılar çeviribilim olgusuna daha kapsamlı yaklaşabildiler ve böylece çeviribilim alanı [kuruluşundan sonra] ikinci altın çağını da yaşamış oldu (s.18).

Dolayısıyla, çeviribilimin multidisiplinerliği bir süreye kadar bilimselleşme önündeki engel olsa da 1970'ler itibarıyla bilimsel kimliğini kazanmasında katkı sağlamış bir gerçeklik olarak karşımıza çıkmaktadır. Üstelik, çevirmenlerin piyasada son derece artan çeviri talepleriyle karşı karşıya kaldığı bu dönemde Holmes'in çeviriye bilimsel nitelik kazandırması, akademik faaliyetlere yalnızca kuramcılarının değil, aynı zamanda pratik anlamda çeviri sürecini ifa eden çevirmenlerin de yer almasını mümkün kılarak kuramsal ve pratik bilginin eşgüdümlü olarak yürütülmesini mümkün kılmıştır (Kocabıyık, 2022, s. 226).

1.2 Sözlü Çevirinin Akademik Bir Alan Olarak Gelişimi

İnsanların sözlü iletişimi yazıdan çok daha önce başlamış olduğu için esasında sözlü çeviri, yazılı çeviriden de eski bir pratik olarak karşımıza çıkmaktadır. Dolayısıyla, sözlü çevirmenlerin bir olgu olarak en antik dökümanlarda belirtiliyor olmaları şaşırtıcı bir unsur değildir. Puusepp ve Vuorikoski'nin (2024) de belirttiği üzere sözlü çeviri insanoğlunun en eski dönemlerinden beri var olmuş, sözlü iletişiminin başladığı an itibarıyla insan hayatında önemli bir yer tutmuştur (s. 364). Öyle ki, sözlü çevirmenlerden bahseden en kadim belgeler Antik Mısır, Roma ve Yunan'a kadar dayanmakta olup; İncil'de dahi sözlü çevirmenlere atıfta bulunulduğuna rastlanmaktadır (Puusepp ve Vuorikoski, 2024, s. 364). Dini eser çevirilerinin mühim bir rol oynadığı Orta Çağ ve Rönesans dönemlerinden günümüze dek tarihin kritik noktalarında görünür olan çevirmenler, eski dönemlerde çeşitli imparatorluk ve devlet işleyişlerinde de önemli görevler üstlenmişlerdir (Karakoç-Yetkin, 2022, ss. 84-113; Doğan, 2017, ss. 10-24; Akgün ve Karakoç-Yetkin, 2024, ss.84-85). Tarihi dönemlerde çevirmenlerin taşıyıcısı oldukları kritik bilgiler nedeniyle güç sahipleriyle güvene dayalı yakın ilişki içerisinde bulundukları, kimi zamanlarda diplomatik süreçlerde devlet görevlilerine danışmanlık yaparken kimi zamanlarda ise bizzat diplomat olarak görev aldıkları bilinen bir gerçektir (Akgün ve Karakoç-Yetkin, 2024, ss. 84-85). Bu bağlamda çevirmenlerin tarih boyunca uluslararası ilişkilerin bir parçası olduklarını söylemek yanlış olmayacaktır (Kıncal, 2023, s. 8). Öyle ki Lung ve Li (2005, s.1005), sözlü çevirmenlerin tarihi dönemlerde diplomasi başta olmak üzere devlet işleyişinde önemli görev almaları nedeniyle antik çevirmenlerin tuttuğu notların devlet arşivlerinde ve tarihi gerçeklikleri sınıflandırmada bir kaynak niteliği taşıyabileceğini belirtmektedir. Lakin binlerce yıllık geçmişine rağmen sözlü çeviri de tıpkı yazılı çeviri gibi 20. Yüzyıla kadar bilimsel anlamda ele alınamamıştır. Sözlü çevirinin bilimsel niteliklerinin tartışılması 1950 itibarıyla hız kazanmıştır. Binlerce yıllık bir geçmişi haiz olmasına rağmen sözlü çevirinin kuramsal ve pratik anlamda gerçek anlamda tartışılmaya 1950'lerde başlamasının başat nedenlerinden biri de şüphesiz ki II. Dünya Savaşı'dır. Hitler döneminde Nazi Almanyası'nın işlemiş olduğu savaş suçları ve gerçekleştirdiği katliamların akabinde savaş suçlusu Nazilerin uluslararası mahkeme önünde yargılanması ereğiyle Nürnberg Mahkemeleri kurulmuştur. Çokdilli ve çokkültürlü

bir ortamda gelişen ve uluslararası bir nitelik taşıyan Nürnberg Mahkemeleri'nde gerek sözlü gerek yazılı olarak yüksek hacimli çeviriler gerçekleştirilmiştir. Francesca Gaiba, *The Origins of Simultaneous Interpretation: The Nuremberg Trial (1998)* isimli eserinde Nürnberg Mahkemeleri'nin modern sözlü çeviri temayülleri şekillendiren bir dönem olduğunu belirtmektedir. Filazi (2021, s. 94) söz konusu dönemin sözlü çevirmenlerin altın çağı olarak nitelendirmekte, Pöchhacker (2004, s.160) ise sözlü çevirinin bu dönemde çağ atladığını belirtmektedir. Nürnberg Mahkemeleri'ne kadar ardıl çeviri en yaygın sözlü çeviri türü olarak görülse de mahkeme süreçlerinde andaş çevirinin işlevselliği görülmüş ve genel eğilim andaş çeviriye kaymıştır (Nolan, 2005, s.3). Nürnberg Mahkemeleri yalnızca sözlü çevirmenlere çokdilli bir ortam sağlamakla kalmamış, çevirmenlere tüm dünyanın takip ettiği bir ortamda mesleklerini ifa etme fırsatı sunarak sözlü çevirinin medyada da görünür olmasını sağlamıştır. Dört yıl kadar süren Nürnberg Mahkemeleri, özellikle de ardıl çevirinin uygulanması sürecinde iyileştirilebilir pek çok noktayı ortaya çıkararak alanın gelişimine kuramsal ve pratik anlamda girizgâh olabilmeyi başarmıştır. Dönemsel olarak incelendiğinde ise Nürnberg Mahkemeleri sırasında imkanlar dâhilinde çevirmenlere en uygun şartların yaratıldığı ve böylece uluslararası medyada da sözlü çevirinin popülerleşmesi adına önemli adımlar atıldığı söylenebilir. Šket'in (2013) çalışmasında da belirttiği üzere:

Dönemine ve fiziki koşullarına göre sahip olduğu temel teknik ekipmanlara rağmen, Nürnberg Mahkemeleri sözlü çeviri hizmetlerini sunma konusunda harika iş çıkarmış ve çeviri alanı bağlamında son derece yüksek bir farkındalık göstermiştir. (s.84)

Nürnberg Mahkemeleri'nin sözlü çeviri alanını dünya çapında tanınır kılması ise bu alanın bilimsel anlamda da gelişmesine önayak olmuştur. Sözlü çevirideki ilk akademik çalışmaların 20. Yüzyılın ikinci yarısı itibarıyla gerçekleştirildiği bilinmektedir (Puusepp ve Vuorikoski, 2024, ss. 364-365). Ancak gerçekleştirilen ilk çalışmaların uluslararası bilimsel araştırma teknikleri kapsamında nitelendirilemeyecek yöntemlerle yürütüldüğünü belirtmek gerekmektedir. Bilimsel yöntemlerle uygulanan çalışmaların ise filoloji alanından ziyade Nürnberg Mahkemeleri'nin andaş çeviriyi popülerleştirmesinin ardından andaş çeviri süreciyle ilgilenmeye başlayan psikoloji araştırmacıları tarafından yürütüldüğü belirtilebilir (Pöchhacker, 2015, s.63). 1950 itibarıyla hız kazanan filoloji alanındaki akademik

araştırmaların kapsamını ise, sözlü çeviriyi profesyonel anlamda uygulayan çevirmenlerin kişisel anekdotları ve düşünceleri teşkil etmektedir. Dolayısıyla, filoloji alanındaki ilk akademik çalışmaların da profesyonel çevirmenler tarafından gerçekleştirildiğini söylemek yanlış olmayacaktır (Puusepp ve Vuorikoski, 2024, ss. 365-366). Esasında sözlü çeviriye dair akademik çalışmalar yalnızca anekdotlardan ve anılardan müteşekkil değil, “alaylı” olarak bilinen deneyimli çevirmenlerin deneyimlerini ilk elden öğrencilerine aktarmalarıyla da şekillenmiştir (Pöchhacker, 2004, ss.177-178). Profesyonel çevirmenlerin akademik düzleme taşımış oldukları mesleki düşünce ve anekdotlarının ise Nürnberg Mahkemeleri’nin akabinde yaşanması şaşırtıcı değildir. Keza genel anlamda yazılı ve sözlü çeviri çalışmalarının akademik düzleme taşınması globalleşen dünyada çevirmenlerin hızlı bir sirkülasyon içerisinde kendilerini bulmaları ve sorunlarına kuramsal cevap aramalarıyla eşgüdümlü olarak gerçekleşmiştir. Nürnberg Mahkemeleri de bu bağlamda çevirmenlerin mesleki sorunlarının farkına varmaları ve geliştirilebilecek unsurları tespit ederek akademik düzleme taşınmaları bakımından önem arz etmektedir. Bu nedenle olacak ki sözlü çeviri alanındaki ilk akademik çalışmalarda, profesyonel çevirmenler anekdotlarında II. Dünya Savaşı ve Nürnberg Mahkemeleri’ndeki anılarından sıklıkla bahsetmektedirler (Belle, 2024, s. 408). İlk akademik çalışmalarda irdelenen söz konusu bireysel anekdotlar daha sonraki dönemde çeviribilim alanında çeviri tarihi adı altında ele alınacak olan başka bir alanın da şüphesiz ki bir ön hazırlığını oluşturmaktaydı. Puusepp ve Vuorikoski’nin (2024) de belirttiği üzere

Çalışmalarını kişisel deneyimler ve anekdotlar bağlamında şekillendiren araştırmacıların ele aldığı ilk sorunlar, ilerleyen dönemlerde önemli araştırma konuları hâline gelmiştir. Söz konusu araştırma konuları arasında şüphesiz ki yetenek, konuşma-anlama, analiz, dil becerileri, hafıza, iletişim, kalite kriterleri, not alma teknikleri ve çeviri kalitesini etkileyen dış faktörler gibi önemli hususlar yer almaktadır. Dolayısıyla bu araştırmacıların zaman içerisinde çeviribilimin önemli konuları hâline dönüşecek sorunsalların da ilk tohumlarını attıklarını ve ileride daha bilimsel yöntemlerle irdelenecek meseleler için ilham kaynağı teşkil ettiklerini öne sürmek mümkündür. (s.366)

1970 itibarıyla genel anlamda çeviribilimin akademik çevrelerce konu edinmesi ve multidisipliner yapısının öne çıkmasıyla çeşitli alanlarda gerçekleştirilen akademik çalışmaların kapsamına dâhil edilmesi ile birlikte sözlü çeviri de sistemli bir araştırma konusu hüviyetine bürünmüştür. Geçtiğimiz yıllarda bilişsel psikolojinin merak konusu olan ve bu alandaki psikoloji araştırmacıları tarafından tartışılan sözlü çeviri, milenyum ile birlikte dilbilim, bilişsel psikoloji ve sosyal bilimler yaklaşımlarıyla beraber ele alınan son derece çeşitli, kapsamlı ve multidisipliner bir disiplin hâline gelmiştir (Pöchhacker, 2010, ss. 160-161). Diriker’in *Sözlü Çeviri: Tarih, Eğitim ve Araştırmalar* (2018) isimli eserinde ifade ettiği üzere:

Özellikle eşzamanlı çeviride birçok bilişsel ve dilsel sürecin aynı anda devreye girmesi ve dinleme, anlama, anladığını aynı anda başka bir dile aktarma gibi yaşamın akışı içinde pek doğal olmayan bir dizi sürecin çevirmenlerin günlük işine dönüşmüş olması, psikodilbilimcilerin ve daha sonra bilişsel araştırmalar yapanların ilgisini çekmiştir. (ss.21-22)

21. Yüzyıl itibarıyla sözlü çeviri alanı çeviribilimin bir alt alanı olmaktansa onun paralel bir karşılığı olarak da ele alınmaya başlanmıştır (Puusepp ve Vuorikoski, 2024, s. 365). Genel anlamda 1970, 1980 ve 1990’lar itibarıyla çeviribilim alanı bilimsel araştırma teknikleri ve yöntemleriyle sürdürülen multidisipliner çalışmalarla birlikte akademik kimliği gittikçe oluşan ve bu sayede pratikteki sorunlarına kuramsal açıdan çözüm üretebilen proaktif bir alan hâline gelmiştir. Artan teknolojik imkânlar ve globalleşen dünyanın getirmiş olduğu modern sorunlar nedeniyle sözlü çeviri de bünyesinde iyileştirilmeye ve geliştirilmeye müsait pek çok sorunsal barındırmaktadır. Sözlü çevirinin çok yönlü doğasının bir getirisi olarak araştırmalarda tekyönlü bir yöntem/yaklaşım benimsenememesi ise yıllarca tartışılan kimi sorunların hâlen araştırma konusu olmasına neden olmaktadır. Keza genelleştirme yapılamayan söz konusu sözlü çeviri sorunları, ileri çalışmalara konu olmaktadır (Puusepp ve Vuorikoski, 2024, ss. 370-371).

1.3 Türkiye’de Sözlü Çeviri Çalışmalarının Gelişimi

Tıpkı dünyanın geri kalanında olduğu gibi Türkiye’de de çeviri çalışmaları en eski zamanlara kadar dayanmaktadır. Köklü tarihinde Osmanlı İmparatorluğu gibi çok dilli ve çok kültürlü bir devlet barındıran Türkiye Cumhuriyeti, tarihsel süreç içerisinde devlet işleyişinden toplum düzeninin tesis edilmesine kadar pek çok alanda

çok dilli toplumunun refahını düşünmüş ve farklı dillere mensup vatandaşları için tercüme hizmetlerini mümkün kılmıştır. Dünya tarihinin en büyük devletlerinden biri olan Osmanlı İmparatorluğu, coğrafi olarak pek çok bölgede varlığını sürdürmüş ve sınırlarına yakın/ uzak çeşitli devletlerle diplomatik süreçler yürütmüştür. Dolayısıyla, gerek kendi çok dilli ve çok kültürlü toplumunun devlet nezdindeki işleyişleri, gerek köklü bir devlet olarak diğer devletlerle diplomatik ilişkileri bakımından Osmanlı İmparatorluğu'nda yazılı ve sözlü çeviri önemli bir rol oynamıştır. Aymil Doğan'ın da (2017, s. 15) belirttiği üzere 16. Yüzyıl içerisinde Osmanlı İmparatorluğu'ndaki söz konusu çeviri faaliyetleri kurumsallaşarak daha sistematik bir pratik hâline gelmiştir. İmparatorluk'taki artan ticari ve siyasi faaliyetler çeviri uğraşının planlı ve programlı bir düzlemde yürütülmesini gerektirmiş ve Osmanlı İmparatorluğu bu bakımdan zamanına göre sayılı devletlerden biri olmuştur. Osmanlı İmparatorluğu'ndaki çeviri faaliyetlerini ise devlet işleyişinden azade bir şekilde tahayyül etmek yanlış olacaktır. Dönem koşulları içerisinde farklı dillerde uzmanlıkları haiz çevirmenler, devletin diplomatik ve bürokratik işleyişi noktasında kritik süreçlerden mükellef olmuş ve karar alma mekanizmasının önemli şahsiyetleri hâline gelmişlerdir. Bu durum ise çevirmenlerin "Osmanlı İmparatorluğu'nda daima büyük imtiyazlara sahip olmalarına" (Doğan, 2017, s.16) neden olmuştur. Öyle ki, Osmanlı İmparatorluğu'ndaki çevirmenler sakal bırakmaktan dönem koşullarındaki vatandaşlardan alınan vergilerden muaf olmaya kadar pek çok kuraldan muaf bir yaşam sürmekteydiler. Lakin belirtilmesi gereken bir diğer husus ise Osmanlı İmparatorluğu'ndaki yetkin sözlü çevirmenlerin başta Musevi daha sonra Rum asıllı olmak üzere yabancı tebaa tarafından teşkil edildiğidir (Aka ve Öncü, 2022). Yabancı asıllı olan ve bilahare Osmanlı Türkçesi öğrenen Rumlar, Osmanlı'nın ihtiyaç duyduğu çevirmen ihtiyacını karşılamaktalardı. Doğan'ın (2017) ifade ettiği üzere: "Bu iş alanı, münhasıran İstanbul'da yaşamakta olan Fenerli Rumlara açıktı ve bu görevde çalışanlar Babiali'de baş çevirmenlik düzeyine kadar yükselebiliyordu" (s.17). Osmanlı İmparatorluğu'ndaki dil ve kültür çeşitliliği göz önüne alındığında sözlü çevirmenlerin tamamının Rumlardan müteşekkil olmaktan ziyade değişik oranlarda da farklı dillere mensup kişilerden oluştuğu belirtilebilmektedir. Diriker'in (2015, s.88) de aktardığı üzere söz konusu dönemde başta Rumlar olmak üzere Ermeni ve Yahudi asıllı da çok dilli ortamlarda yetişmiş çevirmenler bulunmaktaydı. Öncesinde ifade edildiği üzere, Osmanlı İmparatorluğu'ndaki görevli çevirmenler yalnızca çevirmen değil, aynı zamanda

devlet işleyişinde gizlilik gerektiren süreçlerde de aktif rol oynayan *defakto* devlet görevlileri mahiyetindelerdi. Gerek diğer vatandaşlara tanınan imkanlardan çok daha fazlasına sahip olmalarından gerekse devlet nezdinde mühim pozisyonlara ulaşabilmelerinden dolayı, Osmanlı İmparatorluğu'ndaki söz konusu yabancı asıllı çevirmenler sahip oldukları imtiyazları bırakmak istememiş ve çevirmenlik mesleğini aileden aileye aktarılan bir vesayet sistemine dönüştürmek istemişlerdir (Diriker, 2015, s.89). Başta Fenerli Rumların oluşturduğu yabancı asıllı çevirmenler nezdinde Osmanlı İmparatorluğu'ndaki kırılma noktalarından biri de şüphesiz ki 19. Yüzyılda toplum içerisinde yaşanan çeşitli ayaklanmalardır. Diriker'e göre (2015):

Osmanlı İmparatorluğu, yaşanan ayaklanmalarda yabancı asıllı çevirmenlerin oynamış olabileceği rolden şüphelenerek Türk ve Müslüman asıllı olmayan söz konusu çevirmenlere karşı güvenini kaybetmiştir. Baş çevirmen olan bir Fenerli Rum'un 1821'de gerçekleşen Rum ayaklanmalarında işbirlikçi olma şüphesiyle idam edilmesinin ardından ise Osmanlı İmparatorluğu'nda uzun yıllardır süregelen yabancı asıllı sözlü çevirmen geleneği son bulmuştur. (s.89)

Yabancı asıllı çevirmenlerin devlet nezdindeki güvenilirliklerinin sarsılmasının ardından İmparatorluk bünyesinde devlet işleyişini akamete uğratmayacaklarına inanılan Türk ve Müslüman asıllı çevirmenler yetiştirilmesi hedeflenmiştir. Böylece hem toplumdaki çevirmen ihtiyacı karşılanacak hem de diplomatik süreçlerde kilit pozisyonlara görevlendirilecek çevirmenlerin gizli bilgileri devlet aleyhinde kullanmayacaklarından da emin olunacaktı. Bu bağlamda, Babıali bünyesinde bir Tercüme Odası kurulmak istenmiş ve söz konusu Tercüme Odası 1833 yılında açılmıştır. Her ne kadar Tercüme Odası'nın faaliyete geçirilmesinin sebebi yabancı asıllı çevirmenlere duyulan şüphe olsa da Oda bünyesinde Türk asıllı çevirmenlerin yanı sıra yabancı asıllı çevirmenler de yetiştirilmeye başlanmıştır (Doğan, 2017, ss.12-17). Babıali bünyesinde kurulan Tercüme Odası'nın ağırlığı Müslüman ve Türk asıllı çevirmenler yetiştirmenin yanı sıra gerileme döneminde olan Osmanlı İmparatorluğu'na Batılı düşünceleri tanıtmada noktasında da efektif bir işlevi olmuştur. Öyle ki, Tanzimat Dönemi'nin meydana gelme sürecinde Tercüme Odası'nın etkin bir rol oynadığı belirtilmektedir (Doğan, 2017, s. 18; Diriker, 2015, s.89). Özkul'un (2009) çalışmasına göre ise:

Tercüme Odası 1833'e kadar küçük çaplı faaliyetlerde bulunmuş, bu tarihte kurum bünyesinde yapılan kadro değişikliği ile Tanzimat döneminde buradan yetişecek Müslüman, Türk çevirmen, aydın ve devlet adamı profiline zemin hazırlanmıştır. (s.77)

Dolayısıyla, güvenilir çevirmen yetiştirme misyonuyla açılan Tercüme Odası'nın Cumhuriyet Dönemi'nin bir girizgahı niteliğinde olan Tanzimat Dönemi'nin de temelini attığı belirtilebilmektedir. Öyle ki, Türk okuruna roman gibi yeni edebi türler bu dönemdeki çeviri faaliyetleriyle tanıtılmıştır (Erkul, 2005, s.3).

Sözlü çeviri alanında Cumhuriyet Dönemi'nde de çeşitli kırılma noktaları tezahür etmiştir. Ulu Önder Mustafa Kemal Atatürk'ün önderliğinde kurulan Türkiye Cumhuriyeti'nde kültürel değişim çeşitli konu arasında öncelenerek Osmanlı İmparatorluğu'nun bilim, teknik, sanat ve kültürel açıdan modern hayatın gereksinmelerini karşılayamayan pek çok gelenek reforma uğratılmıştır. Söz konusu kültürel dönüşümde ise Cumhuriyet'in planlayıcıları nezdinde eğitim olgusu önemli bir yer tutmaktadır. Bu bağlamda gerçekleştirilen çeşitli yeniliklerden bir tanesi de bir Osmanlı geleneği ve değeri olan *Dar-ül Fünun'un* 1933'te İstanbul Üniversitesi olarak revize edilmesidir. *Dar-ül Fünun'un* İstanbul Üniversitesi olarak yenilenmesi şüphesiz ki Cumhuriyet Dönemi'nin Avrupa'daki ve dünyanın gelişmiş ülkelerindeki modern eğitim sistemine uygun eğitim kurumlarının inşa edilme ereğinin bir yansımasıdır. Ancak sınırlarının neredeyse her bölgesinde çok büyük savaşlar yaşamış, gerek maddi gerek manevi anlamda çok büyük hasarlara katlanarak kurulan Türkiye Cumhuriyeti, kuruluşunun henüz başlarında tıpkı her alanda olduğu gibi eğitim alanında da insan kaynağı sorunu yaşamaktaydı. Başta İstanbul Üniversitesi olmak üzere yeni atılımlar sayesinde kurulan eğitim kurumlarında ise nitelikli eğitim vermek üzere görevlendirilebilecek kişi sayısının kısıtlılığı, hedeflenen eğitim reformlarını ve hedeflerini akamete uğratmaktaydı. Ancak söz konusu dönemde II. Dünya Savaşı nedeniyle Almanya'daki Yahudi asıllı önemli bilim insanlarının Hitler rejiminden kaçarak farklı ülkelere sığınmaları, Türkiye Cumhuriyeti açısından bir fırsat oluşturmuş ve insan kaynağı noktasındaki açığı içe dönük nitelikli beyin göçü sayesinde kapatabilme olanağı söz konusu olmuştur. Filolojiden mimariye pek çok alanda Yahudi asıllı Alman bilim insanlarına üniversite bünyesinde istihdam yaratılarak hem öğrencilerin Batı ekolüyle tanıştırılması sağlanmış hem de sıfırdan şekillendirilen müfredatın oluşturulma noktasında yurtdışından gelen bilim

insanlarının deneyimlerinden yararlanılmıştır. Bununla birlikte değinilmesi gereken bir diğer husus ise şüphesiz ki Almanya'dan gelen akademisyenlerin öğrenciler ile aralarındaki dil problemidir (Diriker, 2015, s.92). Üniversite bünyesinde istihdam edilen akademisyenlerin pek çoğu Türkçe bilmezken, öğrencilerin ise büyük bir çoğunluğu Almanca bilmemekteydi. Türkiye'ye sığınan ve akademik faaliyetlerini İstanbul Üniversitesi bünyesinde sürdürecektir olan Alman bilim insanlarının göreve başlamadan yaptıkları iş sözleşmesinde derslerini ilk üç sene kendi dillerinde anlatacakları fakat üç senenin sonunda Türkçe ders anlatabilecek düzeye gelmeleri gerektiği belirtilmiştir (Yılmaz ve Tosun, 2021, s. 2054-2055). Ancak gerek istihdam edilen akademisyenlerin yeni bir dil öğrenebilmek için çok yaşlı olmaları gerek Almanca ve Türkçenin dilbilimsel açıdan benzememeleri, söz konusu bilim insanlarının Türkçeyi sözleşmede belirtildiği şekliyle öğren(e)memelerine neden olmuştur (Yılmaz ve Tosun, 2021, s. 2056). Bu noktada öğrenciler ile yabancı bilim insanları arasındaki dil engeli derslerde görevlendirilen sözlü çevirmenler aracılığı ile aşmaya çalışılmış, bir noktaya kadar da başarılı olunmuştur (Diriker, 2015, s.92). Yılmaz ve Tosun'un (2021) aktardığı üzere:

Türk akademisyenlerin Alman profesörler için yaptığı çevirilerde, hem ardıl hem de andaş çeviri yöntemleri kullanılmıştır. Türk akademisyenler, Alman profesörlerin ya konuşmaları sona erdikten hemen sonra ya da konuşma sırasında çeviri yapmışlardır. (s. 2059)

Derslerde söz konusu ardıl ve andaş çevirileri ise genellikle yurtdışı deneyimi olan asistanlar gerçekleştirmişlerdir. Dolayısıyla sözlü çevirinin Cumhuriyet'in ilk dönemlerinde gündeme gelmesi, İstanbul Üniversitesi'nde görev alan sığınmacı yabancı akademisyenlerle birlikte söz konusu olmuştur. Bununla birlikte eğitim reformu gibi Cumhuriyet'in ana hedeflerinden birinin neredeyse sözlü çeviri ile mümkün kılınması, alanın popülerleşmesi ve saygın bir konuma erişmesi bakımından önem arz etmektedir. Konu özelindeki düşüncelerini Diriker (2015) şu sözlerle ifade etmektedir:

Böylece doktorlardan, arkeologlardan, avukatlardan, edebiyatçılardan ve ekonomistlerden müteşekkil koca bir yeni nesil, ardıl çeviri sayesinde dünya çapında bilinen hocalardan ders alabilmişlerdir. (s.91)

İstanbul Üniversitesi'nin eğitim sistemi ise zaman içerisinde modern eğitim gereksinmelerine adapte edilerek sözlü çeviri alanında gelişme kaydedilmesi

muhtemel yeni fırsatların da oluşturulmasına imkân tanınmıştır. Yukarıda bahsedilen Alman akademisyenlerin Türkiye’de ders vermesinin ise yaklaşık otuz sene sonrasında Türkiye Cumhuriyeti dünya ekonomisine çok daha entegre hâle gelmiş ve ticaret, sanayi, teknik gibi konularda yatırım yapmaya ve yapılmaya uygun bir iklime kavuşmuştur. Ford Vakfı’nın İstanbul Üniversitesi’ne iş dünyasına yeni nitelikli yöneticiler yetiştirmesi için yüz bin dolar bağışta bulunması (Diriker, 2015, s.93), şüphesiz ki söz konusu yatırımlara örnek teşkil etmektedir. Bu bağlamda İstanbul Üniversitesi’nin İşletme Fakültesi, yine yurtdışından gelecek bilim insanlarının çeşitli eğitimlerini, dil bilmeyen katılımcılar için mümkün hâle getirmek üzere çeşitli sözlü çeviri imkanları sunmuştur. Lakin sözlü çevirinin ne denli önemli ve değerli bir alan olduğu geçmişte İstanbul Üniversitesi bünyesinde deneyimlendiği için, bu dönemde iş dünyasıyla koordineli bir biçimde yürütülecek olan konferans ve eğitimlerde görev alacak sözlü çevirmenlerin nitelikli bir şekilde eğitilmesi gündeme gelmiştir. Aymil Doğan, *Sözlü Çeviri Çalışmaları ve Uygulamaları* (2017) adlı eserinde söz konusu dönemden şu şekilde bahsetmektedir:

1971 yılında TÜSİAD’ın kurulmasına kadar uzanan iş dünyasındaki “hür teşebbüs” hareketlerinin temelleri, yukarıda görüldüğü gibi, 1960’larda atılmıştı. 1963 yılında başkanlığını Nejat Eczacıbaşı’nın yaptığı, başkan yardımcılıklarını Vehbi Koç’un ve Prof. Dr. Sulhi Dönmezer’in yaptığı, kamu yararına bir dernek olan “Ekonomik ve Sosyal Etüdler Konferans Heyeti” (şimdiki adıyla TESEV), Ford Vakfının da sponsor olarak desteği ile “Simulta Corporation” şirketi ile anlaşarak, Türkiye’de sözlü çeviri yapacak ekip kurmayı kararlaştırmıştı. 1964 yılında İsviçre Simulta Corporation Dil Okulundan Gloria Wagner, Ford Vakfı tarafından İstanbul’a davet edilir. Beş kişi, üç haftalığına, burslu olarak Cenevre’ye kursa gönderilmek üzere seçilir.

TESEV’in artan talepler karşısında sözlü çeviri gerçekleştirmek amacıyla kendi bünyesinde sözlü çeviri kabinlerini kurmuş olması ise bu bağlamda oldukça dikkat çekicidir. Keza Diriker’e göre (2015, s.94) Türkiye’de sözlü çevirmen olarak faaliyet gösteren ilk kişilerin pek çoğu eğitimlerini bu kabinlerde almışlardır. Dolayısıyla sözlü çeviri alanının profesyonelleşmesi noktasında TESEV’in belirtilen girişimleri sözlü çeviri alanı için dönüm noktası olarak addedilebilmektedir. Bu bakımdan iş dünyasıyla entegre bir şekilde sürdürülen yurtdışı merkezli çeviri eğitimlerinin akademik anlamda sözlü çeviri çalışmalarının Türkiye’deki temelini oluşturduğu da

belirtilebilmektedir. Ticaret ve sanayi'nin -tıpkı II. Dünya Savaşı akabinde tüm dünyada yaşandığı gibi- Türkiye'de de hızla gelişmesi, sözlü ve yazılı çeviriye olan talebi hızlandırarak her iki pratikte de kuramsal çalışmaların önünü açmıştır. Turgay Kurultay ve İlknur Birkandan'ın (1997) yayına hazırladığı *Forum: Türkiye'de Çeviri Eğitimi Nereden Nereye?* isimli eserde Tuba Köseoğlu şöyle aktarmaktadır:

Bu eğitimler daha ziyade uygulama ağırlıklı, o anki ihtiyacı karşılamaya yönelik bir mahiyet taşımıştır ve üniversite çerçevesinde sözlü çeviri eğitiminin verilmesine kadar olan dönemde büyük bir boşluğu başarılı bir şekilde doldurmuştur. (s. 129)

1990'lı yıllara gelindiğinde ise Soğuk Savaş'ın ardından dünyanın gittikçe globalleşmesi ve sınırların metaforik olarak ortadan kalkmış olması, milletler arasındaki iletişimin de sıklaşmasına yol açarak dil bariyerlerinin ticaret, siyaset, sanat ve medya gibi pek çok alanda kaldırılmasını gerektirmiştir. Mütercim ve Tercümanlık bölümlerinin ise dünyadaki diğer ülkelerle eşgüdümlü olarak Türkiye'de de açılmaya başlanması, alanın ulusal düzlemde tanınırlığının artmasına fayda sağlamıştır. Bu bağlamda lisans düzeyindeki mütercim ve tercümanlık eğitimi ülkemizde ilk kez 1982-83 döneminde Hacettepe Üniversitesi'nde faaliyete geçmiş; ikincisi ise 1983-84 döneminde Boğaziçi Üniversitesi'nde açılmıştır (Doğan, 2017). Alanın lisans düzeyinde eğitiminin verilmeye başlanmasının akabinde çeşitli yüksek lisans ve doktora tezleri yazılmış, pratikte uzun yıllardır ifa edilen bir alanın akademik bağlamda da görünürlüğünün artırılması sağlanmıştır. Söz konusu süreç içerisinde Türkiye Konferans Tercümanları Derneği'nin (TKTD) mesleki birliği tesis etmek ve piyasa koşullarını tercümanların haklarını ön planda tutarak regüle etmek amacıyla 1969 yılında kurulmuş olması, sözlü çevirinin kurumsallaşma sürecine gerçek anlamda girdiğinin de önemli belirtilerinden biridir (Eraslan, 2011, s.60). Günümüzde söz konusu kuruluşun hâlen faal olması ise sözlü çevirinin ulusal anlamda başta iş piyasaları olmak üzere toplum nezdinde tanınan ve saygı duyulan bir meslek olduğunun önemli göstergelerinden biri hâline gelmiştir.

Sözlü çevirinin Türkiye'deki tanınırlığının halk nezdinde sağlanması noktasında ise 1990 yıllarındaki Körfez Savaşları'nın katkısı büyük olmuştur. Aynı yıllarda TRT'nin ardından Türkiye'de ilk özel televizyon kanalı olma özelliği taşıyan Star1 kanalı kurulmuş ve yayın hayatına başlamıştır. ABD'nin öncülük ettiği ve Birleşik Krallık, Mısır, Fransa ve Suudi Arabistan gibi dünyanın farklı ülkeleriyle

sağlamış olduğu koalisyon güçleriyle birlikte Irak’a yönelik başlatmış olduğu operasyon, uluslararası medyanın yakından takip ettiği bir konu hâline gelmiştir. Uluslararası pek çok siyasi ve askeri figürün yorumlarını ve analizlerini aktarma noktasında çeşitli yabancı kanallarla birlikte Türkiye’deki ulusal kanal TRT ve ilk özel kanal olan Star 1 de halkı bilgilendirmek için çeşitli yayınlar sağlamışlardır. Gerek operasyona müdahil olan farklı ülkelerin farklı dilleri konuşuyor olması, gerek tüm dünyadan farklı bilgi aktarımlarının sağlanması neticesinde olayların Türk halkına sağlıklı bir biçimde aktarılabilmesi için söz konusu çok dilli ortamın çevrilmesi gerekmiştir. Uluslararası bağlamda köklü bir yayın organı olan CNN’nin ise Körfez Savaşı sırasında gerçekleştirdiği yayınlar, başta Türkiye olmak üzere dünyanın çeşitli yerlerinden “en güvenilir ve sağlıklı bilgi” algısıyla birlikte takip edilmekteydi. Star 1’in savaş süresince CNN’e bağlanarak bilgileri ilk elden aktarması önemli bir husustur. Ancak CNN’deki yayının İngilizce olmasından ötürü Türk halkının aydınlatılması için İngilizce andaş çeviri gerekmiştir. Star1 ise gelişmeleri naklen sümultane çeviri yoluyla yayınlamış, böylece Türk halkının geniş bir kesimi gerçek anlamda ilk kez andaş çeviri ve andaş çevirmen kavramlarıyla tanışmıştır. Üstelik, TRT’nin de Star 1’in söz konusu çeviri hamlesinin akabinde CNN’e bağlanarak kendi usülleri doğrultusunda andaş çeviri yoluyla yayını aktarmış olması, sözlü çeviri alanının bilinirliğini daha da pekiştirmiştir. Keza 1990’lı yılların Türkiye’sinde TRT hâlen en sık takip edilen kanal olma özelliğini muhafaza etmektedir. Özçağlayan’ın (1996) doktora tezinde ifade ettiği üzere:

Star 1, 15 Ocak 1991’de başlayan Körfez Savaşını CNN’e bağlanarak 24 saat kesintisiz yayınladı. CNN tarafından yayınlanan görüntüleri yayınlarken “simultane” çeviri yaparak yayını sürdürüyordu. İzleyicilerden gelen eleştiri üzerine TRT de Star 1 gibi CNN’e bağlanarak ve “simultane” çeviri yaparak yayın yaptı. (s. 238)

Yapılan yayınlarda çevirmenlerin arka planda yer alıp yalnızca seslerinin duyulmaktan ziyade ekranın bir köşesinde görsel olarak da yansıtılması, sözlü çevirmenin görünürlüğü açısından dikkat çekici bir unsurdur. Önceki canlı yayınlarında böylesi yoğun ve görünür bir sözlü çeviri gerçekleştirmeyen TRT ise andaş çeviri yoluyla yayın yapma sürecine girdiği ilk gece yayın sürecine ilişkin çeşitli problemlerle karşılaşmıştır (Önk, 2011). Körfez Savaşı sırasında görev alan andaş çevirmenlerden biri olan Dilek Önay ise Aymil Doğan’ın (2017) *Sözlü Çeviri*

Çalışmaları ve Uygulamaları adlı eserinde “1991’de gerçekleştirdiğimiz Körfez Krizi tercümeleri ile mesleğimizin geniş çapta tanınmasına yol açtık.” (s. 31) ifadesinde bulunmaktadır.

Bu bağlamda tıpkı dünyanın diğer ülkelerinde olduğu üzere Türkiye’de de sözlü çeviri, tarihin çeşitli kırılma noktalarından süzülerek evrilmiş, gelişmiş ve günümüzde bilinen hâline gelmiştir. Lakin özellikle de vurgulanması gereken husus şudur ki Türkiye Cumhuriyeti’nin geçmişinde belki de diğer ülkelerde hiç olmadığı kadar çok kültürlü bir İmparatorluk ve münhasıran da Cumhuriyet’e geçiş döneminde gerçekleştirilen eğitim ve kültür reformu bulunmaktadır. Her iki tarihsel gerçeklik de sözlü çevirini alanının tarihteki karşılıklarını diğer ülkelere kıyasla Türk tarihinde daha çarpıcı biçimlerde görebilmeyi ve gelişimine tanıklık edebilmeyi mümkün kılmaktadır.

SÖZLÜ ÇEVİRİ TÜRLERİ

2.1 Andaş Çeviri

Simultane çeviri olarak da bilinen andaş çeviri, sözlü çeviri türleri arasında ardıl çeviriyle birlikte en sık kullanılan çeviri türlerinden biridir. Global dünyanın bir getirisi olarak artan çok uluslu iş toplantıları; seminerler, sempozyumlar ve paneller gibi akademik ortamlar; görsel-işitsel araçların başat rol oynadığı modern çağda medyatik ortamlar gibi pek çok çok dilli ve çok kültürlü organizasyonlar, andaş çeviriyi elzem bir alan hâline getirmiştir. Not alma süreçlerini de içeren ardıl çevirinin aksine andaş çeviri, konuşmacı henüz konuşmasını sürdürürken sözlerinin andaş olarak bir diğer dile aktarılmasını gerektiren son derece karmaşık ve zorlu bir süreçtir. Temelde simultane çevirmen konuşma başladığı an itibarıyla süreci dikkatli bir biçimde analiz etmekte ve ancak erek dilde yeni bir formülasyon oluşturmaya yetecek kadar veri algılayabildiğinde kaynak metni çevirmeye başlamaktadır (Gile, 2009, ss. 166). Andaş çeviri çoğunlukla çevirmenin yer alıp konuşmacıyı mikrofon ile dinleyebileceği ve kulaklık yoluyla çevirebileceği bir kabinde gerçekleşmektedir. Varsayımsal olarak konferans salonunda yer alan katılımcılar ise çevrilen konuşmayı kendilerine tesis edilen kulaklıklarla beraber dinleyebilmektedirler (Gile, 2009). Ancak simultane çevirinin genellikle konferanslarda kabin ortamında gerçekleştirilebileceğine dair genel bir görüş olsa da simultane çeviri aynı zamanda acil durumlar söz konusu olduğunda kabin dışı ortamlarda da ifa edilebilmektedir. Körfez Savaşı'nda olduğu gibi televizyon ortamında gerçekleştirilen andaş çeviri bunun bir örneği mahiyetindedir (Doğan, 2017, ss. 30-31).

Andaş çevirinin gerektirdiği bilişsel beceri ve zorluklar ise alanın ilk ortaya çıkışından itibaren sıklıkla dile getirilmektedir. Esasında andaş çevirmenin andaş olarak hem kaynak dili dinleyip algılaması hem de andaş olarak farklı bir dilde yeniden formüle etmesi nedeniyle gerçek anlamda başarılı ve yeterli bir andaş çevirinin mümkün olamayacağı yönünde görüşler de aktarılmıştır (Gile, 2009). Dünyanın sözlü çeviri kavramına belki de ilk kez tanıklık ettiği Nürnberg Mahkemeleri'nin ardından özellikle de andaş çeviri alanı dönem psikoloji araştırmacılarının dikkatini çekmiştir. Andaş çeviriyi çalışmalarının merkezine alan kimi psikoloji araştırmacıları, iki farklı zorlu süreç olan dinleme ve konuşma eylemlerinin andaş olarak gerçekleştirilemeyeceğini belirtmişlerdir (Pöchhacker,

2010, s.160). Bu bağlamda andaş çevirinin gerektirdiği bilişsel zorluklar mütemadiyen araştırma konusu olmuştur. Gürçağlar'ın (2019) belirttiği üzere:

Andaş çeviri bilişsel yükü yoğun bir çeviri türüdür. Çevirmenin aynı anda konuşmayıcı dinlemesi, konuşmacının sözel olmayan ifadelerini görsel olarak takip etmesi ve uygun biçimde yorumlaması, işitsel olarak gelen bilgileri bilişsel süreçlerle anlayıp yorumlaması ve çevirmesi gerekir. Ancak süreç bununla sınırlı değildir, çevirmen çeviri sırasında kendi çıktısını da dinlemek, ses tonu, aksan, sözcük seçimi ve dilbilgisi açısından özdenetim yapmak zorundadır. (ss.71-72)

Andaş çevirinin bilişsel yük bağlamında sıklıkla irdelenmesinin nedenlerinden diğer bir tanesi de zaman sınırlılığı açısından diğer sözlü çeviri türleri ve yazılı çeviriden farklılık göstermesidir. Öyle ki yazılı çevirmenin aksine sözlü çevirmenin neredeyse düşünecek vakit bulamadan konuşma metnini çevirmesi gerekmektedir. Çeviri sürecinde konuşmacının konuşması esnasında kendi inisiyatifi doğrultusunda bilinçli/ bilinçsiz duraksama süreleri haricinde andaş çevirmenin duraksama lüksü bulunmamaktadır. Esasında bu durum, andaş çeviri ile ardıl çeviri arasındaki en temel farkı teşkil etmektedir (Gile, 2009, s. 177). Süre kısıtı noktasındaki bu gerçeklik, andaş çevirmenlerin farklı muhtevaya sahip organizasyonlarda bulundukları da göz önüne alındığında çok çeşitli içerikleri çevirmek durumunda kaldıkları zaman da karşımıza çıkmaktadır. Bir diğer deyişle andaş çevirmen, pek çok farklı alandaki organizasyonlarda görev alabilmekte, mesleğini icra ederken sahip olduğu kısıtlı olan – ve hatta hiç olmayan- süre içerisinde de farklı konularda en doğru çeviriyi yapmakla mükelleftir. Bu bağlamda andaş çevirmenin konuşma öncesi çeviri yapacağı alana/ konuşmaya dair çeşitli okumalar yapması ve ön hazırlığını sağlaması beklenmektedir. Konuyla ilgili Gile'nin (2018) şu ifadeleri çarpıcıdır:

Çeviri alanına ilişkin pek bilgisi olmayan insanlar genellikle andaş çevirmenlerin farklı bilimsel ve teknik konuşmalardaki ifadeleri nasıl çevirebildiklerini merak etmektedirler. Esasında söz konusu konuşmalardaki sözdizimsel açıdan pek sorun yaratmamaktadır, hatta teknik olmayan fakat son derece süslü ifadelerle donanmış konuşmalardan çok daha basittir. Bu bağlamda çevirmenler için asıl zorluk, konuşmalarda bulunan terminolojik ifadelerdir. İlgili terminolojinin her iş öncesinde çalışılarak hazırlanılması

gerekmektedir. Öyle ki, çevirmenlerin farklı konular için kendilerine has farklı sözlükler de oluşturdıkları bilinen bir gerçektir. (s.6)

Ancak yine de andaş çevirmenlerin çok kısa süre içerisinde maruz kaldıkları farklı konuları çevirebilmeleri için geniş bir genel kültürü haiz olmaları gerektiği de sıklıkla vurgulanan bir diğer husustur. Her ne kadar yazılı çevirmenlerden de son derece gelişmiş dünya bilgisi ve kültürü beklense de sözlü çevirideki zaman kısıtı bu durumu çok daha zorlu bir hâle getirmektedir. Keza yazılı çeviri sırasında çevirmen kendisine tahsis edilen süre içerisinde terminolojik araştırmalar yapabilir, gerektiği yerde çevirdiği metin türündeki belirsizlikleri ortadan kaldırabilecek uzmanlara danışabilir ve çeviri kararlarını daha ehemmiyetli bir biçimde verebilir (Gürçağlar, 2019, s.67). Sözlü çevirmenlerin ise görevlerini ifa ederken böylesi bir şansları bulunmamaktadır. Kıncal'ın *Sözlü Çeviri ve Teknoloji* (2023) isimli eserinde belirttiği üzere:

Yazılı çeviride geri dönüp düzeltmeler yapmak çeviri sürecinin doğal bir aşaması iken sözlü çeviride çoğunlukla düzeltme imkanı olmamaktadır. Bu nedenle sözlü çeviri zaman ve diğer çevresel faktörlerin baskısı altında gerçekleşen tek seferlik bir performanstır. (s.1)

Sözlü çeviri alanının ilk akademik çalışmalarından biri olarak bilinen, Jean Herbert tarafından 1952 yılında kaleme alınan *The Interpreter's Handbook: How to Become a Conference Interpreter* isimli eserde andaş çevirmenlerin geniş bir genel kültüre sahip olmaları gerektiği sıklıkla vurgulanmıştır. Herbert'e göre (1952):

Tıpkı gazeteciler, diplomatlar ve politikacılar gibi sözlü çevirmenler de herhangi bir konu özelinde her an konuşabilmelidir. Fakat gazeteci, diplomat ve politikacıların aksine çevirmenler konuşma öncesinde dile getireceği şeyler noktasında herhangi bir duyum almazlar, dolayısıyla konuşma öncesi hazırlık yapabilme şansları da yoktur. Üstelik, konuşmak için en uygun zamanı belirleme noktasında da seçim hakkına sahip değillerdir. (s. 23)

Eseri boyunca başta andaş çevirmenler olmak üzere sözlü çevirmenler için genel kültürün önemini vurgulayan Herbert, aynı zamanda sözlü çeviri alanının ilk akademik çalışması olarak kabul görmektedir (Pöchhacker, 2004, ss. 31-32).

Andaş çevirinin belirtilen bilişsel yüklerinden dolayı uzun süreli çevirilerde birden fazla çevirmen bulundurulmakta ve çevirmenler belirli bir süre aralığı

içerisinde değişmeli olarak çeviriyi devam ettirmektelerdir (Gile, 2009, s. 213; Gürçağlar, 2019, s.68).

2.2 İşaret Dili Çevirmenliği

Dünya üzerinde pek çok insanın işitme engelli olmasına ve modern dünyanın bir gereksinmesi olarak iletişim kurmak durumunda olan söz konusu milyonlarca insana rağmen işaret dili çevirmenliği, çeviribilim çatısı altında en az irdelenen alanlardan biridir. Bununla birlikte, işaret dili çevirmenliği tarihsel olarak incelendiğinde oldukça eski bir geçmişi haiz olduğu da görülmektedir. 19. Yüzyıl öncesinde bile işaret diliyle iletişimin göstergelerine rastlayabilmek mümkündür (Stone, 2010, s.41). Bu bağlamda akademik anlamda diğer çeviri türlerine nazaran işaret dili çevirmenliği alanına ilişkin kökleşmiş bir alanyazının şekillenememesi dikkat çekici bir unsurdur. Gerçekleştirilme amacı ve içerisinde gerçekleştirilen koşulların hassasiyeti göz önüne alındığında alandaki araştırma sayısı yeterli olmaktan çok uzaktır (Marschark vd., 2004, s.363). Temel olarak sözlü bir ifadenin işaret diline veya işaret dilinde formüle edilmiş bir yapıyı sözlü dile aktarma sürecini içeren işaret dili çevirmenliği, genellikle bir dildeki sözlü ifadeyi farklı bir dile yine sözlü olarak aktarılmayı amaçlayan diğer sözlü çeviri türlerinden farklılık göstermektedir. Gerçekleştirildiği ortam ve hizmetten yararlanan kişilerin özel durumlarından dolayı işaret dili çevirmenliği diğer sözlü çeviri türlerine göre kendi bünyesinde özel gereksinimler barındırmaktadır. Andaş çevirmenlerin aksine işaret dili çevirmenleri çeviri kabininde değil, hizmetten yararlanan kişilere yakın olmak durumundadırlar (Stone, 2010, s.47). Çeviri sürecinde işitme engelliler için hedeflenen mesajın ehemmiyetli bir biçimde iletilebilmesi adına özel adab-ı muaşeret kurallarının da çevirmen tarafından biliniyor olması gerekmektedir (Ünlü, 2023, s.23). İşaret dili çevirmenliği hizmetinden genellikle işitme engelli insanların faydalandığı düşünülse de esasında işitme yetisini tamamiyle kaybetmemiş fakat önemli ölçüde duyma kaybı deneyimlemiş bireyler de söz konusu hizmetten yararlanmaktadırlar. Knox'a göre (2006, s.198) bu gibi durumlarda işitme cihazları henüz popülerlik kazanmadığı için işaret dili çevirmenleri sıklıkla başvuru alan uzmanlar durumunda olmuşlardır. Bununla birlikte söz konusu alanın tanınırlığı ve farkındalığı günümüzde gittikçe artmakta ve gerek üniversite çevrelerinde gerek sektörel anlamda çeviri hizmetinden yararlanan dezavantajlı bireyler, hizmeti sağlayan çevirmenler ve şirketler nezdinde

profesyonel atılımlar sağlanmaktadır. Öyle ki Türkiye’de işaret dili çevirmenliği alanındaki devlet destekli girişimler ancak 21. Yüzyıl itibarıyla hız kazanabilmiştir (Doğan, 2017, s.61). Ancak yine de sık kullanılan bir çeviri alt alanı olarak işaret dili çevirmenliğinin diğer çeviri türlerinden azade ele almak yanlış olacaktır. Dolayısıyla, çeviribilim adı altında işaret dili çevirmenliğini farklı çeviri türleriyle eşgüdümlü olarak irdelemek ve bu alanı üniversiteler bünyesindeki mütercim ve tercümanlık, çeviribilim gibi alanlara daha sık entegre etmek, alana katkı sağlayacak atılımlardan biri olacaktır. Öyle ki, Grbic ve Pöllabauer’e göre (2006, s.252) işaret dili çevirmenleriyle, konferans ve toplum çevirmenleri gibi diğer sözlü çeviri profesyonellerinin farklı kurumlarda yetiştiriliyor olmaları, aynı çatı altındaki farklı çeviri biçimlerinin de birbirleriyle ilişkilerini akamete uğratmaktadır.

2.3 Fısıltı Çevirisi

Özel çeviri türleri arasında yer alan fısıltı çevirisi, özel toplantı ve davetlerde hizmetten yararlanan kişiye özel gerçekleştirilmektedir. Çeviri hizmetinden yararlanan kişinin yakınında durarak diğer katılımcıları rahatsız etmeden fısıltı yoluyla söylenilenleri kulağına aktarma yoluyla yapılan fısıltı çevirisi, bu bakımdan çevirmenden diğer çeviri türlerine nazaran bir takım özel koşullara sahip olmasını gerektirmektedir. Ortamda bulunan diğer dinleyicileri rahatsız etmeden ifa edilmek durumunda olan fısıltı çevirisinde çevirmen ses kontrolünü iyi ayarlayarak diğer dinleyicilerin dikkatini dağıtmamalıdır. Müşteriye olan yakınlık ve çevirinin fısıltı yoluyla aktarılmasından dolayı görünüş, giyim ve koku gibi noktalarda çevirmenden müşteriyi rahatsız etmeyecek bir bakıma sahip olması beklenir (Çalık, 2019, s.29). Genellikle ekipmansız bir biçimde (Gürçağlar, 2019, s.72), müşteriyle optimal bir etkileşim içerisinde gerçekleşmektedir. Bununla birlikte çevirmen ile müşteri arasındaki beklenti ve uyumun karşılanması hâlinde müşterinin genellikle aynı çevirmenle çalıştığı, esasında fısıltı çevirmenlerinin genellikle kişinin özel çevirmeni mahiyetinde olduğu da belirtilmelidir. Lakin fısıltı çevirisinin diğer sözlü çeviri türlerine kıyasla pek tercih edilmediğini de belirtmek gerekir (Doğan, 2017, s.56). Çevirmen ses kontrolünü iyi ayarlamasına rağmen çok katılımcılı toplantılarda diğer dinleyicilerin dikkati dağılabilmekte ve uzun süreli toplantılarda çevirmenin ses telleri zorlanabilmektedir. Bu bakımdan fısıltı çeviri türünün kısa süreli çevirilerde ve diplomasi gibi özel alanlarda tercih edildiğini de belirtmek gerekir (Doğan, 2017,

s.56). Esasında tarihsel olarak ardıl çevirinin Fransızca ve İngilizcenin yoğun kullanıldığı diplomatik toplantılarda ilk kullanılan sözlü çeviri türü olduğu da bilinmektedir (Dam, 2010, s.76).

2.4 Ardıl Çeviri

Andaş çeviriyle birlikte en yaygın iki sözlü çeviri türünden biri olan ardıl çeviri (Valdeón, 2021, s. 445), çevirmenin konuşmacının sözleri bitirene kadar genellikle not alarak beklediği ve konuşmacı çeviri için duraksadıktan sonra notlarına bakarak çevirmeye başladığı bir çeviri türüdür. Andaş çeviri kadar ekipman gerektirmemekle birlikte (Doğan, 2017, s.50), çevirmenin genellikle not defteri ve kalem ile birlikte iştirak ettiği özel ya da resmi görüşmelerde kullanılmaktadır. Gerektirdiği az sayıda ekipman ve hazırlık sürecinden dolayı günümüzde hâlen en masrafsız ve esnek sözlü çeviri türüdür (Dam, 2010, s.76). Dam’a göre (2010, s.75) ardıl çeviri temel olarak iki süreçten oluşmaktadır: ilki konuşmacının söylemlerini alımlama süreciyken ikincisi alımlanan ve not edilen söylemlerin aktarılma sürecidir. Andaş çeviri kadar çoklu ekipman gerektirmeyen ardıl çeviri, genellikle katılımcılar ile yakın temas hâlinde gerçekleşmesinden dolayı kimi özel durumlarda farklı ekipmanlar gerektirebilmektedir. Örnek olarak, nispeten büyük bir salonda ve çok sayıda katılımcıların iştirak ettiği bir toplantıda çevirmenin ve konuşmacıların seslerini daha ehemmiyetli bir şekilde duyurabilmesi için ardıl çeviri esnasında mikrofon kullanılabilir (Alexieva, 1997, s. 223; Doğan, 2017, s.50). Diplomatik, siyasi ve ticari özel toplantılarda daha sık kullanılmaktadır. Dolayısıyla ardıl çeviride daha resmi bir ortamın söz konusu olduğu belirtilebilmektedir (Gürçağlar, 2019, s.71). Protokol kurallarının kullanımda olduğu çeşitli toplantılarda sıklıkla ihtiyaç duyulan ardıl çevirmenin adab-ı muaşeret kuralları ve protokol bilgisi gibi hassasiyet gerektiren hususlarda da bilgi sahibi olması beklenmektedir. Andaş çeviride olduğu gibi hızlı bir akış olmadığı ve salondaki katılımcıların dikkatle dinlemek durumunda olduğu ardıl çeviride çevirmenin güçlü bir hatip de olması aranan niteliklerden biridir (Pöchhacker, 2004, s.184). Kıncal (2023) da ardıl çevirmenin topluluk önünde konuşabilme, beden dilini etkin kullanabilme, giyim ve dış görünüş bakımından ortama uyum sağlayabilme yetilerinin önemi vurgulamaktadır (s. 17). Sıklıkla özel ve gizliliğin yüksek olduğu toplantılarda kullanıldığı için ardıl çeviri kimi

zamanlarda profesyonel ardıl çevirmenler tarafından ziyade konuşmacının güvendiği ve meslekten biri tarafından da ifa edilebilmektedir. Paneth'in (1957) aktardığı üzere:

Ardıl çeviri yalnızca profesyoneller tarafından yapılmamaktadır. Ticari görüşmeler, bilimsel tartışmalar ve homojen gruplar arasında gerçekleşen benzeri diğer görüşmelerde, ardıl çeviri topluluğun kendi bireyleri tarafından da gerçekleştirilebilmektedir. (s.36)

Kimi araştırmacılar ardıl çevirinin andaş çeviriye bir giriş niteliği taşıdığını öne sürmektedir (Pöchhacker, 2015, ss.71-72; Dam, 2010, s.77; Setton, 2010, s.71). Sözlü çeviri alanındaki çalışmalarıyla tanınan Seleskovitch, ardıl çevirinin andaş çeviriye bir giriş niteliği taşıdığını ve ilk öncelikle ardıl çeviride uzmanlaşan öğrencilerin andaş çeviriyi yapabildiğini iddia etmektedir (1975, s. 128). Ardıl çeviride konuşmacının sözlerinin bitmesi beklendiği ve bu süre zarfında çevirmen içinden de olsa notlarıyla birlikte çevirisini formüle edebildiği için kimi noktalarda öğrencilerin andaş çeviriye adapte olma sürecinde ardıl çeviriden yararlanabilecekleri söylenebilmektedir. Basil Hatim ve Ian Mason'a (1997) göre:

Ardıl çeviride çevirmenin ortaya koyduğu performans bütünüyle tamamlanmış bir metindir. Bu bakımdan ardıl çeviri türünde çevirmen, konuşmacının hemen bir sonraki kelimesini alımlamayabilmek ya da tahmin edebilmek için sürekli diken üstünde durmak zorunda değildir. (s.261)

Ancak ardıl çeviride avantaj olarak addedilen pek çok hususun esasında beraberinde çeşitli dezavantajları da getirdiği göz ardı edilmemelidir. Andaş çeviride olduğu kadar uzun süreli konuşmalar söz konusu olmasa da ardıl çeviride konuşmacının çevirinin gerçekleşmesi için duraksayana kadar ne kadar konuşacağı belli değildir. Kimi konuşmacılar her birkaç cümle arasında duraksayarak çeviriye müsaade etmekle beraber kimi konuşmacılar beş/ altı dakikaya ulaşan konuşmalar da yapabilmektedir (Gürçağlar, 2019, s.71). Pöchhacker'in (2004) belirttiği üzere:

Ardıl çeviride belirli bir konuşma süresi kuralı yoktur. Dolayısıyla ardıl çeviri, bir kelime kadar sürebilecek kısa bir aktarımın çevirisinden konuşmanın tamamını kapsayacak bir aktarımın çevirisine kadar değişkenlik gösterebilen bir akış olarak düşünülebilir. (s. 18)

Bu bakımdan ardıl çevirmen, konuşmacının uzun konuşabileceği göz önüne alınarak söylenenlerin doğru bir kaydını tutabilmek adına notlarından sıklıkla yararlanmak

durumundadır. Esasında andaş çeviriyle ardıl çeviri arasındaki yegâne farklardan biri de andaş çevirmenle ardıl çevirmenin söylenilenleri farklı sürelerde hatırlamak durumunda olmalarıdır. Keza andaş çevirmenin söylenilenleri kısa süreli belleğinde tutması gerekirken ardıl çevirmenin aktarılanları uzun süreli belleğinde tutması gerekmektedir. Bu bakımdan farklı yoğunluktaki veriler farklı süreler için muhafaza edilmek durumundadır (Kirchhoff, 1976, s. 118). Andaş ve ardıl çeviride çevirmenlerin bellek gereksinimleri noktasındaki farklılıkları, başlangıçta ardıl çevirinin bir avantajı gibi görünen hususun dezavantajlı yanlarını da açığa çıkarmaktadır. Konuşmacının kimi zamanlar birkaç dakikaya kadar ulaşan söylemleri sırasında çevirmen belleğinde ekstra yüklemeler oluşmakta ve alımlanan söylemlerin yeniden formüle edilmesi noktasında hatırlanamayacak kadar çok ayrıntının çevirmen belleğinde yığılması söz konusu olabilmektedir (Hatim ve Mason, 1997, ss. 261-262). Bu nedenle ardıl çevirmenin söylenilenleri uzun süre hatırlaması gerektiği için ardıl çeviride not alma olgusu son derecede önem arz etmektedir. En nihayetinde uzun süreli konuşmaların aktarılma süreci not alma sürecini de beraberinde getirmektedir (Pöhhacker, 2004, s.183). Ancak yine çeşitli nedenlerden dolayı ardıl çevirmenin kelimeleri unuttuğu gözlemlenebilmektedir (Uyanık, 2020, s.89). Dolayısıyla, Pöhhacker'in (2004) belirttiği üzere "Ardıl çeviri becerileri, not alma becerileriyle yakından ilişkilidir" (s. 183).

Esasında ardıl çeviride not alma becerileri yalnızca kelimeleri ve düşünceleri not almakla sınırlı bir süreç değildir. Sözgelimi birkaç dakikalık konuşma yapan konuşmacının söylemi sırasında ideal olarak takip ettiği soyut bir düşünce yolu söz konusudur. Yukarıda belirtildiği şekilde ardıl çeviri ihtiyacının özel toplantılarda tezahür ettiği göz önüne alınırsa, söz konusu ciddi ortamlarda konuşmacının önceden yazdığı, hazırladığı veyahut düşündüğü muntazam bir düşünce akışının sözel yolla aktarımı beklenmektedir. Bu bağlamda ardıl çevirmenin not alması gereken unsurlar salt kelimeler veyahut düşüncelerden ziyade aynı zamanda konuşmacının metin/ düşünce bütünlüğüdür. Hatim ve Mason'a göre (1997):

Ardıl çeviride etkin bir alımlama ve bilginin saklanması süreci, duyulan metnin bağlama göre nasıl formüle edileceğini ve yine bağlama göre nasıl kullanılacağını da beraberinde getirmektedir. Bu nedenle etkili bir ardıl çeviri çıktısında metnin düzgün ve açık bir biçimde yapılandırıldığı da açığa vurulan bir unsurdur. Bağlamın ve metnin gerekli ayrıntılarının bulunduğu metnin bu

yapısal düzeni de nihai bir görünümüdür. Çevrilen metnin öteki dildeki cümle aktarımını sağlayan metnin genel yapısal ve bağlamsal düzenine uymayan çeşitli kullanımlar ise çeviri esnasında aktarılmayabilir. (s.262)

Interpreting: A Text Linguistic Approach isimli (1997) söz konusu çalışmalarında ardıl çeviriyi metindilbilimsel bir yaklaşımla ele alan Hatim ve Mason, ardıl çeviri esnasında konuşmacının aktardığı sözlü aktarımı bir metin bağlamında ele alarak çevirmenin de notlarını söz konusu düşünce ve metin akışını sağlayan bir unsur olarak kullandıklarını belirtmektelerdir. Bu nedenle ardıl çeviride alınan notların salt hatırlatıcı bir unsur değil, çevirinin yaratımı esnasındaki bağlamsal bütünlüğü korumak için elzem bir araç olduğunu da belirtmek gerekir. Bu bağlamda kimi zaman andaş çevirinin bir girişi mahiyetinde görünen ardıl çevirinin (Bozok, 2018, s.7) esasında çok katmanlı karmaşık süreçleri de içerdiği görülmektedir. Gürçağlar (2019, s.71), ardıl çeviriyi özellikle de not alma teknikleri bakımından eğitilmiş veya deneyimli olmayan kimseler tarafından yapılmaması gerektiğini düşünmektedir.

Ardıl çevirinin uygulama noktasında çevirmenlerin muzdarip olduğu problemler ise sözlü çeviri çalışmalarının akademik yaklaşımlarla ele alınmasının ardından farklı araştırmacılar tarafından konu edinilmiştir. Ardıl çeviri pratiğinin, yukarıda da vurgulandığı üzere, özel bir gereği olan uzun süreli bellek gereksinmesi, araştırmacılar tarafından irdelenen konuların başında gelmektedir. Esasında yalnızca ardıl çeviriyle sınırlı olmayan bellek araştırmaları, diğer çeviri türlerinde de faaliyet gösteren çevirmenlerin mesleklerini ifa ederken yaşadıkları pratiğe dönük zorlukların akademik düzlemde aşılması amacıyla sıklıkla tartışılmaktadır. Lakin özellikle de andaş çeviriye kıyasla ardıl çevirinin çevirmene not alma imkânı sunması, bellek araştırmalarında daha kapsamlı ve çok yönlü çözümler üretilmesi noktasında araştırmalara elverişli bir zemin de hazırlamaktadır. Bu bakımdan ardıl çeviride bellek araştırmaları, not alma teknikleriyle beraber en sık incelenen konular arasında yer almaktadır (Pöchhacker, 2004, s. 184). Sözlü çevirinin akademik çevrelerce tartışılmaya başlandığı an itibarıyla konuyla alakalı pek çok empirik ve teorik çalışma gerçekleştirilse de hem andaş hem de ardıl çeviri noktasında en bilinen ve kabul gören kuramsal altyapıyı, bir sonraki bölümde de Çaba Modeli ismiyle irdeleneceği üzere şüphesiz ki *Basic Concepts and Models for Interpreter and Translation Training* (2009) eseriyle birlikte Daniel Gile ortaya koymuştur.

GİLE VE ÇABA MODELİ (2009)

Sözlü çeviri alanının zorlu bir uğraş olduğunun idrak edilmesi, pratik alandan sıyrılıp akademik kuramlarla tartışılmaya başlandığı ana kadar beklememiş; tarihin ilk çağlarından itibaren getirmiş olduğu bilişsel yük sıklıkla irdelenmiştir. Sözlü çevirinin daha sağlıklı ve efektif bir biçimde gerçekleştirilebilmesi için çevirmenin karşı karşıya kaldığı bu bilişsel yükün azaltılması ve çevirmene aktarım esnasında daha geniş bir manevra alanının sağlanması farklı kuram ve yaklaşımlarla denenmiştir. Çevirmenin bilişsel yükünün çok çeşitli araştırmacılar tarafından konu edinilmesine rağmen bu alandaki en bilinen çalışma şüphesiz ki Daniel Gile'nin *Basic Concepts and Models for Interpreter and Translation Training (2009)* isimli eseriyle birlikte ortaya koymuş olduğu Çaba Kuramı'dır (Effort Theory). Gile'nin çıkış noktası ise sözlü çeviri uğraşının temelinde yer alan "sözlü çevirinin son derece zorlu bir bilişsel yük gerektirdiği" (s.157) düşüncesidir. Öyle ki, sözlü çevirinin gerektirdiği bilişsel efor, çevirinin kalitesini derinden etkileyebilecek mahiyettedir (Güçlü, 2019, s.26). Yaygın varsayımın aksine salt deneyimsiz veya henüz eğitim aşamasındaki çevirmenler değil aynı zamanda deneyimli sözlü çevirmenler için de bu varsayım geçerliliğini korumaktadır. Aktarımı gerçekleştirilen dilin yoğunluk ve zorluğu da çevirmenlerin bilişsel yükü noktasında sorunları tamamıyla çözmemekte, çevirmenler kimi noktalarda aktarımı nispeten daha kolay olan içeriklerde de zorlanmaktadır (s. 157). Keza Doğan'ın (2017) aktardığı üzere: "... aşırı zihinsel yüke, sadece bilgi açısından yoğun ve çok teknik konuşmalar neden olmaz. Güç gerektirmeyen, oldukça yavaş konuşma çevirilerinde de aynı şekilde aşırı yüklenme ile karşı karşıya kalılabilmektedir" (s.162). Bu bağlamda görünürden ziyade görünmeyenden yola çıkan Gile, çevirmenlerin bilişsel süreçlerini başta psikoloji alanı olmak üzere bilişsel süreçleri irdeleyen diğer alanlarla disiplinlerarası bir bağ kurarak ele almaktadır. Gile'nin ise bu konuyu başta psikoloji bilimi olmak üzere diğer bilimlerle ortak paydada ele alması olağan bir durumdur çünkü Doğan'ın (2017) belirttiğine göre sözlü çeviride gerçekleştirilen özellikle de öncü çalışmalar, sözlü çeviriyi "ruhdilbilimsel, sinirdilbilimsel, sinirfizyolojik bulgularla birlikte" (s.132) ele almıştır. Otomatik ve otomatik olmayan süreçlerden yola çıkan Gile (s. 158), ek bir dikkat ve akıl yürütme çabası gerektiren durumları otomatik olmayan süreçlere dâhil ederken, otomatik süreçlere ise alışlagelmişin dışında bir dikkat ve akıl yürütme gerektirmeyen durumları dâhil etmektedir. Otomatik olmayan durumların belirli bir bilişsel çaba ve zaman gerektirdiğini vurgulayan Gile, bilişte

yer alan işlem kapasitesinin bu süreçte elzem bir rol oynadığını aktarmaktadır (s.159). Esasında Gile'nin Çaba Modeli'ni ortaya çıkarma girişimindeki çıkış noktasını da kendisinin fark ettiği bu otomatik olan ve olmayan durumların, bilişteki işlem kapasitesi kavramının sözlü çeviriyle taban tabana örtüşüyor olmasıdır. Keza sözlü çeviri sürecini oluşturan üç temel çaba olan “Dinleme ve Çözümleme Çabası”, “Üretim Çabası” ve “Bellek Çabası”, tamamıyla otomatik olmayan süreçlerdir. Dolayısıyla belirli bir bilişsel işlem kapasitesi gerektirmektedir. Gile'nin belirttiğine göre (2009):

Bilişsel psikolojide bu kavram ve teorileri bulmak ufuk açıcıydı: Keza eğer çeviri sürecine dâhil olan işlemler otomatik değilse bu durum, işleme kapasitesi gereksinimleri ve işleme kapasitesi sınırlamaları etrafında bir çeviri modeli oluşturmak için gerekli temel hazır demektir ve bu model, çeviri sırasında deneyimlenen ve gözlemlenen çeşitli olgulara ilişkin yeni açıklamaların da sunulabileceği bir potansiyel vaat ediyordu. (s.159)

Andaş çeviri deneyimlerinden yola çıkarak sözlü çeviri sürecinin üç temel bileşenini konu edinen Gile, belirtildiği üzere “Dinleme ve Çözümleme Çabası”, “Üretim Çabası” ve “Bellek Çabası” başlıkları altında söz konusu süreçleri irdelemekte ve neden otomatik olmayan durumlara dâhil edildiklerini de ortaya koymaktadır. “Dinleme ve Çözümleme Çabası” çevirmenin konuşmacının aktardıklarını analiz ettiği ve anlamaya çalıştığı süreçtir. Bu süreç salt zorlu bir analiz gerektiren anlam odaklı bir dinlemeden ziyade aynı zamanda aktarılan konuşmanın sesletim yönünden anlamlandırılmasını da içermektedir. Keza kelimelerin oluşturulması esnasında farklı sesler aynı anlama gelebileceği gibi aynı seslerin farklı anlamlara da gelebildiği, konuşmacı kaynaklı aksan, ağız, lehçe veya sözlü iletişim yetisindeki aksaklıklardan ötürü seslerin sağlıklı bir biçimde aktarılamadığı kimi aksaklıkları ihtiva edebilen bu Çaba, doğal olarak otomatik olmayan ve bilişsel işlem kapasitesi gerektiren süreçlerdendir (s.160). Esasında diplomasi alanı başta olmak üzere ikili ve çoklu görüşmelerdeki tonlama ve vurgu yoluyla yapılan göndermelerin tahlili de bu sürece dâhildir. Dolayısıyla, “sözlü çevirinin salt bir kelime tahlilinden çok daha fazlası olduğunu ispat etmek için herhangi bir çalışmaya gerek yoktur” (s. 161) denilebilir.

“Dinleme ve Çözümleme Çabası”nın otomatik olmayan bilişsel işlem kapasitesi gerektiren durumlara dâhil edilmesinin temel nedenlerinden biri de şüphesiz ki sözlü çevirmenin süreklilik gerektiren dikkat yetisidir. Keza çevirmenin

sözlü aktarım yapmak üzere bulunduğu bir toplantıda, katılımcılar konuşmacıların aktardıklarının istedikleri bir bölümünü dinleyebilecek ve dikkat kesilebilecek durumdalarken, aynı durumun sözlü çevirmen için de geçerli olduğunu belirtmek mümkün değildir. Bu bağlamda sözlü çevirmenin *keyfilikten* uzak bir biçimde mütemadiyen aktarılan ve son derece derin anlam ve sesletim analizi gerektiren konuşmayı dinlemesi gerekmektedir (Gile, 2009, s.162). Aynı zamanda sözlü çevirmenlerin sınırlı sektörler için çeviri yapmadıkları, içerik bakımından sirkülasyon ve çeşitliliğin son derece yüksek olduğu toplantılara katıldıkları da bilinmektedir. Bu bakımdan sözlü çevirmenlerin çevirmek durumunda oldukları konuşmaların terminolojik hazırlığı ve analizi de bu süreci otomatik olmayan durumlardan birine örnek olarak teşkil etmektedir.

“Üretim Çabası”nın otomatik olmayan durumlara örnek gösterilmesinin de çeşitli nedenleri vardır. Her ne kadar “Dinleme ve Çözümleme Çabası”na göre “Üretim Çabası”nda çevirmenin nispeten daha özerk ve özgür bir biçimde hareket edebileceği addedilse de bu bölüm çevirmenin belki de en sık otokontrol gerçekleştirdiği süreçtir. Sözlü çeviri gerektiren konferans ve konuşmaların genellikle diplomatik, ticari ve siyasi niteliklere sahip olduğu göz önüne alındığında sözlü çevirmenin “Dinleme ve Çözümleme Çabası”ndaki girdilerin bir çıktısı mahiyetinde çevirinin aktarımını gerçekleştirdiği bu süreç, otomatik olmayan durumlardan biridir. Doğal olarak, “Üretim Çabası”nda sözlü çevirmenin bireysel olarak kendi bilişsel süreçlerinde çok yoğun bir karar alma mekanizmasının da işlemde olduğu söylenebilmektedir. Dinleme ve çözümleme sürecindeki tespitler, (varsa) herhangi bir üstü kapalı gönderme, konuşmacının profesyonel bir biçimde nezaket kuralları çerçevesinde aktarmış olduğu şikâyet ve öneriler gibi hassas durumlar, bu aşamada hedef dile mümkün olan en uygun şekilde aktarılacaktır. Kelime seçimleri ve üslup ayarlaması gibi sorunlar bu aşamada çevirmenin otokontrol ve karar alma mekanizmasını hızlandırma nedenleri arasında görülebilmektedir. Gile’nin aktardığına göre (2009):

Kendi adına konuşan insanlar, düşüncelerini özgürce ifade edebilir, bilgi ve fikirlerin sırasını yeniden düzenleyerek, bunlardan bazılarını atarak ya da değiştirerek veya başlangıçtaki mesajlarıyla tam olarak örtüşmeyen standart ifadeler kullanarak olası üretim zorluklarını aşabilirler. Buna karşın, çevirmenler, yalnızca bir cümleyi tamamlanmasını beklemenin aşırı kısa

sürekli hafıza yüküne yol açacağı için, konuşmacı tarafından seçilen yolu yakından takip etmek zorunda kalırlar. (s.163)

Öte yandan “Dinleme ve Çözümleme Çabası”nın otomatik olmayan süreçlerden bir tanesini olmasının nedenlerinden biri olan farklı içeriklerdeki konuşmaların çevirileri noktasındaki terminolojik kelimelerin yol açabileceği sorunlar, üretim aşamasında da geçerlidir. İlk aşamada işitilen terminolojinin semantik analizi sorun yaratabilirken bu aşamada ise konuşmacı tarafından aktarılan kelimelerin hedef dildeki karşılıklarının bulunması ve andaş olarak aktarılması çevirmenin sahip olduğu bilişsel yükü artırabilmektedir. Keza andaş çeviride “Dinleme ve Anlama”, “Üretim ve Bellek Çabaları”nın eş zamanlı olarak birbirlerine girintili bir biçimde gerçekleştirildiği unutulmamalıdır. Terminolojinin üretim esnasında yol açabildiği sorunlar konusunda Gile şöyle aktarmaktadır:

Çevirmenlerin genellikle aşina olmadıkları alanlarda konuşmak zorunda kaldıkları görülmektedir. Ayrıca, ilgili grupların kullandığı belirli kesit dillere, özellikle teknik terimler ve deyimisel ifadelerle çevirmenler her zaman aşina değildir (...) Bu bakımdan, çeviri yaparken konuşma üretimi otomatik olmayan bir işlemdir. (s.165)

“Dinleme ve Çözümleme ve Üretim Çabası”nın ardından ise “Bellek Çabası” gelmektedir. Sözlü çevirmenlerin çeviri sürecini başarılı bir biçimde ifa edebilmeleri için güçlü bir belleğe sahip olmaları gerektiği sıklıkla vurgulanmaktadır. Gile ise (2009) bu noktada andaş çeviri ile ardıl çeviri esnasında gereken bellek türlerini kısa süreli bellek ve uzun süreli bellek olarak ikiye ayırmaktadır. Andaş çeviride konuşmacının eş zamanlı olarak takip edilmesinden dolayı çevirmenin bilişsel süreçlerinde genellikle kısa süreli bellek gerekmektedir. Keza çevirmenin konuşmayı kaçırdığı veya anlamadığı noktalarda konuşma durmadan devam ettiği için çevirmenin kısa süreli bellek kapasitesi zorlanmaktadır. Ardıl çeviride ise ileride değinileceği üzere not alma avantajıyla birlikte genellikle uzun süreli bellek gereksinimi söz konusu olmaktadır. Gile her iki bellek türünü de otomatik olmayan durumlar kategorisine dâhil etmektedir. Dolayısıyla bir çaba gereksiniminden bahsetmek mümkündür (Gile, 2009, s. 166). Gile “Bellek Çabası”na ek olarak “Bellek Çabası”nın bir parçası olarak düşünülebilecek fakat aynı zamanda kendi özelliklerini de ihtiva eden “Çalışma Belleği” adı altında bir bellek türünden de söz etmektedir (s. 166). Bilişsel psikolojide “Çalışma Belleği”nin kısa süreli bellek ile

sıklıkla benzer bir biçimde kullanıldığını aktaran Gile, bu belleğin kendine has özelliklerini de şu şekilde belirtmektedir:

Çalışma belleği, karmaşık bilişsel süreçlerde görevle ilgili bilgilerin kontrolü, düzenlenmesi ve aktif olarak korunmasında yer alan bir dizi mekanizma veya süreçtir; öncelikle uzun süreli bellekten ‘etkinleştirilmiş’ mevcut bilgiler ışığında fonksiyon gösterir. (s.167)

“Bellek Çabası”nı da otomatik olmayan durumlar özelinde irdeleyen Gile, netice itibarıyla sözlü çevirinin genelini oluşturan dinleme, analiz etme, hatırlama ve sözlü olarak aktarma süreçlerinin tamamının otomatik olmayan durumlar olduğunu, bu bakımdan çevirmenin bilişsel süreçlerinin bir “Çaba Modeli” ile optimal düzeyde ayarlanarak tüm çaba gereksinimlerinin eşit etkililikle karşılanması gerektiğini vurgular. Bu bağlamda Gile, andaş çeviri ve ardıl çeviri için iki ayrı model geliştirmiştir.

3.1 Andaş Çeviri Çaba Modeli

Gile’ye göre (2009, ss. 175-176), andaş çevirinin Çaba Modeli üç ana bileşenden oluşmaktadır;

L (Dinleme ve Çözümleme) + P (üretim) + M (Bellek) + C (Koordinasyon)

Her ne kadar öncesinde L, P ve M süreçlerinden bahsedilse de C (koordinasyon) süreci yeni bir kavram olarak karşımıza çıkmaktadır. Esasında bu kavramla birlikte Gile, *işlem* kapasitesi kavramını da kuramına dâhil etmektedir (s.169). İşlem kapasitesi, yukarıda bahsedilen tüm çaba aşamalarını gerçekleştirebilmek için çevirmenin bilişsel olarak sahip olduğu işlem yetisi olarak varsayılabilir. Çevirmenin işlem kapasitesi ne kadar fazlaysa, “Dinleme ve Çözümleme”, “Üretim ve Bellek Çabaları”nı da yeterli bir biçimde gerçekleştirebilme olasılığı o kadar yüksektir. Keza çevirmenin sahip olduğu işlem kapasitesi diğer tüm çaba gereksinimlerinden aşağıda kalırsa, çevirinin gerektirdiği bilişsel yük de çevirmenin performansını gölgede bırakarak yetersiz bir çevirinin ortaya çıkma olasılığını da artıracaktır (s.170).

Ancak çeviri, çevirmenin sahip olduğu bilişsel işlem kapasitesi gerek duyulan tüm çaba gereksiniminden (L+P+M+C) fazla olsa da kimi zamanlar çevirmenin performansı yetersizlikle sonuçlanabilmektedir. Bunun en temel nedeni, çevirmenin

sahip olduğu bilişsel işlem kapasitesinin tüm çaba aşamalarına gerektiği şekilde pay edilmemesidir (s.170). Bu durumu Gile (2009), şu sözlerle açıklamaktadır:

İşleme kapasitesi gereksinimleri toplam mevcut kapasiteyi aşmasa bile sorunlar ortaya çıkabilir. Bazen sorunlara, mevcut işleme kapasitesinin farklı çabalara uygunsuz şekilde tahsis edilmesi de neden olabilmektedir. Örnek olarak, çevirmen hedef dilde üst düzey bir aktarım gerçekleştirebilmek için kelime seçimlerine ve akıcılığına çok fazla önem atfederek o sırada konuşmacının akan konuşmasını dinlemeye yeteri kadar enerji bırakamayabilir. Bu bakımdan çok üst düzey bir aktarım yerine daha basit bir şekilde çevirirse muhtemelen “Dinleme ve Çözümleme Çabası” için elinde çok daha fazla bilişsel işlem kapasitesi bulunabilir. Dolayısıyla eldeki bilişsel işlem kapasitesinin yanlış yönetimi, farklı çabalara ihtiyaç duyulandan fazla ya da eksik işlem kapasitesi tahsis edilmesiyle sonuçlanabilir. Bu da bir veya birkaç “Çaba”nın eksik bırakılmasıyla yetersiz bir çeviriye yol açabilmektedir. (s.170)

Çevirmenin sahip olduğu bilişsel işlem kapasitesinin ise diğer çabalara gerektiği kadar tahsis edilmesi noktasında Gile, “Koordinasyon Çabası”nın (C) önemini vurgulamaktadır. Keza çevirmen aynı zamanda sahip olduğu bilişsel enerjinin hangi alanlara ne derecede dağıtılması gerektiğini de hesap ederek birtakım çabaları bu değerlendirmeye göre öncelemelidir. Tüm bu süreci bir şirket yönetimi alegorisiyle de aktaran Gile, “Koordinasyon Çabası”nın süreçteki rolünü şu şekilde ifade etmektedir:

(...) “C” birimi, görevleri koordine etmek zorundadır, yani müşterilerden gelen talepleri almalı, ‘L’, ‘M’ ve ‘P’ birimlerinin hangisine gönderilebileceğini belirlemeli ve gerekli düzenlemeleri yapmalıdır. İşlerin sorunsuz ilerlemesi için ‘C’ biriminde de yeterli sayıda çalışan olmalıdır. (s.171)

Bu bağlamda Gile, “Koordinasyon Çabası”nın da ayrı bir çaba olduğunu, fakat diğer çabalar arasındaki iletişimi sağlamak ve çevirmenin işlem kapasitesinin doğru pay edilmesindeki öneminden dolayı “Koordinasyon Çabası”nı sıklıkla vurgulamaktadır. Ancak belirtilmesi gereken bir diğer husus ise çevirmenin bilişsel işlem kapasitesinin tüm çabaların gerektirdiği kapasiteye yetmesi ve çabalar ile işlem kapasitesi arasındaki koordinasyonun sağlanması durumunda bile çeviri sürecindeki pek çok

etkenden dolayı çevirmenin yetersiz çeviriler ortaya koyabilme ihtimalidir. Bu olumsuz etkenler kimi zaman çevirmenin karakteristik özelliklerinden kaynaklanabileceği gibi kimi zamanlarda da dış etkenlerden dolayı tezahür etmektedir. Örnek olarak konuşmacının sayıların ve özel uzun isimlerin çok sayıda yer aldığı bir konuşma yapması, çevirmeni hazırlıksız yakalayabilir ve süreç içerisinde sağlamış olduğu çaba, bilişsel işlem kapasitesi dengesini kaybederek hata yapmasına sebep olabilir (Gile, 2009, s.172). Aynı zamanda konuşmacının çevirmenin pek de alışkın olmadığı bir aksanla veya konuştuğu dilin anadili olmamasından dolayı yanlış bir telaffuzla konuşuyor olması, çevirmenin işitsel yetilerini verimli kullanamamasına neden olarak (Kıncal, 2020, ss. 106-107) “Dinleme ve Çözümleme Çabası”na gereğinden fazla işlem kapasitesi ayırarak diğer çabalara gerekli enerjiyi ayıramamasına ve bu nedenle de yetersiz bir çeviriye yol açabilmektedir. Çevirmenin oluşturduğu çaba, bilişsel işlem kapasite dengesinin devamlılığını akamete uğratan bu durum, hedef dildeki aktarımı da kötü etkileyecek ve böylece “Üretim Çabası”nı da verimsizleştirecektir. Andaş çeviride dinleme ve aktarımın neredeyse eş zamanlı olarak ilerlediği göz önüne alınırsa, çevirmen dinleme noktasında gerekli anlamlandırmaları yapamayarak konuşmacının gerisine düşebilmekte ve normal şartlarda kısa süreli bellek ihtiyacını uzun süreli bellek ihtiyacına çıkartmak zorunda kalabilmektedir. Bunun nedeni konuşmacının önceki cümlelerinde anlamlandıramadığı olguları belleğinde tutarak sonraki cümlelerinde fark edebileceği ipuçlarıyla bağlaştırma ihtimali ve bu sayede kaçırılan noktaları ilerleyen dakikalarda aktarabilme durumudur. Bunun gerçekleştirilebilmesi için ise çevirmenin kısa süreli bellekten ziyade uzun süreli belleği kullanması gerekmektedir. Böylece çevirmenin andaş çeviri için gerekli olan çaba ve işlem kapasitesi arasındaki koordinasyonu bozulmakta ve yetersiz sözlü çeviri performansı ortaya çıkmaktadır.

3.2 Ardıl Çeviri Çaba Modeli

Andaş Çeviri Çaba Modeli’ne benzer bir model de ardıl çeviri için tasarlanmıştır (Gile, 2009, s.175). Bu Model’e göre ardıl çeviri “Dinleme ve Not Alma Süreci” ile “Hedef Dilde Aktarım” olmak üzere iki temel aşamadan oluşmaktadır.

İlk aşama olan “Dinleme ve Not Alma Süreci”nin şematik olarak gösterimi şu şekilde yapılabilmektedir:

Ardıl Çeviri = L (Dinleme ve Çözümleme)+ N (Not alma) + M (Bellek) + C (Koordinasyon)

İkinci aşama olan Hedef Dilde Aktarım sürecinin ise şematik gösterimi şu şekildedir:

Ardıl Çeviri = Rem (Hatırlama) + Read (Notları Okuma) + P (Hedef Dilde Aktarım) + C (Koordinasyon)

İkinci aşama içinde bulundurduğu hatırlama, notları okuma ve hedef dilde aktarım gerçekleştirme süreçlerinden dolayı ilk aşamadan daha zorlu görünebilir (Gile, 2009, s.176). Keza bu aşamadaki “hatırlama” süreci, dakikalar öncesinde konuşmacının gerçekleştirdiği konuların ana hatlarını hatırlamayı ve akabinde aktarımını gerektirmektedir. Bu bağlamda, ardıl çevirinin ikinci aşamasının andaş çevirinin aksine kısa süreli bellekten ziyade uzun süreli bellek gerektirdiği belirtilebilmektedir (s.176). Ancak bu aşamaların belki de en önemli bileşeni ilk aşamadaki not alma sürecidir. Gile’nin aktardığı üzere düzenli ve etkili bir biçimde tutulan notlar çevirmene yalnızca ikinci aşamadaki “hatırlama” sürecinde yardımcı olmaz, aynı zamanda da çevirmenin hatırlama sürecinde ihtiyaç duyduğu işlem kapasitesini de azaltmaktadır (s.176). Böylece çevirmen, hatırlama sürecine ayracağı işlem kapasitesini saklı tutarak, gerektiği hâlde daha efektif kullanabilmektedir. Gile’nin belirttiği üzere (2009):

Kaynak konuşmanın anlamlandırılması ve hedef konuşma metninin üretiminin ayrı zamanlarda gerçekleştirilmesi, ardıl çeviriyi simültane çeviriden ayıran önemli bir farktır. Bu durum, hedef dilde konuşma üretimi üzerindeki baskıyı ve kaynak dil ile hedef dil arasındaki sözdizimsel farklılıklardan kaynaklanan kısa süreli hafıza yükünü önemli ölçüde azaltır: Çevirmenler, bilgiyi simültanede olduğu gibi kısa süreli hafızada tutmak yerine, kaynak konuşma metni aktarılmaya devam ettikçe not alabilirler ve daha sonra doğal bir şekilde hedef dildeki cümlelere dönüştürebilirler. (s.177)

Bu bağlamda, ardıl çevirideki not alma süreci çevirmene andaş çevirmenin sahip olmadığı bir avantaj sunarak bilişsel yükünü hafifletmektedir. Ardıl çeviride not alma tekniklerinin evrensel olarak yazılı kuralları yoktur, çevirmenler genellikle kendi kişisel tercihleri doğrultusunda kendilerini en rahat ve güvende hissettikleri biçimlerde not alabilmektedirler. Dolayısıyla, not alma sürecinin herhangi bir dilbilimsel geçerlilik düzleminde gerçekleşmediğini vurgulamak gerekir (Gile, 2009,

s.177). Lakin her ne kadar alınan notlar çevirmene büyük avantajlar sağlasa da beraberinde dezavantajlar da getirebilmektedir. Örnek olarak, not alma süreci konuşma sürecine nazaran daha fazla zaman gerektirmektedir. Andaş çeviride çevirmen dinleme ve aktarım sürecini aynı anda gerçekleştirirken, çevirme eyleminin anlamama, hedef dildeki karşılığını hatırlayamama gibi durumlardan ötürü yavaşlaması durumunda, eş zamanlı olarak devam eden konuşma metninin kısa süreli hafızadaki yükü de katlanır. Keza konuşmacının çevrilmek üzere aktardığı konuşmalar çevirmen tarafından çevrilemez ve birikir. Benzer bir durum ardıl çeviride ise farklı biçimlerde tezahür etmektedir. Ardıl çevirmen konuşmacı konuşmasını sürdürürken not almaktadır. Fakat belirtildiği üzere, not alma süreci el hareketlerini gerektirdiği için nispeten daha çok zaman almaktadır (s. 178). Çevirmen notlarını alırken konuşmanın hâlen devam ettiği göz önüne alınırsa, bu sefer de ardıl çevirmen not almaktan dolayı konuşmanın detaylarını kaçırabilecek bir duruma gelmektedir. Özellikle de tecrübesiz ardıl çevirmenlerin konuşmacının her sözünü not alması çeviri sürecini zorlaştırabilmektedir (Bozok, 2018, s.7). Bu nedenle not alma tekniklerinin efektif bir şekilde öğretimi, kaliteli bir ardıl çeviri performansı için önem arz etmektedir. Öyle ki, etkili not kullanımı her ne kadar çevirmene mental süreçler açısından fayda sağlasa da not alma tekniklerinin doğru bir biçimde öğrenilmemesi tam tersi bir durumu mümkün kılarak çevirmenlerin bilişsel yükünü artırabilmektedir de (Gile, 2009, s.187).

Örnek olarak çevirmenin/ çevirmen adayının aktarılan her cümleyi not alması; kısaltma, kodlama, sembol ve şekillerden yararlanmaması gibi durumlarda çevirmen hem kaynak konuşmayı kaçırabilmekte hem de notlarını düzenli bir biçimde tutamamaktadır. Not alma sürecinin ardıl çevirinin başarısı için belirtilen öneminden dolayı, sözlü çeviri alanı akademik bir mahiyet kazandığı an itibarıyla not alma teknikleri konusunda çeşitli deneysel çalışmalar gerçekleştirilmiş ve çevirmenler için en optimal not alma tekniklerinin tasarlanması için girişimlerde bulunulmuştur. Fakat belirtildiği üzere bu konuda bir fikir birliğinin varlığından söz etmek güçtür. Gile'nin aynı eserinde ifade ettiği üzere (2009):

Çeviribilim dünyasında, alınacak notların miktarı, hangi dilde alınması gerektiği, sembol kullanımı gibi konularda farklı görüşler vardır. Not alma, işlem kapasitesi kavramının faydalı olabileceği, ancak performans analizinde yalnızca son zamanlarda yaygın olarak kullanılmaya başlanan bir alandır.

Temel soru, notların belleği güçlendirme işlevini korurken, not alma işleminin işlem kapasitesi ve zaman gereksinimlerini nasıl azaltılabileceğidir. (s.178)

Esasında bu sorunsal, bu tezin de çıkış noktasını teşkil etmektedir. Her ne kadar notların kaynak dilde mi yoksa hedef dilde mi alınması gerektiği konusunda araştırmalar bulunsa da bu araştırmalar gerek kapsamına öğrencileri alıp profesyonelleri dâhil etmemesi, gerek Türkçe- İngilizce dil çiftinde benzer bir çalışmanın olmamasından dolayı Türkiye’deki ardıl çeviri çalışmaları için bu boşluğun doldurulması önem arz etmektedir. Notların kaynak ya da hedef dilde alınması noktasında Gile, konuyu çaba ve işlem kapasitesi bağlamında ele almaktadır. “Literatür Taraması” bölümünde de irdelendiği üzere çeşitli araştırmacılar notların erek dilde alınması gerektiğini ifade etmektedir. Keza notların erek dilde alınması, çevirmenin notları çevirdiği aktarım kısmına geçtiği zaman belirli terminolojik bilgilerin veya kavramların ilk kez düşünülerek vakit kaybedilmeden kolayca aktarılmasını sağlamaktadır. En nihayetinde çevirmen edilgen bir durumda salt dinleme ve anlamlandırma yaparken söz konusu kavramları erek dilde notlandırmıştır. Ancak Gile’e göre (2009) dinleme ve analiz etme sürecinde eş zamanlı olarak çeşitli kavramları erek dilde not etmek “Dinleme ve Çözümleme Çabası”na ek bilişsel yük yüklemektedir. Bu bağlamda Gile, kaynak konuşma metni yoğun ve zor bir içerikte olmadığında erek dilde, zorlu terminolojik bilgilerin, hızlı akıcılığın veya numara, kısaltma ve özel isim gibi kullanımları sıklıkla ihtiva eden konuşmalarda ise yükü artırmamak adına kaynak dilde not almayı tavsiye etmektedir (s. 179).

Tüm bunlarla beraber, sözlü çevirinin akademik düzlemde tartışılmaya başladığı andan itibaren bu alandaki ampirik çalışmalar hem andaş hem de ardıl çeviri bağlamında artarak devam etmektedir. Özellikle de ardıl çeviride not alma teknikleri konusunda pek çok çalışma bu sürece dâhil olan farklı durum ve sorunsalları konu edinmektedir. Ardıl çevirideki notların hangi dilde alınması gerektiği konusunda da farklı dil çiftleriyle birlikte çalışmalar gerçekleştirilmiştir. Dolayısıyla not alma dilinin Türkçe-İngilizce dil çiftinde irdelenmesinin öncesinde çeviribilim literatüründe yer alan ilk benzer çalışmaların da aktarılması, bu alanda doldurulması gereken boşlukların daha ehemmiyetli bir biçimde görülmesi ve bu çalışmanın hangi temeller üzerine konumlandırıldığının kavranması açısından önem arz etmektedir.

YÖNTEM

Bu çalışmadaki araştırma tasarımı, ulusal ve uluslararası olarak gerçekleştirilen çeşitli önceki çalışmaların araştırma tasarımlarından yola çıkmış ve daha kapsamlı veriler sağlamak amacıyla gereken yerlerde farklı yaklaşımlar izlemiştir. Bu bağlamda önceki çalışmaların araştırma tasarımlarından ve bu tasarımlar düzleminde elde edilen verilerden bahsetmek bu çalışmanın katkı sağlamayı amaçladığı alanyazının geliştirilebilir yanlarını öne koymak açısından faydalı olacaktır.

4.1 Önceki Çalışmaların Kapsamlı Analizi

Her ne kadar ardıl çeviride not alma tekniklerine ilişkin çok sayıda araştırma gerçekleştirilmiş olsa da çevirmenlerin not almadaki dil tercihlerine yönelik kısıtlı dil çiftlerinde çalışmalar gerçekleştirilmiştir (Dam, 2004). Özellikle de not alma hususuna ilişkin gerçekleştirilen çalışmalar ampirik verilerle yeteri kadar desteklenmemektedir (Zhan, 2019). Dolayısıyla bu konu bağlamında gerçekleştirilen ampirik çalışmalardan (Dam, 2004; Hanusiak, 2021; Baselli, 2012; Wang ve Wu, 2022; Zhan, 2019; Chen, 2021; Kıncal, 2019), bahsetmek bu çalışmanın kuramsal altyapısı adına önem arz etmektedir.

4.1.1 Öğrencilerle Gerçekleştirilen Vaka Çalışmaları

Dam'ın 2004 yılında gerçekleştirdiği *Interpreters' Notes: On the choice of language* isimli ampirik çalışma, not alma tekniklerinde çevirmenlerin dil tercihleri bağlamında yapılan vaka çalışmalarının öncülerinden biri mahiyetindedir. Konferans Çevirmenliği programında yüksek lisans eğitimi almakta olan 4 öğrenciyle yapılan bu çalışmada Dam, öğrencilerin anadilleri veya çeviri yaptıkları yabancı dilleri arasında kaynak dil veya erek dil olarak nasıl bir seçimde bulunduklarını irdelemektedir. Bir diğer deyişle, öğrenciler yabancı dilden (B dili) anadillerine (A dili) çeviri yaparken veya anadillerinden (A dili) yabancı dillerine (B dili) çeviri yaparken not alma süreçlerinde nasıl bir eğilim gösterdiklerini konu edinmektedir. Dil çifti odağında ise Danca ve İspanyolca vardır. Dam, söz konusu çalışmayı Konferans Çevirmenliği yüksek lisans programında öğrenim görmekte olan 4 öğrenci ile gerçekleştirmektedir. 4 öğrencinin 3'ünün anadili Danca, 1 tanesinin ise anadili İspanyolcadır (s.7). Anadili Danca olan 3 öğrencinin yabancı dil olarak ileri seviyede İspanyolca, İspanyolca anadiline sahip 1 öğrencinin ise ileri seviyede Danca bildiği

belirtilmelidir. Deney esnasında öğrencilere Avrupa Birliği'nde haksız rekabete ilişkin gerçekleştirilen 2 konuşma dinletilmiştir. Bu konuşmalardan biri İspanyolca'dan öteki Dancadır. Dolayısıyla öğrencilere İspanyolca ve Danca olarak 2 kaynak sözlü metin dinletilmiş, yine İspanyolca ve Dance olarak iki farklı erek metne sözlü olarak çevirmeleri istenmiştir. İlk olarak öğrencilere İspanyolca kaynak metin dinletilmiş ve Dancaya çevirmek üzere not almaları söylenmiştir. Tüm öğrenciler İspanyolca kaynak sözlü metni dinleyip Danca erek metne çevirirken notlarını kendi anadillerinde almışlardır. Anadili Danca olan 3 öğrenci Danca not alırken anadili İspanyolca olan 1 öğrenci ise İspanyolca not almıştır. Dam'ın alınan notları oranlarken semboller, harfler ve kısaltmaları göz önüne almadığı ve salt kelime/cümleye dayalı bir dil analizi gerçekleştirdiği de belirtilmelidir (s.7). Çıkan sonuçlara göre Danca anadiline sahip 1. denek İspanyolca kaynak metin dinlerken notlarını %81 oranında Danca alırken aynı anadile sahip 2. denek %74 oranında Danca, 3. denek ise %78 oranında Danca not alma eğilimi göstermiştir. Anadili İspanyolca olan 4. denek ise İspanyolca kaynak metin dinlerken %77 oranında İspanyolca not almıştır (s.8). Notların oldukça hızlı bir biçimde tutulmasından dolayı hangi dilde yazıldığı belirlenemeyen kelimeler ve bununla beraber çok nadir de olsa öğrencilerin 3. dilde tutmuş olduğu notlar bu oranlamaların dışında tutulmuştur (s.8). İlk etapta öğrencilerin büyük bir çoğunluğunun kaynak ve erek metin odaklı bir tutum sergiledikleri düşünülebilir. İspanyolcadan Dancaya gerçekleştirilen bir çeviride öğrenciler not alma süreci tamamlandıktan ve üretim aşamasında geçildikten sonra hâlihazırda erek dilde tutmuş oldukları notlardan dolayı üretim aşamasında daha az efor sarf edecekleri belirtilebilir. Ancak Dam, araştırmanın ikinci aşamasıyla beraber öğrencilerin kaynak ve erek metin bağlamında bir tutum sergilemekten ziyade A ve B dilleri arasında bir eğilim göstermekte olduklarını tespit eder. Öyle ki dil çifti değiştirildiğinde ve öğrencilere Dancadan İspanyolcaya çevrilmek üzere bir metin dinletildiğinde anadili Danca olan öğrencilerin yine sırasıyla %82, %77 ve %86 oranında Danca not tuttuklarını gözlemler. Anadili İspanyolca olan 4. denek ise yine %87 oranında İspanyolca not tutmuştur (s.9). Dolayısıyla araştırmanın ilk aşamasında bir erek dil eğiliminden söz edilebilirken ikinci aşamada bu varsayım ortadan kalkmış ve esasında A ve B dili arasında belirgin bir dinamiğin yer aldığı gözlemlenmiştir.

Ardıl çeviride not alma eğilimlerinin dil odaklı analizlerinden bir diğeri de Dariusz Hanusiak'ın 2021 yılında gerçekleştirdiği *The Choice of Language for Note-taking for the Purposes of Consecutive Interpreting* başlıklı çalışmasıdır. Dam'ın aksine A ve B dili odaklı bir yol izlemekten ziyade kaynak ve erek dil odaklı bir yaklaşım izleyen Hanusiak, 52 öğrenciyle beraber bu alandaki en yüksek katılımcı vaka analizlerinden birini gerçekleştirmiştir. Çalışmanın dil çifti odağında ise İngilizce ve Lehçe yer almaktadır. 52 öğrencinin tamamı Polonyalıdır, bu nedenle de katılımcıların hepsinin A dili Lehçedir (ss. 53-54). Katılımcıların tamamının ise B dili İngilizcedir. C dili olarak ise İtalyanca, Almanca, Fransızca, İspanyolca veya Rusça dillerinden biri pasif dil olarak edinilmiştir. Katılımcılara Birleşik Krallık'ta bulunan Reform Partisi lideri Nigel Farage'nin Avrupa Parlamentosu'nda yapmış olduğu yaklaşık 3 dakikalık bir konuşma dinletilmiştir. Farage'nin Avrupa Birliği'ne belirli konulara ilişkin eleştirileri, diplomasi ve siyasi dilin teamüllerine uymayan konuşma tarzı ve bahsedilen konuların hassasiyetinden dolayı, bu konuşma şüphesiz ki çevrilmesi zor konuşmalardan birini teşkil etmektedir. Konuşmanın 3 dakikaya yakın sürmesi, belirtilen zorluklara ek bir efor da dâhil etmektedir. Hanusiak ise bu seçimin planlı bir durum olduğunu ve öğrencilerin zorlu metinlerle karşı karşıya bırakıldıklarında stres altında doğal dil seçimlerini irdelemek üzere bu seçimi yaptığını belirtmektedir (s.55). Araştırmanın sonuçlarına göre ise 52 katılımcıdan 17'si tamamıyla dinledikleri kaynak dilde not almışlardır ki bu da %32.7'lik bir orana tekabül etmektedir (s. 56). Katılımcıların 14'ü çoğunlukla dinledikleri kaynak dilde not almışlardır ki bu da %26.9 luk bir orana tekabül etmektedir. Salt erek dilde not alan katılımcı sayısı yalnızca 1 (%1.9) olmakla beraber çoğunlukla erek dilde not alan katılımcıların sayısı ise 7'dir (%13.4). Her iki dilde de karma bir biçimde not alan katılımcıların sayısı 13'tür ki bunun oransal karşılığı ise %26.9'dur (s.56). Hanusiak ise sonuçlara ilişkin "açıkça ve belki de şaşırtıcı olarak görülmektedir ki katılımcıların %59.6'lık bir kısmının ya tamamen ya da çoğunlukla kaynak dilde not almalarına yönelik bir eğilim söz konusudur. Tamamen erek dilde not alma eğilimini yalnızca 1 öğrenci göstermiştir" değerlendirmesini yapmaktadır (s. 56). Öğrencilerin tam yetkin bir profesyonel olmamaları ve bununla beraber çevirdikleri konuşma türünün ve biçiminin zorlu muhtevası göz önüne alındığında duydukları dilde not almaları olağan görünmektedir. Bununla birlikte kaynak metnin yoğun bir içeriğe sahip olması da öğrencilerin aktarım sürecinde erek dilde not tutma konusunda zorlanmalarına yol açtığı düşünülebilmektedir (s. 56-57).

Kıncal'ın 2019 yılında gerçekleştirdiği *The Choice of Language and Form in Note-taking for Consecutive Interpreting* isimli çalışma ise ardıl çeviride not alma dili alanında Türkçe dilinin dahil edildiği ilk çalışma mahiyetindedir. İngilizce-Türkçe dil çiftinde öğrencilerin not alma dili eğilimlerini ölçmeyi amaçlayan bu çalışmada, ardıl çeviri eğitimi almış/almakta olan 10 İngilizce mütercim ve tercümanlık bölümü öğrencisinden biyoçeşitlilik üzerine bir konuşmayı ardıl çeviri olarak çevirmesi istenmiş ve süreç içerisinde alınan notlar incelenerek dil tercihleri saptanmıştır (ss.632-633). Notlar üzerinde gerçekleştirilen analiz sonucunda 10 öğrencinin 6'sının %100 oranla tamamen kaynak dilde not aldıkları saptanmıştır. Diğer 3 katılımcı ise eğilim anlamında diğer katılımcılardan sapmamış ve sırasıyla %98, %91.7 ve %96.4 oranlarında kaynak dilde not almışlardır (s. 634). Verilerini Gile'nin Çaba Kuramı (2009) perspektifinden ele alan Kıncal, çeviri esnasındaki yüksek bilişsel çabanın öğrencilerin sözlü çeviride sahip oldukları işlem kapasitelerine oranla daha yüksek olabileceğini ve öğrencilerin bu nedenle duydukları dilde not almayı tercih etmiş olabileceklerini belirtir (s. 635). Not alma dili konusunun güncel olarak sıklıkla tartışıldığını ve bu nedenle de profesyonel ardıl çevirmenlerin notlarının analizlerinin bu alanda yeterli verilerin ortaya koyulabilmesi için ilgi çekici bir çalışma alanı olabileceğini belirten bu çalışma (s.633), gerek Türkçenin dahil edildiği ilk not alma dili çalışması olması gerekse bu tez çalışmasının örneklem profilinin oluşturulmasında gerekli literatür açığının saptanması açısından önemli bir atıf çerçevesi teşkil etmiştir.

Bu tezin irdelediği konu özelinde dikkat çekici ve güncel bir çalışma da Jing Wang ve Zhiling Wu tarafından 2022 yılında gerçekleştirilen *An Empirical Study of Relationship between Forms of Note-taking and Interpreting Quality in C-E Consecutive Interpreting: A Case Study of Student Interpreters at Inner Mongolia University* başlıklı empirik araştırmadır. Alanyazında belirtilen diğer araştırmalardan farklı olarak Wang ve Wu'nun irdelediği dil çifti esasında tartışılmaya değer yeni konular da ortaya çıkarmaktadır. Çince ve İngilizce dil çiftindeki ardıl çeviri not alma tekniklerini öğrenci perspektifinden inceleyen araştırmacılar, Çincenin yazılma sisteminde kabul gören sembol ve karakterlerin, not alma sürecine olumlu yönde bir katkıda bulunma olasılığını irdelerler. Bununla beraber çalışma, kuramsal çerçevesini ise Gile'nin Çaba Kuramı (2009) ile şekillendirmektedir. Bu bağlamda çalışmanın

temel odağı, “Çince-İngilizce dil çiftindeki ardıl çeviri kalitesini yükseltebilecek notların başlıca özellikleri nelerdir?” (s.671) sorusudur. Bu nedenle Wang ve Wu yalnızca öğrencilerin eğilimlerini ortaya çıkarmayı hedeflemez, aynı zamanda söz konusu eğilimlerin çeviri kalitesini nasıl etkilediğini de oluşturdukları kriterlerle değerlendirmektedirler (s. 672). Çalışmanın katılımcılarını Mangolia Üniversitesi’nde sözlü çeviri eğitimi almakta olan 2. sınıf öğrencisi 12 kişi oluşturmaktadır. Deney esnasında kullanılacak sözlü metin ise Çin Devlet Başkanı Xi Jinping’in 2021 yılında düzenlenen Birleşmiş Milletler Genel Kurulu’nda yapmış olduğu 4 dakika ve 27 saniyelik konuşmadır. Çeviri esnasında söz konusu konuşma 9 defa durdurularak çevirisi istenmiştir (s.672). Çalışma, yalnızca öğrencilerin tutmuş oldukları muhtelif notların analizini değil, aynı zamanda not tutma sürecinden sonra düşüncelerini kayda alan bir mülakatı da içermektedir. Bununla beraber çalışmanın Çin Devlet Başkanı’nın Çince aktardığı bir metnin İngilizceye ardıl çevirisini incelediğini ve İngilizceden Çinceye gerçekleştirilen bir ardıl çeviri sürecini araştırma hedefleri arasına dâhil etmediğini de belirtmek gerekmektedir. Öğrenci notlarından elde edilen verilere göre 8 farklı not türü gözlemlenmektedir: Tam Çince ifadeler, tek Çince karakterler, yarım Çince karakterler, tam İngilizce kelimeler, İngilizce kısaltmalar, semboller, şekiller ve bitiş işaretleri (s.673). Bu noktada Çince yarım ve tam karakterlerden kastın Çin dilindeki yazı sisteminde yer alan ve kelimelerin sembollerle ifade edildiği hiyeroglif sistemine dayalı logogram sistemi olduğunu da ifade etmekte fayda vardır (ss. 676-677). Wang ve Wu’nun aynı çalışmada ifade ettikleri üzere: “Çince karakterler hiyerogliflere dayanmaktadır, bu yüzden bir Çince karakterin anlamı da karakterin yapısı veya bileşimi aracılığıyla tahmin edilebilir” (ss. 676-677). Araştırma sonuçları pek çok farklı tartışma konusunu ortaya çıkarmış olsa da verilerin göstermiş olduğu belirgin sonuçlardan biri de 12 öğrencinin 9’unun Çince karakter ve ifadeleri kullanarak not aldığıdır. Katılımcılardan yalnızca 3’ü İngilizce kelime ve kısaltmaları Çince karakter ve ifadelerine tercih etmiştir (s.673). Dolayısıyla, öğrencilerin hem sözlü kaynak metnin dili olan hem de kendi anadilleri (A) olan Çinceyi not alma süreçlerinde İngilizceye tercih ettiklerini belirtmek mümkündür. Wang ve Wu’nun sağladığı verilere göre öğrenciler semboller de İngilizce ifadelere tercih etmişlerdir. Bu nedenle araştırmanın ikinci aşaması olarak ise söz konusu eğilimlerin çeviri kalitesine nasıl bir etkisi olduğu konusu irdelenmeye çalışılmıştır. Sonuçlara göre öğrencilerin sembol kullanmalarıyla başarılı bir çeviri gerçekleştirmeleri arasında pozitif bir

korelasyon tespit edilmiştir. Bununla beraber yarım Çince karakterlerin de ardıl çeviri kalitesine olumlu bir katkısı olduğu gözlemlenmiştir (s. 674). Bu durumun potansiyel nedenleri ise Gile'nin Çaba Kuramı'nın (2009) öngördüğü biçimde açıklanmaktadır. Wang ve Wu'ya göre öğrenciler Çincenin sahip olduğu karakteristik yazım şekliyle birlikte çok daha hızlı ve kolay not tutabilir ve bu sayede ardıl çeviride anlamlandırma ve not alma süreçlerindeki eforu tasarruf edebilirler (Wang ve Wu, 2022, s.675). Araştırmadan elde edilen verilerin bulgularına göre Çincenin ardıl çeviride not alma sürecinde diğer pek çok dilin sahip olmadığı bir avantaja sahip olduğu ifade edilebilir (s. 675). Çince ifadelerin çizgisel yapısından dolayı pek çok ifadenin hızlı ve net bir biçimde not edilebilmesi ve not alınan karakterlerin sembolik görüntüsünden dolayı çevirmenin zihninde kolayca yeni imgeler oluşturabilmesi, özellikle de ileri düzey Çince bilgisini haiz çevirmenlerin bilişsel süreçlerini önemli ölçüde azaltabilecek unsurlardandır. Ancak Wang ve Wu'nun araştırmasındaki boşluklardan biri de şüphesiz ki salt Çinceden İngilizceye aktarılan bir çeviriyi konu edinmesidir. Bu bağlamda B dilinden (İngilizce), A diline (Çince) gerçekleştirilen bir konuşma araştırmaya dâhil edilmemiştir. Dolayısıyla öğrencilerin B dilinden A diline gerçekleştirecekleri bir ardıl çeviri sürecinde gösterecekleri eğilim irdelenmemiştir. Yazarların çalışmanın sonucunda ifade ettikleri bir diğer boşluk ise bu çalışmanın yalnızca öğrencilerle gerçekleştirilmiş olmasıdır (s. 678). Öğrenciler ve profesyoneller ile karşılaştırmalı bir çalışma gerçekleştirmenin not alma süreçlerindeki eğilimleri daha kapsamlı irdelemek adına önem arz ettiğini belirten yazarlar, gelecek çalışmaların bu yönde şekillendirilmesinin faydalı olacağını aktarmaktadırlar (ss. 678-679).

Çincenin yapısal özelliklerini ardıl çevirideki not alma dili bağlamında irdeleyen araştırmacılardan biri de *Language Choice in Note-taking for C-E Consecutive Interpreting – An Empirical Study on Trainee Interpreters in China's Mainland and Taiwan (2019)* isimli çalışmasıyla Cheng Zhan'dır. Zhan, ardıl çeviride not alma diline ilişkin gerçekleştirilen pek çok çalışmanın salt kaynak-erek dil ve A- B dili bağlamında gerçekleştirildiğini fakat Çincenin farklı dinamikleri doğrultusunda yeni bir parametre ile bu konuya yaklaşılabileceğini aktarmaktadır. Alanyazındaki çalışmalardan farklı bir parametre ile konuyu ele almak isteyen Zhan, Çincenin farklı ülkelerde kullanılan farklı yazı sistemlerini konu edinerek çalışmasına derinlik katmaktadır. Zhan, vaka çalışmasında İngilizce ve Çince dil

çiftini konu edinse de katılımcılarının iki farklı Çinceye aşina olan kişilerden oluşturmaktadır. Bu bağlamda Çincenin daha karmaşık bir versiyonu olan ve Tayvan’da kullanılan geleneksel Çinceyi konuşan 6 Tayvanlı öğrenci; Çincenin daha basitleştirilmiş bir versiyonu olan ve Çin Halk Cumhuriyeti’nde kullanılan versiyonunu konuşan 6 Çinli öğrenciyi katılımcıları arasına alan Zhan, 12 kişilik bir katılımcı grubu oluşturmuştur (s.458). Dolayısıyla Çin’de konuşulan basitleştirilmiş versiyonu ve Tayvan’da kullanılan geleneksel, daha karmaşık olan versiyonu olsa da katılımcıların hepsinin anadili (A) Çince, yabancı dilleri ise (B) İngilizcedir. Katılımcılardan çevrilmesi beklenecek olan sözlü kaynak metin ise Hillary Clinton’un 2012’de Birleşmiş Milletler Sürdürülebilir Gelişim Konferansı’nda gerçekleştirdiği konuşma olarak belirlenmiştir. Konuşma yaklaşık 5 dakika sürmektedir. Katılımcıların Clinton’un İngilizce konuşmasını Çinceye aktaracakları dikkate alındığında bu çalışmanın B dilinden A diline gerçekleştirilen bir ardıl çeviri analizi olduğu belirtilebilir. 12 katılımcı öğrencinin notlarında 6 çeşit not türü saptanmıştır: Tam İngilizce ifadeler, tam Çince karakterler, semboller, İngilizce kısaltmalar, anlamsız çizgiler ve anlaşılamayan notlar (s.460). Elde ettiği verileri tablo hâlinde sunan Zhan (s.461) Çinli katılımcıların Tayvanlı katılımcılara nazaran daha sık not aldığını saptamaktadır. Katılımcıların notlarındaki dil eğilimleri ise şaşırtıcı bulgular sunmaktadır. 6 Tayvanlı katılımcının tamamı İngilizce ağırlıklı notlar alırken 6 Çinli katılımcının tamamı Çince ağırlıklı notlar almışlardır (ss.462-463). Yarı yapılandırılmış görüşmelerle bir veri üçgenlemesi kuran ve böylece bulgularını teyit etmek isteyen Zhan, katılımcıların eğilimlerinin ardındaki potansiyel nedenleri ele almaktadır. Katılımcılara notlarındaki dil tercihlerinin muhtemel nedenleri sorulmuş ve Tayvanlı katılımcıların İngilizce not almalarındaki muhtemel sebepler arasında “Çince karakterlerin hızlı not almak için uygun olmadığı; İngilizce ifadelerin daha hızlı not alınabildiği; dinleme ve çözümlemeye daha çok vakit ayırmak gerektiği için duyulan İngilizce ifadelerin çevrilip Çince not almak yerine duyulduğu dilde not alındığı” şeklinde cevaplar verilmiştir (s.463). Çinli katılımcılara çoğunlukla Çince not almalarının ardındaki sebep sorulduğunda ise “vakit varsa erek dilde not alınmanın daha makul olduğu ve en yakın hissedilen dilde not alındığı” yönünde cevaplar verilmiştir. Belirli bir tercihlerinin olmadığını belirten katılımcılar da olmuştur (ss.463-464). Katılımcıların dil tercihlerini salt kaynak-erek veya A-B dili bağlamında irdelemek istemeyen ve daha kapsamlı bir parametre ile konuyu ele almak isteyen Zhan, katılımcılara öğrenim gördükleri süreçte herhangi bir dilin not

alma sürecinde daha çok öncelenmesine yönelik bir formasyon görüp görmedikleri de sorulmuştur (ss. 464-465). Görüşme sonucunda ise Çinli öğrencilerin öğrenim gördükleri sırada öğretmenleri tarafından erek dilde not tutulmasına yönelik tavsiyelerde bulunulduğunu aktarmışlardır. Tayvanlı öğrenciler ise öğrenim gördükleri sırada öğretmenlerinin not alma sürecinin özerk bir süreç olduğunu, dolayısıyla herkesin rahat hissettiği biçimde not alması gerektiğine yönelik tavsiyelerde bulunduklarını aktarmışlardır (s. 465). Bu bağlamda öğrencilerin çeviri formasyonları sırasında not alma hususuna yönelik herhangi bir dilin öncelenmesi durumunda bu yönde bir alışkanlık kazandıkları saptanabilmektedir. Çinli öğrencilerin öğrenimleri sırasında not alma tekniklerine yönelik daha sık vurgu yapılması aynı zamanda onların bu deneyde Tayvanlı öğrencilere nazaran daha sık not almalarına neden olmuştur (s. 465). Ancak bununla beraber belirtilmesi gereken bir diğer önemli husus ise Tayvan’da kullanılan Çince ile Çin Halk Cumhuriyeti’nde kullanılan Çince arasındaki zorluk derecesidir. Tayvanlı öğrenciler, ülkelerinde kullanılan ve Çincenin daha zorlu ve karmaşık bir yazı biçimini teşkil eden dilde not tutulmasını daha vakit alıcı ve zorlu bir süreç olarak düşündükleri için bilinçli veya bilinçdışı olarak İngilizce not almaktadırlar. Aynı husus farklı bir şekilde Çinli grupta da tezahür etmektedir. Daha basitleştirilmiş bir Çince kullanan Çinli grup, notlarını Çince almıştır. Ancak bununla beraber yeniden ifade edilmesi gereken bir diğer konu da yukarıda da belirtildiği üzere formasyon sürecinde öncelenen dil tercihlerinin öğrencilere alışkanlık kazandırmış olabileceği ihtimalidir. Tayvan ve Çin’deki öğrencilerin farklı not alma tekniklerini kullanma sebebi formasyon süreçlerinde eğitmenleri tarafından öncelenen stillerle de ilişkili olabilmektedir (s.466). Alanyazındaki diğer çalışmaların aksine çevirmenlerin not alma süreçlerindeki dil tercihlerini çeviri formasyonundaki eğitmen yönlendirmelerini de göz önünde bulundurarak inceleyen Zhan, bu alandaki vaka çalışmalarında salt not analizinden ziyade elde edilen verilerin daha kapsamlı analiz edilebilmesi adına kurulması gereken veri üçgenlemesinin de önemini ortaya koymuştur. Çalışmasının kısıtları noktasında ise “katılımcıların yalnızca öğrencilerden oluşması; salt İngilizceden Çinceye aktarımın incelenmesi ve kısıtlı katılımcı sayısı” belirtilmektedir (s.466).

4.1.2 Öğrenciler ve Profesyonellerle Birlikte Karşılaştırmalı Olarak İncelenen Vaka Çalışmaları

Söz konusu çalışmalara örnek olarak ise Sijia Chen'in 2021 yılında gerçekleştirdiği *The Process and Product of Note-taking and Consecutive Interpreting: Empirical Data from Professionals and Students* isimli çalışma gösterilebilir. Chen, özel bir yetkinlik ve eğitim süreci gerektiren ardıl çevirinin doğasını, henüz gelişim aşamasında olan öğrenciler ve profesyonel seviyede görevini ifa eden profesyoneller arasındaki dinamikleri inceleyerek daha teferruatlı bir biçimde ortaya koyacağını düşünmektedir. Chen, aynı zamanda alanyazında gerçekleştirilen çalışmalar arasında en kapsamlı katılımcı profiline de sahiptir. 22 profesyonel sözlü çevirmen ve 22 sözlü çeviri öğrencisinden oluşan iki grup, totalde 44 kişilik bir katılımcı profili sağlamaktadır (s. 261). Her iki grubun da anadilinin Çince olduğunu (A) ve çeviri dillerinin de İngilizce (B) olduğunu belirtmekte fayda vardır. Çalışma aynı zamanda alanyazındaki en güncel çalışmalardan biri olduğu için diğer araştırmacıların çalışmalarına dâhil etme fırsatı bulamadığı pek çok teknolojik gereçten yararlandığı da vurgulanmalıdır. Örnek olarak çevirmenlerin not almak için araştırmacı tarafından temin edilen tabletleri kullanmaları ve el-göz koordinasyonu, kulak-not koordinasyonu dâhil pek çok hususun takibinin yapıldığı özel yazılım ve donanımlardan yararlanılmıştır (ss.261-262). Ancak çalışmanın olumlu yanlarıyla birlikte kısıtlarından da bahsetmek önem arz etmektedir. Örneklem profilinde yer alan 2 kişilik öğrenci grubunun tamamı Çin'de yaşamaktayken profesyonel grubunda yer alan 22 çevirmenin tamamı Avustralya'da yaşayan Çin asıllı çevirmenlerdir. Bununla beraber öğrenciler her ne kadar çeviri öğrencileri olsalar da kapsamlı bir sözlü çeviri eğitimine tabi tutulmamışlardır (s. 271). İngilizceden Çinceye çevrilmesi istenen sözlü kaynak metin "Avustralya'da nasıl işletme sahibi olunur?" temalı bir konuşma iken Çince'den İngilizceye çevrilmesi istenen metin ise "Avustralya'da nasıl mülk sahibi olunur?" başlıklı bir konuşmadır (s.262). Böylece çalışmanın bir başka kısıtı da ortaya çıkmaktadır. İki katılımcı grubundan birinin Avustralya'da yaşayan ve çalışan 22 kişilik profesyonel çevirmen grubu olduğu düşünülürse, söz konusu grubun Çin'de yaşayan öğrencilere göre bu konulara kavramsal olarak çok daha aşina oldukları öne sürülebilmektedir.

Çalışmanın sonuçlarında ise profesyonellerin öğrencilere göre daha çok not aldıkları gözlemlenmiştir (s.264). Bununla beraber, öğrencilerin almış oldukları notlar daha sık ve birbirlerine aynı sayfa içerisinde daha yakın yazılan ifadelerken

profesyonellerin notları ise sayfa düzenine göre daha geniş ve çizgisel biçimde yazılmıştır (s.265). Her iki grup da notlarını dil bazlı almışlardır. Bir diğer deyişle, katılımcıların notları sembollerden çok kelime, kısaltma ve cümle gibi yazılı dilsel öğelerden oluşmuştur (s.266). Katılımcıların notlarında tercih ettikleri dil konusunda da şaşırtıcı bulgular elde edilmiştir. Profesyonel çevirmenler İngilizceden Çinceye çeviri gerçekleştirirken notlarının %16.42'sini Çince, %58.75'ini İngilizce almışlardır. Dolayısıyla B dillerinden A dillerine gerçekleştirdikleri çeviride aynı zamanda kaynak metin niteliği de taşıyan B dilini kullanmışlardır. Çince den İngilizceye gerçekleştirdikleri çeviride ise benzer bir şekilde notlarının %26.70'ini anadilleri olan Çince de almış, %41.94'ünü ise bu sefer erek dil niteliği taşıyan İngilizcede almışlardır. Dolayısıyla dil çiftinden bağımsız olarak profesyonel çevirmenlerin her iki durumda da not alırken İngilizceyi Çinceye tercih ettikleri belirtilebilir (ss.266-267). Öğrenciler ise İngilizceden Çinceye gerçekleştirdikleri çeviride notlarının %49.30'unu kaynak dil niteliği taşıyan İngilizcede, %16.73'ünü ise erek dil niteliği taşıyan Çince de almışlardır. Çince den İngilizceye gerçekleştirdikleri çeviride ise notlarının %39.45'ini kaynak dil niteliği taşıyan fakat aynı zamanda da anadilleri olan Çince de, %19.97'sini ise erek dil niteliği taşıyan İngilizcede almışlardır. Bu bakımdan öğrencilerin dil çiftinden bağımsız olarak her iki durumda da notlarını kaynak dilde aldıkları belirtilebilir (s.267). Profesyonellerin not alma dil eğilimleriyle karşılaştırıldığında ise profesyoneller her iki durumda da notlarını İngilizce alırken öğrenciler her iki durumda da kaynak dile bağlı kalmışlardır. Profesyonellerin her iki durumda da İngilizceyi Çinceye tercih etmelerinin temel nedenlerinden biri de çalışmanın önemli kısıtlarından biri olarak aktarılan, profesyonel çevirmenlerin tamamının İngilizcenin anadil olarak konuşulduğu Avustralya'da yaşayan ve çalışan kişiler olduğu bilgisidir. Lakin bu durum İngilizceden Çinceye gerçekleştirilen çeviride saptanmamıştır (s.269). Bu durumun nedeni ise Gile'nin Çaba Kuramı ile açıklanabilir. Profesyonellerin İngilizcenin anadil olarak kullanıldığı bir ülkede yaşamalarının getirdiği bir özellik olarak İngilizce seviyeleri öğrencilere göre çok daha yüksektir. Bu nedenle İngilizcenin kaynak dil olduğu durumda profesyoneller aktarılan konuşmanın çözümlenmesi ve kavranması sürecinde öğrenciler kadar bilişsel efor harcamak durumunda değildir. Bu nedenle üretim aşamasına geçmeden önce notlarını olabildiğince sık tutarak kendilerini hazır hâle getirebilirler. Fakat aynı husus öğrenciler için geçerli değildir. Keza Chen'in aktardığına göre bu durumun muhtemel

nedeni ise profesyonellerin sahip oldukları yüksek İngilizce yeterliliğin onlara daha fazla bilişsel kaynağı not almaya ayırma imkânı tanınmasıdır (s. 269). Çevirmenlerin sahip oldukları işlem kapasitesinin çeviri sürecinin gerektirdiği farklı çabalar arasında makul bir biçimde pay edilmesi gerektiği, Gile'nin de Çaba Kuramı'nda (2009) daha önce belirtildiği şekliyle irdelenen bir husustur. Bu bakımdan öğrenciler, sahip oldukları total işlem kapasitesini İngilizceyi anlama ve çözümleme noktasında profesyonel çevirmenler kadar özgür davranmamaktadır. İngilizcenin bir anadil olarak konuşulduğu ülkede yaşayan profesyoneller, çok daha az bir eforla kaynak metni anlamlandırabilmekte ve öğrencilerin yaptıkları gibi İngilizceyi çözümlemek için harcayacakları bilişsel eforu daha kapsamlı not tutmaya ayırarak öğrencilere kıyasla daha detaylı not tutabilmişlerdir. Öyle ki, bu durum onların üretim aşamasında öğrencilere kıyasla ellerinde daha detaylı ve kapsamlı bir notun bulunmasını sağlayacak ve böylece çeviri kalitesini de etkileyecek bir avantaj kazandıracaktır (s.271).

Bu alandaki bir diğer önemli çalışma ise Valentina Baselli'nin 2012 yılında gerçekleştirmiş olduğu *Consecutive Interpreting Note-taking: Students' and Interpreters' Language Choice* isimli makalesidir. Alanyazındaki kimi çalışmaların ardıl çevirmenlerin hangi dilde not aldıkları konusuna A dili ve B dili odağında yaklaştığını belirten Baselli (s.2), bu çalışmasını benzer bir yaklaşımla ele almaktadır. Ancak diğer çalışmalardan bir farkı ise salt öğrencilerle değil aynı zamanda profesyonelleri de dâhil ederek karşılaştırmalı bir örneklem kurmasıdır. Baselli, bu çalışmayı 6 profesyonel çevirmen ve 6 lisans 2. sınıf sözlü çeviri öğrencisiyle gerçekleştirmiştir. Profesyonellerin ve öğrencilerin anadilleri İtalyanca olmakla beraber B dili olarak İngilizce, C dili olarak ise Almanca bilmektedirler (s.3). Çalışmanın odak noktası ise öğrencilerin anadili olan İtalyancadan (A) İngilizceye (B) veya Almancaya (C) gerçekleştirdikleri çeviriler ve not dilleri olmaktan ziyade, salt B ve C dillerinden kendi anadilleri olan İtalyancaya gerçekleştirilen çeviriler ve not dilleridir (s.3). Araştırmanın sonuçları ise göstermektedir ki İngilizceden (B) İtalyancaya (A) çevirilerde 6 öğrencinin 4'ü salt İngilizce notlar alırken 2'si hem İtalyancadan hem de İngilizceden müteşekkil karışık notlar tutmuştur. Öğrencilerin Almancadan (C) İtalyancaya (A) yapmış oldukları çevirilerde ise 6 öğrencinin 3'ü çoğunlukla Almanca notlar alarak kısmen de İtalyanca kullanmışlardır. Öğrencilerin 2'si çoğunlukla İtalyanca notlar tutarak

kısmen de Almanca notlar tutmuşlardır. Öğrencilerin yalnızca 1 tanesi ise yalnızca Almanca notlar almıştır (s.3). Öğrencilerden elde edilen verilere göre not alma sürecinde çoğunlukla kaynak dilin kullanıldığı belirtilebilir. Öğrenciler her ne kadar anadilleri İtalyanca olsa da dinledikleri kaynak dilde not almışlardır. Esasında bu durum profesyoneller için çok da geçerli değildir. Profesyonellerden elde edilen verilere göre İngilizceden (B) İtalyancaya (A) gerçekleştirilen çevirilerde profesyonellerin 3'ü çoğunlukla İngilizce notlar alırken az da olsa İtalyanca kullanmıştır. Kalan profesyonellerden 2'si salt İngilizce notlar alırken 1 tanesi ise yalnızca semboller ve İngilizce ifadeler kullanmıştır (s.4). Almancadan İtalyancaya gerçekleştirilen çevirilerde ise profesyonellerin 3 tanesi çoğunlukla Almanca notlar alarak biraz da İtalyanca notlar almışlardır. 1 tanesi yalnızca sembollerle İtalyanca kullanmış, 1 tanesi yalnızca Almanca not almış, 1 tanesi ise hem Almanca hem de İtalyancayı neredeyse eşit düzeyde kullanmıştır (s.4). Bu bağlamda öğrencilerin tıpkı profesyoneller gibi duydukları dilde not almaları söz konusuysa aldıkları notlarda anadillerinin varlığı profesyonellere göre daha fazladır (ss.4-5). Dolayısıyla, Baselli'nin gerçekleştirdiği çalışma da bu alan yazında irdelenen diğer çalışmalar gibi Gile'nin Ardıl Çeviri İçin Çaba Kuramı'nda (2009) öne sürdüğü ve çevirmenin işlem kapasitesini rahatlatmak adına çevirmenlerin duydukları dili o an ereke dile çevirerek not almak yerine kaynak dilde not almalarını önceleyen yaklaşıma uyumlu veriler sağlamıştır. Öğrenciler kaynak dilin İngilizce veya Almanca olması fark etmeksizin notlarını çoğunlukla kaynak dilde almış, ancak yine de anadilleri olan İtalyanca notlara da ardıl çeviri defterlerinde yer vermişlerdir. Profesyonellerde ise bu durum yine benzerlik göstermiş ve notların büyük bir çoğunluğu kaynak dilde alınmıştır. Fakat öğrencilerin notlarında karşılaşılan anadil varlığının sıklığına profesyonellerin notlarında aynı derecede rastlanamamıştır (s.4). Bu bağlamda, öğrencilerin ve profesyonellerin Dinleme ve Çözümleme Çabası'nda (Gile, 2009) belirtilen varsayımlara uygun bir eğilim göstererek işlem kapasitelerini minimuma indirmek için duydukları dilde not aldıkları belirtilebilir.

Bu bağlamda, Türkçenin dahil edildiği, öğrencilerden ve profesyonel çevirmenlerden sağlanan verilerin karşılaştırmalı olarak incelendiği bir not alma dili araştırmasının önemi alanyazının kapsamlı incelemesi sonucunda gözlemlenebilmektedir. Bu gereksinime uygun bir araştırma tasarımı oluşturmak, belirtilen alanyazına katkı sağlamak için önem arz edecektir.

4.2 Araştırma Tasarımı

Bu çalışma, yarı profesyonel öğrencilerden oluşan A grubunun ve profesyonel sözlü çevirmenlerden oluşan B grubunun İngilizceden Türkçeye ve Türkçeden İngilizceye ardıl çeviri gerçekleştirdikleri sırada not alma sürecindeki dil eğilimlerini analiz etmeyi amaçlamaktadır. Araştırmanın temel hedefi dikkate alındığında, temelde betimsel ve karşılaştırmalı bir yapıya sahip olduğu belirtilebilir. Bu bağlamda araştırmanın betimsel doğası ve karşılaştırmalı analizini gerçekleştirebilmek için veri üçgenlemesi sağlanmış ve çok yönlü bir yaklaşım benimsenmiştir.

4.3 Veri Toplama

Çalışmanın veri toplama süreci İzmir Ekonomi Üniversitesi İngilizce Mütercim ve Tercümanlık Bölümü'nün Çeviri Laboratuvarı'nda gerçekleştirilmiştir. Bu bağlamda yarı profesyonel sözlü çeviri öğrencileri (A grubu) ve profesyonel sözlü çevirmenler grubu (B grubu) farklı zamanlarda sözlü çeviri laboratuvarında çalışmaya davet edilmişlerdir. Tüm katılımcılara uygulama aşamasından önce araştırmanın uygulama sürecine yönelik gerekli bilgilendirmelerde bulunulmuş ve onamları alınarak sonraki aşamalara geçilmiştir. Yarı profesyoneller grubunu oluşturan öğrencilerin tamamı, farklı günlerde olacak şekilde Çeviri Laboratuvarı'nda çalışmaya fiziki olarak katılmışlar ve çevirilerini gerçekleştirmişlerdir. 10 profesyonel sözlü çevirmenin 7'si çalışma koşullarından dolayı fiziki olarak laboratuvar ortamında katılım sağlayamamış, ancak belirtilen direktiflere riayet ederek ardıl çeviri süresinde almış oldukları notlar çalışmanın kuralları çerçevesinde tarafımıza iletilmiştir. Fiziki olarak katılım sağlayamayan çevirmenlerin de ses kayıtları alınmıştır. Diğer 3 profesyonel sözlü çevirmen ise yine farklı günlerde Çeviri Laboratuvarı'nda fiziki olarak çalışmaya katılım sağlamışlardır. Veri toplama sürecinde ilk olarak katılımcılar İngilizceden Türkçeye ve Türkçeden İngilizceye ardıl çeviri gerçekleştirmiş ve her iki aşamada da çeşitli notlar almışlardır.

Çevrilmek üzere seçilen sözlü metinler ise Avrupa Birliği'nin sözlü çevirmenlere eğitim materyali sağlamak amacıyla oluşturduğu "Speech Repository" isimli platformdan alınmıştır (bkz. <https://speech-repository.webcloud.ec.europa.eu/>). Sözlü çeviri eğitiminde kullanılmak üzere kolay, orta, ileri düzey ve çok ileri düzey olmak üzere 4 farklı seviyede ve çeşitli temalarda çok sayıda konuşmanın yer aldığı söz konusu platformda Türkçe dâhil olmak üzere 34 dil seçeneği yer almaktadır.

Bu bağlamda İngilizceden Türkçeye ardıl çeviri yapılmak üzere seçilen metin, 4 dakika 17 saniye uzunluğunda olan *Youth and Voting* başlıklı konuşmadır (bkz. <https://speech-repository.webcloud.ec.europa.eu/speech/youth-and-voting>).

Konuşmanın kapsamını, İngiltere'nin Avrupa Birliği'nden çıkma süreçlerinde (Brexit) genç seçmenlerin oy verme motivasyonları oluşturmaktadır. Konuşmanın zorluk seviyesi, Speech Repository'nin sınıflandırmasına göre orta seviyedir. Türkçeden İngilizceye çevrilmek üzere ise Türkiye'deki harf devrimini konu edinen, *Türkiye'deki Harf Devrimi* başlıklı 4 dakika 49 saniyelik bir metin seçilmiştir (bkz. <https://speech-repository.webcloud.ec.europa.eu/speech/t%C3%BCrkiyedeki-harf-devrimi>).

“Speech Repository”nin sınıflandırmasına göre söz konusu Türkçe metnin zorluk seviyesi orta seviyedir. Her iki metnin de süre olarak birbirine yakın olmaları gözetilmiştir. Söz konusu platformda eğitim materyali olarak bulunan tüm sözlü konuşma metnlerinin terminoloji bilgisi materyal altında belirtilmektedir. Bu alanda, konuşma içeriği göze alınarak çevirmenin çeviri öncesinde bilmesi gerektiği muhtelif terminolojik ifadeler belirtilmektedir. Bu çalışmada da her iki çeviri öncesinde katılımcılara söz konusu konuşma metnlerinin terminolojik ifadeleri verilmiştir. Terminolojik ifadeler, katılımcılara laboratuvara girdikleri anda çeviriye başlamadan önce verilmiş ve belirtilen terminolojiye çalışmaları üzere gerekli süre tahsis edilmiştir. Kaynak dilin İngilizce olduğu metinde 8, kaynak dilin Türkçe olduğu metinde ise 16 terminolojik ifade yer almaktadır. Katılımcılar kendilerini hazır hissettiklerinde ise çeviri sürecine başlanmıştır. Bu süre ortalama 5 dakika olmuştur. Her ne kadar bu çalışmanın amaçları arasında ardıl çevirilerin kalite bakımından değerlendirilmesi yer almasa da gerçekleştirilen çeviriler ses kaydı hâlinde kaydedilmiştir.

Çeviri süreçlerinin akabinde katılımcıların almış oldukları notlar, iki grup arasında karşılaştırmalı bir analiz gerçekleştirmek için toplanmıştır. İngilizce-Türkçe ve Türkçe-İngilizce kombinasyonları ile gerçekleştirilen ardıl çeviri notlarındaki kelime, cümle ve kısaltmaların hangi dilde yazıldığı yüzdelik hesabına göre hesaplanarak nicel verilere ulaşılmıştır. Bu sayede kaynak ve erek dil dinamikleri yukarıda belirtilen kombinasyonlar dâhilinde değişkenlik gösterdiğinde, tutulan notlardaki baskın dil yüzdelik hesabına göre sınıflandırılmıştır.

4.3.1 Yazılı Yarı Yapılandırılmış Görüşmeler

Yüzdelik hesabına göre sınıflandırılan ve iki grup arasındaki karşılaştırmalı analizden elde edilen bulguların kapsamlı ve çok yönlü bir biçimde incelenebilmesi adına çeviri süreçlerinin akabinde katılımcılarla birlikte yarı yapılandırılmış görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Katılımcılarla ayrı oturumlar hâlinde görüşmek ve belirlenen anket sorularının sorulmasıyla birlikte önceki aşamada elde edilen verilere yönelik farklı içgörüler edinmek amaçlanmıştır. Katılımcıların not tutma sürecindeki dil tercihlerinin bilinç düzeyinde yapılıp yapılmadığı, önceki eğitim ve sektör tecrübelerinin elde edilen bulgulara ne düzeyde etki etmiş olabileceği gibi çalışmanın elde ettiği bulgulara çok yönlülük kazandırabilecek yaklaşımlar gözetilerek 5 soruluk bir anket hazırlanmıştır.

4.3.1.1 Yazılı Yarı Yapılandırılmış Görüşme Soruları

1. Ardıl çeviride not alma sürecindeki dil tercihiniz kaynak dil ve erek dil özelinde değişkenlik gösteriyor mu? Örneğiniz, İngilizceden Türkçe diline ardıl çeviri gerçekleştirirken tercih ettiğiniz not alma dili Türkçeden İngilizceye ardıl çeviri gerçekleştirirken tercih ettiğiniz not alma dilinden farklı mı?
2. Türkçe ve İngilizce dilini göz önüne alırsak, hangi dilin yazı dili olarak daha kolay, kısa ve net olduğunu düşünüyorsunuz? Örneğiniz, en hızlı, kısa ve anlaşılır yoldan not almak isteyen, Türkçe ve İngilizce dillerinde neredeyse eşit yetkinliğe sahip olan bir kişi, sizce hangi dili seçerse daha makul bir seçim yapmış olur?
3. İngilizce ve Türkçe dil çiftini göz önüne alırsak, kendinizi hangi dilde daha yetkin görüyorsunuz?
4. Ardıl çeviri sürecinde kaynak dilin zorluğu not alma dilinizi de etkiler mi? Örneğiniz, size göre kolay bir İngilizce konuşmayı Türkçeye aktarırken tercih ettiğiniz not alma dili, zor bir İngilizce konuşmayı Türkçeye aktarırken tercih ettiğiniz not alma dilinden farklı mı?
5. Üniversite eğitimi çeviri alanında aldıysanız, çeviri formasyonunuz sırasında sizlere not alma dili olarak herhangi bir dil öncelendi mi? Eğer öncelendiyse lütfen dili belirtiniz.

Katılımcılara yukarıda belirtilen sorular yazılı olarak verilmiş ve kendilerinden söz konusu soruları yazılı olarak yanıtlamaları istenmiştir. Böylece katılımcıların yanıtları ve önceki aşamada elde edilen verilerle birlikte bir veri üçgenlemesi kurulmuştur.

4.4 Katılımcılar

4.4.1 Yarı Profesyonel Öğrenci Sözlü Çevirmenler (A Grubu)

Çalışmanın katılımcı profilini yarı profesyonel öğrenci sözlü çevirmenler ve tam profesyonel sözlü çevirmenler oluşturmaktadır. Her iki grubun da 10’ar kişiden oluşturulduğu göz önüne alındığında çalışmanın yarı profesyonel sözlü çevirmenler grubunu İngilizce Mütercim ve Tercümanlık Bölümü’nde 3. ve 4. sınıf öğrencisi olan 10 öğrenci oluşturmuştur. Öğrencilerin tamamının anadili (A) Türkçedir. B dilleri ise İngilizcedir. 10 öğrencinin tamamı da *Ardıl Çeviride Not Alma Teknikleri* ve *Yazılı Metinden Sözlü Çeviri* ve *Ardıl Çeviri* derslerini almışlar ve başarıyla geçmişlerdir.

4.4.2 Profesyonel Sözlü Çevirmenler Grubu (B Grubu)

Çalışmadaki bir diğer grup ise 10 profesyonel sözlü çevirmenden oluşmaktadır. Sözlü çevirmenlerin her biri “çevirmen” iş tanımıyla resmi kurumlarda ve/ veya serbest zamanlı olarak en az 1 yıl, özellikle de, sözlü çeviri alanında çalışmış kişilerdir. 10 profesyonel sözlü çevirmenin 10’unun da anadili (A) Türkçe, yabancı dilleri (B) İngilizcedir.

4.5 Çalışmanın Kısıtları

- (1) Çalışma 10 profesyonel çevirmen ve 10 yarı profesyonel sözlü çeviri öğrencisi olmak üzere totalde 20 kişiyle gerçekleştirilmiştir.
- (2) Çalışmanın uygulama aşamasında gerçekleştirilen ardıl çeviriler salt alınan notların hangi dilde yazıldığına yönelik değerlendirilmiştir. Bu bağlamda notların çoğunlukla hangi dilde alındığının ardıl çeviri çıktısına olumlu ya da olumsuz etkisi çalışmanın amaçları kapsamına dâhil edilmemiştir.
- (3) Çalışma odağını olarak İngilizce - Türkçe ve Türkçe - İngilizce dil kombinasyonları oluşturmaktadır.
- (4) Not alma sürecinin biricik doğasından ötürü, katılımcıların seri ve kısa şekilde aldıkları notlardan birkaçının okunamadığı durumlar meydana

gelmiştir. Ancak bu okunamayan kelime/ kullanımların oranı, çalışmanın ortaya koyduğu oranların gidişatını değiştirecek mahiyette olmamıştır.

BULGULAR

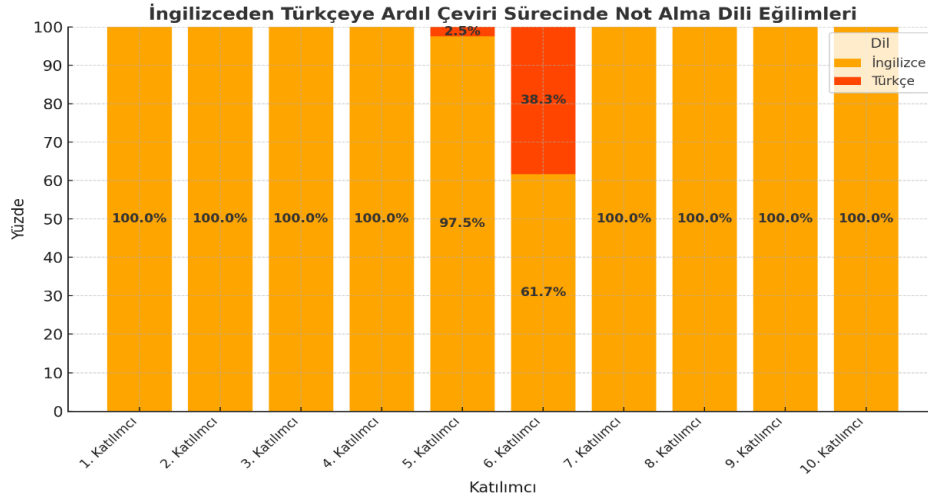
5.1. Yarı Profesyonel Sözlü Çevirmenlerin (A Grubu) Ardıl Çeviri Not Alma Süreçlerindeki Dil Tercihleri

Çalışmaya katılan 10 öğrencinin tamamı Çeviri Laboratuvarı'nda yer almış ve ses izolasyonlu farklı kabinlerde uygulamaya katılmışlardır. İlk olarak *Youth and Voting* isimli konuşma İngilizceden Türkçeye aktarılmıştır. Ardından ise *Türkiye'deki Harf İnkılabı* isimli konuşma Türkçeden İngilizceye aktarılmıştır. Her iki süreçte de öğrencilerin tutmuş oldukları notlar toplanmış ve uygulama sonrasında söz konusu notlar incelenerek dil kombinasyonundaki kaynak ve erek dil değişkenliği bakımından ne tür bir dil eğilimi gösterdikleri ölçülmüştür.

5.1.2 İngilizceden Türkçeye Ardıl Çeviri Not Alma Dili Eğilimi

Öğrenciler, Türkçeye aktarmak üzere *Youth and Voting* isimli konuşmayı ardıl çeviri kapsamında not almışlardır. Dil eğilim yüzdesini ölçebilmek adına notlar arasında yer alan ve her iki dilde de aynı kalacak olan özel isim, gün ve yıl gibi notlar değerlendirme kapsamına dâhil edilmemiştir. Söz konusu yarı profesyonel öğrenci grubu (A Grubu), sembolden ziyade sıklıkla kısaltılmış kelime ve kullanımlarla notlarını oluşturmuşlardır.

Öğrencilerin not kağıtlarının analizlerinden elde edilen bulgulara göre ise, Şekil 1'de gösterildiği üzere, söz konusu grubun tamamının ağırlıklı olarak kaynak dil olan İngilizcede not aldıkları saptanmıştır. 1., 2., 3., 4., 7., 8., 9. ve 10. katılımcılar not alma sürecinde tamamıyla kaynak dil niteliği taşıyan İngilizcede not almışlardır. 5. ve 6. katılımcı ise diğer katılımcılardan farklılık göstererek sırasıyla %2.5 ve %38.3 oranında erek dil niteliği taşıyan Türkçede not almışlardır. Ancak buna rağmen yine de 5. ve 6. katılımcının kaynak dil olan İngilizcede not alma oranları sırasıyla %97.5 ve %61.7'dir. Bu bağlamda, erek dil kullanma oranları diğer katılımcılardan farklılık gösterse de söz konusu katılımcıların tıpkı diğer katılımcılar gibi çoğunlukla kaynak dil niteliği taşıyan İngilizcede not aldıkları belirtilebilir.

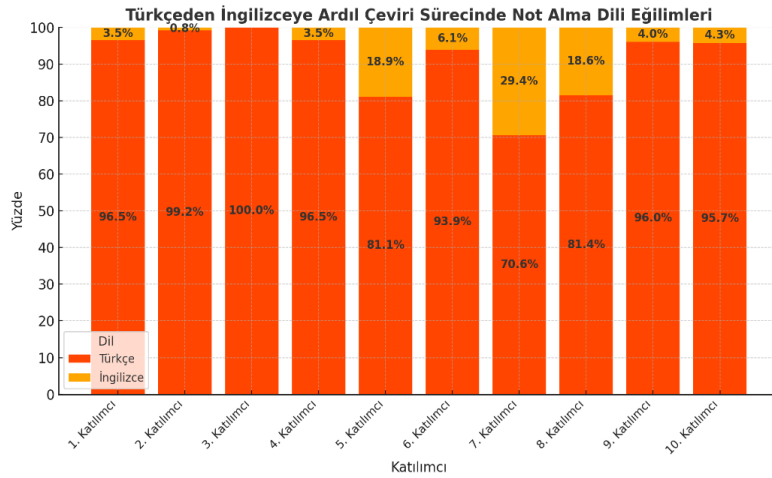

Şekil 1: Yarı Profesyonel Öğrencilerin İngilizceden Türkçeye Ardıl Çeviri Sürecindeki Not Alma Dili Eğilimleri

Bu bağlamda, öğrencilerin tamamının ana dillerinin Türkçe olmasına rağmen kaynak dil B dilleri olan İngilizce olduğunda bile o dilde not aldıkları tespit edilmiştir. Gile (2009), kaynak dili duyarken eş zamanlı olarak erek dilde not almanın çevirmenin bilişsel yüklerini artırabileceğini ve işlem kapasitelerini fazladan kullanmalarına neden olabileceğini belirtmektedir. Bu bakımdan işlem kapasitesi ve not alma eylemi, birbirlerine son derece yakın iki kavram olarak karşımıza çıkmaktadır (Kıncal, 2019, 631). Bu çalışmada ise öğrencilerin profesyonel ardıl çeviri yetkinliklerinin henüz tamamlanmadığı ve bilişsel eforu farklı gereksinimlere uygun bir biçimde koordine etme hususunda gelişim sürecinde oldukları göz önüne alındığında, metni duydukları dil olan İngilizcede not almayı tercih ettikleri belirtilebilir.

5.1.3 Türkçeden İngilizceye Ardıl Çeviri Not Alma Dili Eğilimi

Türkçeden İngilizceye ardıl çeviri sürecinde öğrenciler kısaltmalarla not almayı tercih etmişlerdir. Öğrenciler İngilizceden Türkçeye gerçekleştirilen çeviride çoğunlukla İngilizce not alırken Türkçeden İngilizceye gerçekleştirilen çeviride ise kaynak dil olan Türkçede not almışlardır (Şekil 2). Kaynak dilin Türkçe olduğu senaryoda, 1. katılımcı %96.5 Türkçe, %3.5 İngilizce; 2. katılımcı %99.2 Türkçe, %0.8 İngilizce; 3. katılımcı %100 Türkçe, 4. katılımcı %96.5 Türkçe, %3.5 İngilizce ve 5. katılımcı ise %81.1 Türkçe, %18.9 İngilizce, 6. katılımcı %93.9 Türkçe, %6.1 İngilizce, 7. katılımcı %70.6 Türkçe, %29.4 İngilizce, 8. katılımcı %81.4 Türkçe, %18.6 İngilizce, 9. katılımcı %96 Türkçe, %4 İngilizce ve 10. katılımcı %95.7 Türkçe, %4.3 İngilizce not almıştır. Bu bağlamda kaynak dilin İngilizce olduğu senaryoda öğrenciler çoğunlukla İngilizce not alırken kaynak dilin Türkçe olduğu senaryoda ise çoğunlukla Türkçe not almışlardır. Ancak yine de her iki kombinasyondaki yüzdeler göz önüne alındığında öğrencilerin İngilizcenin erek dil olduğu durumda bile İngilizce not alma oranlarının erek dil Türkçe olduğunda not alma oranlarına göre yüksek olduğu saptanmıştır. Dolayısıyla öğrencilerin A veya B dilleri fark etmeksizin İngilizce-Türkçe ve Türkçe-İngilizce dil kombinasyonlarında kaynak dilde not alma eğiliminde oldukları fakat her iki senaryoda da İngilizce yüzdelerinin nispeten fazla olduğu belirtilebilir. Bu bağlamda yarı profesyonel öğrencilerin İngilizceden Türkçeye ve Türkçeden İngilizceye ardıl çeviri sürecinde ortaya koydukları verilerin Hanusiak (2021) ve Baselli'nin (2012) çalışmalarının ortaya koymuş olduğu verilerle örtüşmektedir.

Şekil 2: Yarı Profesyonel Öğrencilerin Türkçeden İngilizceye Ardıl Çeviri Sürecindeki

Not Alma Dili Eğilimleri

5.1.4 Yarı Yapılandırılmış Görüşme Verileri

Uygulama verilerinden elde edilen bulguların öğrencilerle gerçekleştirilen yazılı yarı yapılandırılmış görüşmelerden elde edilen verilerle de desteklendiği belirtilebilir. Daha öncesinde de belirtildiği üzere uygulamanın hemen akabinde öğrenciler 5 soruluk ankete katılım sağlamışlardır. İngilizceden Türkçeye çeviri yaparken notlarının %100'ünü İngilizce, Türkçeden İngilizceye çeviri yaparken ise notlarının %96.5'ini Türkçe tutan 1. katılımcı, anketin ilk sorusu olan “Ardıl çeviride not alma sürecindeki dil tercihiniz kaynak dil ve erek dil özelinde değişkenlik gösteriyor mu? Örneğiniz, İngilizceden Türkçe diline ardıl çeviri gerçekleştirirken tercih ettiğiniz not alma dili Türkçeden İngilizceye ardıl çeviri gerçekleştirirken tercih ettiğiniz not alma dilinden farklı mı?” sorusuna şu şekilde yanıt vermiştir: “Evet, kaynak dil neyse o dilde not almayı tercih ediyorum. Not alırken otomatik olarak İngilizcesi/ Türkçesi aklıma gelen kelimeler olsa bile avantaj sağlayacak kadar kısalıyor ise hedef dili kullanmıyorum.”

Benzer bir biçimde, İngilizceden Türkçeye çeviri yaparken notlarının %100'ünü İngilizce, Türkçeden İngilizceye çeviri yaparken ise notlarının %99.2'sini Türkçe tutan 2. katılımcı, aynı soruya şu şekilde yanıt vermektedir: “Ben iki çeviriyi yaparken de kaynak dilde not almayı tercih ediyorum. Çünkü tüm cümleyi duymadan erek dilde yazarsam konuşmacının anlatmak istediğini düzgün şekilde anlamam zor oluyor. Kaynak dilde yazarsam konuşmanın sonunda konuya daha hâkim olduğumdan dolayı anlam karmaşası yaratabilecek kelimelerin doğru anlamlarına karar verebiliyorum, yoksa konuşma uzun sürerse ve notlarımı erek dilde alırsam geri döndüğümde kelimenin orijinalini unutmuş olabileceğim için düzgün bir çeviri yapamayabiliyorum. Sadece bazen Türkçe not alırken bağlaçları veya İngilizce not olmasına alışmış olduğum kelimeler İngilizce yazabiliyorum, ama İngilizce not alırken araya Türkçe koymuyorum.”

İngilizceden Türkçeye çevirirken %100 oranında İngilizce ve Türkçeden İngilizceye çevirirken %96.5 oranında Türkçe not tutan 3. katılımcı ise ilk soruya “...genellikle hangi dilde bir konuşma dinliyorsam o dilde not almayı tercih ediyorum.” yanıtını vermektedir.

İngilizceden Türkçeye çeviri yaparken %100 oranında İngilizce ve Türkçeden İngilizceye çeviri yaparken ise %96.5 oranında Türkçe not tutan 4. katılımcı ise söz konusu soruyu, “Evet, değişkenlik gösteriyor. İngilizceden Türkçeye ardıl çeviri için İngilizce not almayı tercih ederken Türkçeden İngilizceye ardıl çeviri için İngilizce-Türkçe karışık not almayı tercih ediyorum.” şeklinde yanıtlamıştır.

8. katılımcı, “Genelde dinlediğim dilin üzerinden not alıyorum, fakat bazen 1-2 kelime farklılık gösterebiliyor.” yanıtını verirken, 9. katılımcı ise, “İngilizceden Türkçeye çeviri yaparken İngilizce not alıyorum. Tam tersi durumda da kaynak dilde not almaya devam ediyorum.” yanıtını vermiştir.

Her iki dil kombinasyonunda da yine kaynak dilde not alma eğilimi gösteren 5. katılımcı, aynı soruya şu yanıtı vermektedir: “Benim için not aldığım dil çoğunlukla kaynak metin özelinde geliyor. Her iki dil çiftinde de kaynak dilde almayı tercih ediyorum. Fakat kısa, anlaşılır cümlelerin kullanıldığı durumlarda çevirebileceğim erek dilde not almak kolay hissettiriyor. Ne de olsa konuşmacının ne dediğini anlayıp ondan önce harekete geçebiliyorsam bu kazandığım zamanı da işimde gösterebilirim.”

5. katılımcının yanıtındaki bir unsur ise oldukça dikkat çekicidir. Katılımcı, kaynak metnin seyrinin kolay ilerlediği ve anlaşılır olduğu durumlarda erek dilde not alabildiğini belirtmektedir. Bu durumun gerekçesi olarak ise, farkında olmadan, “Dinleme ve Çözümleme Çabası”ndan tasarruf ederek üretim aşamasına geçtiğinde “Üretim Çabası”nda daha fazla enerjisi olabileceğini öne sürmektedir. Gile (2009), ardıl çeviride hangi dilde not alınması gerektiği konusunda kesin bir cevap vermekten kaçınmaktadır (s.179). Ona göre, uygulanabilir bir alternatif de “bilişsel baskı çok yüksek değilse erek dilde not almak, ancak bilişsel olarak zorlanılıyorsa kaynak dilde not almak” (s.179) olacaktır. Dolayısıyla, 5. katılımcı yanıtıyla birlikte Gile’nin Ardıl Çeviri Çaba Kuramı’nda (2009) ortaya koyduğu yöntemle uyumlu bir yanıt vermektedir. Benzer bir biçimde 6. katılımcı da aynı soruya “Kelimenin akılda kalıcılığına göre not aldığım dil değişiyor. Önemli ve hatırlayamayacağım bir kelime söylenirse notumu o dilde alıyorum.” cevabını vermiştir.

Bununla beraber İngilizce erek dil olduğunda bile öğrenciler Türkçe erek dil olduğunda Türkçe not oranlarından daha fazla İngilizce not almaktadırlar. Bir diğer deyişle, genellikle kaynak dil ne ise o dilde not alan öğrenciler, kaynak dilin Türkçe ve erek dilin İngilizce olduğu senaryoda yine ağırlıklı olarak Türkçe not

almaktadırlar fakat İngilizce not alma yüzdeleri İNG-TR senaryosuna göre yüksektir. Bu durumun başlıca nedenleri arasında İngilizcenin *lingua franca* niteliği taşımasından dolayı sosyal medya başta olmak üzere pek çok alanda kullanılması ve bu nedenle de internet konuşma ortamındaki kısaltma kullanımlara daha çok sahip olması belirtilebilir. Ardıl çeviri not alma süreçlerindeki dil tercihlerine yönelik yapılan araştırmalar arasında salt kaynak ve erek dil veya A dili ve B dili değil aynı zamanda dillerin biçimlerini de kapsamına alan çalışmalar yapılmıştır.

Örnek olarak Wang ve Wu (2022) ve aynı zamanda Zhan (2019) Çince dilinin sahip olduğu sembolik yazı üretebilme özelliğinin ardıl çeviride sağladığı avantajları irdelemişlerdir. Bu noktada İngilizce-Türkçe ve Türkçe-İngilizce dil kombinasyonlarında öğrencilerin daha avantajlı olduğunu düşündüğü dilin tespiti, sağlanan verilerin analizi için önemlidir. Bu bağlamda yazılı yarı yapılandırılmış görüşmede 2. soru olan “Türkçe ve İngilizce dilini göz önüne alırsak, hangi dilin yazı dili olarak daha kolay, kısa ve net olduğunu düşünüyorsunuz? Örneğiniz, en hızlı, kısa ve anlaşılır yoldan not almak isteyen, Türkçe ve İngilizce dillerinde neredeyse eşit yetkinliğe sahip olan bir kişi, sizce hangi dili seçerse daha makul bir seçim yapmış olur?” sorusu, öğrencilerin bu konudaki düşüncelerini ölçmeye yöneliktir. 1.katılımcı söz konusu soruya şu cevabı vermektedir: “Bana göre İngilizce not alırken daha pratik. Türkçe kelime türetimi ve ekler açısından daha zengin olduğundan not almayı zorlaştırıyor. Ek olarak İngilizce not alma sistemi, İngilizcede sözdizim özne+fiil+nesne şeklinde olduğundan daha kolay diye düşünüyorum.”

Keza 1. katılımcı, ilk soruya olan yanıtında kısaltmalar konusunda İngilizcenin daha kolay bir yapısı olduğunu belirtmiş ve örnek olarak ise “bilmiyorum” yerine İngilizce dilinde aynı anlamı taşıyan ve “I don’t know” cümlesinin kısaltması olan “idk” kullanımını örnek vermektedir. İngilizcenin Türkçe diline kıyasla kelimelerin kısaltılarak yazılması konusunda daha avantajlı olduğu düşüncesi 2. katılımcı tarafından da şu sözlerle aktarılmaktadır: “Bence İngilizce not almak daha pratik. Çünkü mesela “yapmalısın” kelimesini İngilizce not alırken “u shld do” diye yazarken Türkçede kelimenin tamamını yazma ihtiyacı duyuyorum. Eğer eklerden birini yazmazsam anlam kaybı olabilir diye düşünüyorum. Aynı zamanda Türkçe sondan eklemeli olduğu için kısaltma yapmak İngilizceye kıyasla daha zor oluyor.”

3. katılımcı Türkçe cümle yapılarının çeviri esnasında anlamlandırılmasının daha kolay olmasına rağmen not tutma süreçlerindeki ihtiyaç duyulan çabukluk mefhumu göz önüne alındığında “Diyagonal biçimde not almayı İngilizcede rahat yapabilirken Türkçede her kelimeyi yazmaya çalışıp aynı yapıyı korumakta zorlandığını” ifade etmektedir.

7. katılımcı aynı soruya şu sözlerle yanıt vermektedir: “İngilizcenin yazı dili olarak daha kolay, kısa ve net olduğunu düşünüyorum. Bunun başlıca nedeni, İngilizcenin Türkçe gibi sondan eklemeli bir dil olmaması ve genellikle daha kısa kelimelerden oluşmasıdır. Bu özellikler, yazım sürecinde zaman kazandırarak hızlı ve pratik not alma imkânı sunuyor. Türkçede kelimelerin eklerle uzaması ve cümle yapılarının daha karmaşık olabilmesi, hızlı ve net not almayı zorlaştırabilir. Dolayısıyla, Türkçe ve İngilizce dillerinde eşit yetkinliğe sahip bir kişinin İngilizceyi tercih etmesinin daha makul bir seçim olacağını düşünüyorum. İngilizce not almak, özellikle hızlı ve kısa bir şekilde yazı yazmayı gerektiren durumlarda önemli bir avantaj sağlayabilir.

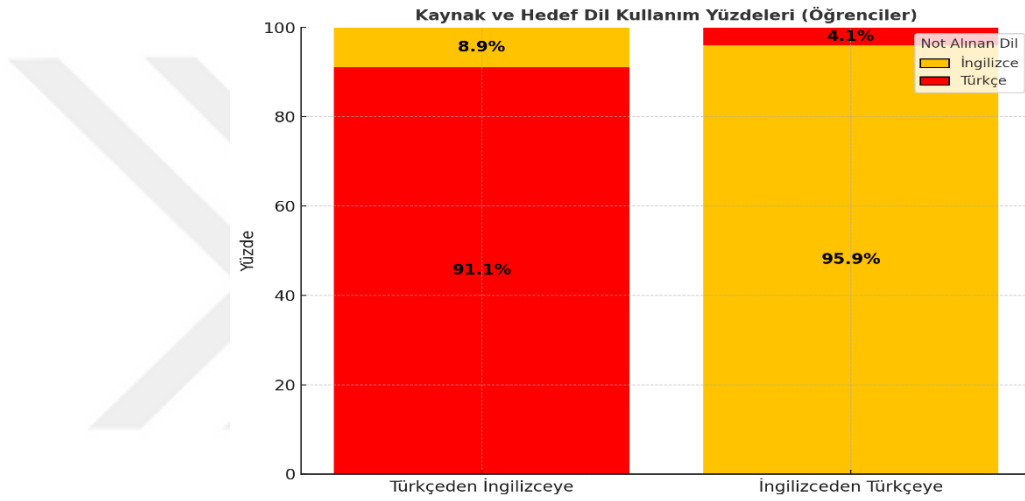
6. katılımcı bu soruya, “İngilizcenin kısaltmalarının daha kolay olduğunu düşünüyorum. Yazması daha kolay oluyor.” yanıtını vermiştir.

Esasında Çince dilinin sahip olduğu sembolik yazı üretebilme özelliğinin ardıl çeviride sağladığı avantajları irdeleyen Wang ve Wu (2022) ve aynı zamanda Zhan (2019), yarı profesyonel öğrencilerin İngilizce-Türkçe bağlamında belirttikleri yapısal özellikleri Çincenin dâhil edildiği farklı dil kombinasyonlarında incelemişlerdir. Bu bağlamda ardıl çeviride not alma sürecinin kullanılan dillerin yapısal özellikleri tarafından da şekillendirildiği varsayımı, yarı profesyonel öğrencilerin görüşleriyle uyumlu görünmektedir.

Benzer bir biçimde 4. katılımcı da “...Türkçeye göre İngilizce yazıda kısaltma kullanmak ve hızlı yazmak çok daha kolay.” şeklinde görüş bildirmekteyken 5. katılımcı diğer 4 katılımcıdan ayrı bir tutum göstererek Türkçe not almanın kendisi için daha avantajlı olduğunu şu sözlerle ifade etmektedir: Ana dilim Türkçe olduğu için Türkçe not almak daha kolay diyebilirim. Ancak eşit yetkinlikteki durumda sesli harflerden kurtulabilmek büyük bir avantaj olduğu için Türkçe derdim yine.

Yarı profesyonel öğrencilerin İngilizceden Türkçeye ve Türkçeden İngilizceye ardıl çeviri esnasında not alma dili eğilimlerinin ortalama yüzdesi ise

öğrencilerin az da olsa İngilizceyi tercih ettiklerini göstermektedir. Keza öğrenciler kaynak dilde not alma eğilimi gösterebilirler bile kaynak dilin Türkçe olduğu ve erek dilin İngilizce olduğu senaryoda yine İngilizce not almaktadırlar. Ancak aynı durum kaynak dilin İngilizce erek dilin ise Türkçe olduğu senaryoda Türkçe için İngilizcede olduğu kadar geçerli değildir. Öğrencilerin büyük bir çoğunluğu İngilizce not almaktadırlar ve erek dil olan Türkçede not alma eğilimi gözle görünür bir oranda göstermemektedirler. Bu nedenle her iki senaryodaki not alma yüzdelerinin toplamı bizlere öğrencilerin, daha çok kısaltma kullanımları içermesi gibi nedenlerden dolayı İngilizceyi Türkçeye nazaran daha sık tercih ettiklerini göstermektedir. Söz konusu oranlama Şekil 3'te yer almaktadır.

Şekil 3: Yarı Profesyonel Öğrencilerin Total Dil Kullanım Yüzdeleri

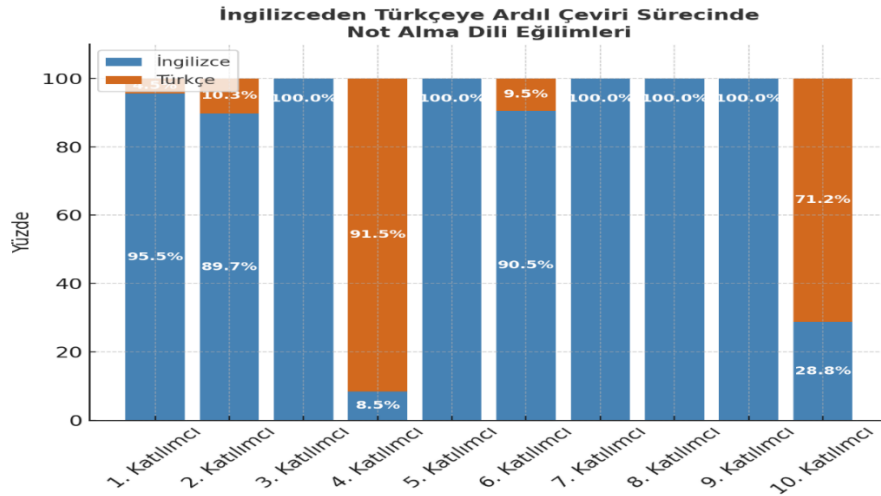
Katılımcıların önceki dönemlerde almış oldukları mesleki derslerde not alma süreçlerine dair herhangi bir dile öncelik verilip verilmediği de anketteki 5. soru olan “Üniversite eğitimi çeviri alanında aldıysanız, çeviri formasyonunuz sırasında sizlere not alma dili olarak herhangi bir dil öncelendi mi? Eğer öncelendiyse lütfen dili belirtiniz.” sorusu ile ölçülmüştür. Öğrencilerin tamamı eğitimlerinin hiçbir sürecinde not alma süreçlerinde herhangi bir dili öncelermeleri yönünde telkin edilmediklerini belirtmişlerdir. Eğitim süreçlerinde not alma sürecinin şahsi olduğu ve herkesin kendisinin en rahat edeceği şekilde not alması gerektiği yönünde tavsiyelerde bulunulduğu belirtilmiştir.

5.2 Profesyonel Sözlü Çevirmenlerin (B Grubu) Ardıl Çeviri Not Alma Süreçlerindeki Dil Tercihleri

10 kişiden oluşan profesyonel sözlü çevirmen grubu (B grubu) yarı profesyonel öğrencilerle aynı süreçten geçmiş ve İngilizce-Türkçe, Türkçe-İngilizce kaynak ve hedef dillerinde ardıl çeviri gerçekleştirilerek analiz edilecek verileri sunmuşlardır.

5.2.1 İngilizceden Türkçeye Ardıl Çeviri Not Alma Dili Eğilimi

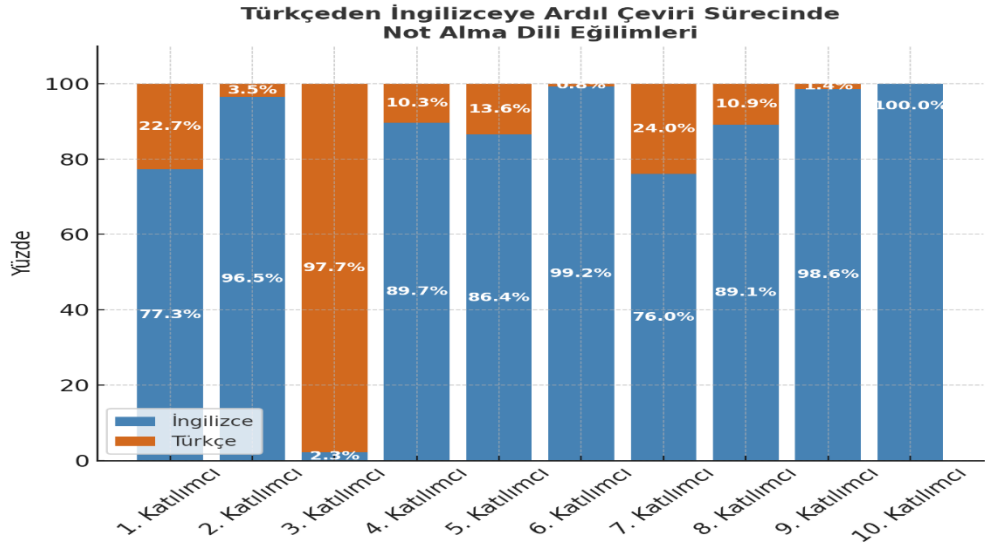
Profesyonel sözlü çevirmenler, İngilizceden Türkçeye ardıl çeviri gerçekleştirirken büyük oranda kaynak dil olan İngilizcede not almışlardır. 10 katılımcı sırasıyla %95.5, %89.7, %100, %8.5, %100, %90.5, %100, %100, %100, %28.8 oranlarında kaynak dil olan İngilizcede not almışlardır. Yalnızca 4. ve 10. katılımcıda ağırlıklı olarak erek dil mahiyetinde olan Türkçede not alma eğilimi saptanmıştır.

Şekil 4: Profesyonel Sözlü Çevirmenlerin İngilizceden Türkçeye Ardıl Çeviri Sürecindeki Not Alma Dili Eğilimleri

5.2.3 Türkçeden İngilizceye Ardıl Çeviri Not Alma Dili Eğilimi

Türkçeden İngilizceye ardıl çeviri sürecinde ise profesyonel çevirmenlerin çok büyük bir çoğunluğu erek dil niteliğinde olan İngilizcede not almışlardır. Katılımcıların erek dil olan İngilizcede not alma oranları sırasıyla %77.3, %96.5, %2.3, %89.7, %86.4, %99.2, %76, %89.1, %98.6 ve %100 olmuştur. Bu bağlamda ağırlıklı olarak kaynak dilde not alan yalnızca %97.7 oranıyla 3. katılımcı olmuştur.

Şekil 5: Profesyonel Sözlü Çevirmenlerin Türkçeden İngilizceye Ardıl Çeviri Sürecindeki Not Alma Dili Eğilimleri

5.2.4. Yarı Yapılandırılmış Görüşme Verileri

Profesyonel çevirmenlerin vermiş oldukları veriler değerlendirildiğinde, İngilizceden Türkçeye ardıl çeviri sürecinde ağırlıklı olarak kaynak dil niteliği taşıyan İngilizcede not alırken; Türkçeden İngilizceye ardıl çeviri sürecinde ise erek dil niteliği taşıyan İngilizcede not aldıkları gözlemlenmiştir. Profesyonel çevirmenlerin İngilizce diline olan söz konusu eğilimlerini ise konuyla ilgili olarak sorulmuş yarı yapılandırılmış görüşme verileriyle karşılaştırmak yararlı olacaktır. Bu bağlamda yarı yapılandırılmış görüşmenin ilk sorusu olan; “Ardıl çeviride not alma sürecindeki dil tercihiniz kaynak ve erek dil özelinde değişkenlik gösteriyor mu? Örneğin, İngilizceden Türkçe diline ardıl çeviri gerçekleştirirken tercih ettiğiniz not alma dili Türkçeden İngilizceye ardıl çeviri gerçekleştirirken tercih ettiğiniz not alma dilinden farklı mı?” sorusu, cevapları bakımından önemli bir veri sunacaktır.

1. katılımcı söz konusu soruya, “Hayır.” yanıtını verirken, 2. katılımcı ise: “İngilizceye çevireceğim bir metni not alırken genellikle İngilizce not alma eğilimim olduğunu fark ediyorum. Çeviri esnasında işimi kolaylaştıracağını düşünüp o an aklıma gelen uygun bir kalıp ya da ifade varsa onu kesinlikle çevirerek yazıyorum. Türkçeye çevireceğim metinlerde aktif olarak bir tercihim olmuyor, elime nasıl geliyorsa öyle yazıyorum.” yanıtını vermiştir. Benzer bir şekilde 3. katılımcı “İngilizceden Türkçeye çeviri yaparken kaynak dil olan İngilizceyi tercih ediyorum.

Türkçeden İngilizceye çeviri yaptığımda ise hem Türkçe hem de çevireceğim erek dil olan İngilizce not alıyorum.” şeklinde düşüncesini belirtmiştir. 7. katılımcı ise “Genelde ağırlıklı olarak İngilizce not almayı tercih ediyorum, ancak özel/ özelliikli kelimeler, spesifik terminoloji, unutmak istemediğim ve o anda tam karşılık gelen ifadeler olduğunda karşı dilde de not alabiliyorum. (...) Konuşmacının hızı bunda etkili olabiliyor. Yavaş bir konuşmacıysa daha fazla vaktim olacağından doğrudan karşı dilde not alabiliyorum.” cevabını vermiştir. Esasında bu noktada 7. katılımcının Gile’nin (2009) belirtmiş olduğu alternatif ardıl çeviri not alma dili önerisiyle uygun hareket ettiği belirtilebilir. Kaynak dilin zorlu ögeler içermediği ve konuşma hızı olarak çevirmeni zorlayarak bilişsel yükünü arttırmadığı zamanlarda erek dilde not alarak işlem kapasitesi dağılımını makul bir biçimde ayarlanabileceğini belirten Gile, zorlu kaynak metinlerde ise hâlihazırda zor olan girdi sürecini daha da zor bir hâle getirmemek adına kaynak dilde not almayı önermektedir (2009, s. 179). Bu öneriye paralel olarak 9. katılımcı, “Türkçe bir konuşma fazladan bir zorluk unsuru barındırmıyorsa ağırlıklı olarak dinlerken kafamda oluşan çeviri karşılıklarını notlarıma yansıtıyorum, yani İngilizce not alıyorum. Anlamını o anda hatırlayamadığım sözcükler, hızlı akan bir konuşmada buna vakit bulamamak gibi durumlarda Türkçeye dönebiliyorum.” yanıtını vermektedir.

Benzer bir şekilde 4. katılımcı ise “Kelimenin karşılığını bulamadığım zamanlarda konuşmacı hangi dilde konuşuyorsa o dilde not alırım. Türkçe karşılığı veya İngilizce karşılığı hangi kelimenin daha kısaysa onu yazmaya çalışırım. Eğer konuşmacı yavaş konuşan birisiyse, kafamda konuşmayı çevirerek not alırım.” yanıtını vererek, Gile’nin (2009) belirttiği alternatif varsayıma uyumlu davrandığını göstermiştir. Benzer bir biçimde profesyonel çevirmenlerin İngilizce not almaya olan yatkınlıkları 5. katılımcı nezdinde de, “İngilizceden Türkçeye not alırken İngilizce almak daha kolay geliyor. Türkçeden İngilizceye ardıl çeviri yaparken ise başta İngilizce ve sonrasında Türkçe birkaç sözcük not alarak çeviri yapıyorum.” şeklinde ifade edilmiştir.

Profesyonel çevirmenlerin incelenen notlarında, kaynak ve erek dilden bağımsız olarak İngilizce dilinde not almaya daha yatkın oldukları saptanan bulgular arasında yer almıştır. Öğrencilerin kaynak dil ağırlıklı not almalarına rağmen kaynak dilin Türkçe, erek dilin ise İngilizce olduğu durumlarda İngilizce not oranlarının kaynak dilin İngilizce, erek dilin ise Türkçe olduğu durumlara kıyasla daha yüksek

olduğu saptanmıştır. Öğrencilerin yarı yapılandırılmış görüşme verilerinde bu durumun muhtemel nedenleri arasında İngilizcenin yapısal olarak kısa ve öz not tutmaya daha uyumlu olduğu, Türkçenin ise sondan eklemeli ve karmaşık yapısal özellikleri nedeniyle hızlı not alma sürecinde daha zorlayıcı olduğu belirtilmişti. Profesyonel çevirmenler ise Türkçe ve İngilizce dillerinin yapısal özelliklerinin ardıl çeviriye etkisi konusunda kendilerine sorulan, “Türkçe ve İngilizce dilini göz önüne alırsak, hangi dilin yazı olarak daha kolay, kısa ve net olduğunu düşünüyorsunuz? Örneğin, en hızlı, kısa ve anlaşılır yoldan not almak isteyen, Türkçe ve İngilizce dillerinde neredeyse eşit yetkinliğe sahip olan bir kişi, sizce hangi dili seçerse daha makul bir seçim yapmış olur?” sorusuna çeşitli yanıtlar vermişlerdir.

10 profesyonel çevirmenin 8’i, İngilizcenin bir not alma dili olarak Türkçeye göre daha pratik ve seri olarak yazılabileceğini, kısaltmalara daha uygun olduğunu belirtmiştir. Katılımcıların belirtmiş olduğu hususlardan birkaçını müstakil olarak irdelemek ise süreçteki dinamikleri gözlemleyebilmek adına önem arz edecektir. Örnek olarak 10. katılımcı söz konusu soruya, “İngilizcenin daha az karmaşıklık açısından potansiyel manevra kabiliyetinin Türkçeye kıyasla daha kuvvetli olduğunu düşünüyorum. Uzun ve karmaşık ifadelerin İngilizcede daha akıcı ve basit yapıda olduğunu düşünüyorum.” şeklinde yanıt vermiştir. 7. katılımcı ise: “Bana kalırsa İngilizce. Pek çok dil İngilizceden kelimeler ödünç alıyor. Kısaltma kullanmaya da daha yatkın bir dil olduğunu düşünüyorum.” diyerek İngilizcenin yapısal niteliklerinin not almaya daha uygun olduğu kanaatini bildirmiştir. 9. katılımcı ise İngilizcenin Türkçeye nazaran kısaltmaya daha uygun olduğunu fakat bu tercihin subjektifliğinden dolayı en makul seçimin tecrübeyle yapılması gerektiğini şu sözlerle ifade etmiştir: “Kesin bir ayırım yapmak zor, ancak Türkçe sondan eklemeli bir dil olduğu için kısaltma yapmaya daha az müsait diye düşünüyorum. Kısaltarak yazmak İngilizce dilinde daha kolay ve anlaşılır sonuçlar veriyor. Bence en makul seçim zamanla ve pratik yaptıkça kendiliğinden oluşuyor, bu konuda ‘şu dili kullanmalıyım’ şeklinde bir zorlamanın sonuç vereceğini düşünmüyorum.” Türkçenin sondan eklemeli bir dil oluşu 5. katılımcı nezdinde de şu sözlerle ifade edilmiştir: “Türkçe sondan eklemeli bir dil olduğu için yapısının İngilizceye göre daha kompleks olduğunu düşünüyorum.”

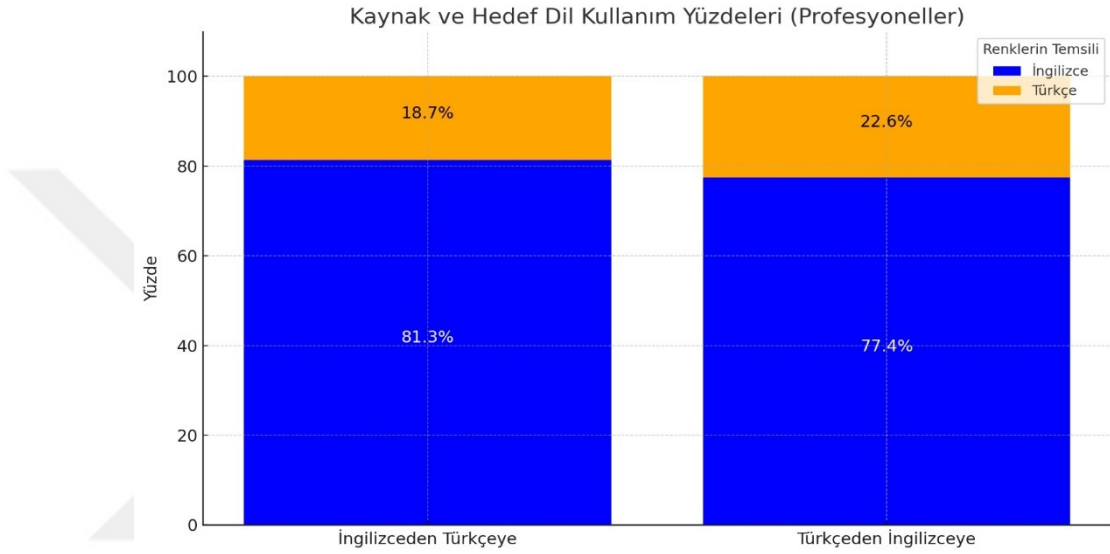
Hem öğrencilerin hem de profesyonel çevirmenlerin neredeyse tamamının lisans eğitimleri boyunca herhangi bir dilin not alma aracı olarak öncelenmediğini

belirttiklerini yeniden vurgulamak önemli olacaktır. Öğrencilerden hiçbiri herhangi bir öncelemenin yapıldığını söylememiştir. Profesyonellerden ise yalnızca 10. katılımcı “Kuvvetli bir biçimde İngilizce dili öncelenmiştir.” ifadesinde bulunurken 7. katılımcı ise “Mütercim-Tercümanlık mezunuyum. Bu konuda herhangi bir direktif/ öneri verilmiş miydi gerçekten hatırlayamadım, mezun olalı uzun zaman oluyor.” demiştir. Kalan 8 profesyonel çevirmen ise lisans öğrenimleri boyunca ardıl çeviri dili olarak herhangi bir dilin öncelenmediğini belirtmiştir. Bu noktada ilgi çekici bir veri olarak öğrencilerle profesyonel çevirmenlerin İngilizcenin bir not alma dili olarak daha makul bir seçim olduğu konusunda hemfikir olduklarını söylemekte fayda vardır. Lakin İngilizcenin bir *lingua franca* dili olmasından ve günümüzde paylaşım dili İngilizce olan sosyal medya mecralarına olan yakınlıktan dolayı mı yoksa İngilizcenin dilbilimsel yapısının gerçekten de kısa ve öz tutmaya uygun olmasından dolayı mı tercih edilebilir olduğu şüphesiz ki sonraki çalışmaların konusu olabilecek değerdedir.

Bu bağlamda 4. katılımcının konuya ilişkin belirttiği ifadeler de dikkate değerdir: “Not alma teknikleri dersi aldık, dil öncelenmedi. İki dilde de çeviri yaptık. Hocamız bize kendimize ait kısaltma ve sembol geliştirebileceğimizi söylemişti, ancak dersi alırken hazır olarak var olan not alma teknikleri ve kısaltmaları İngilizce olduğundan, Türkçede oturmuş bir sistem olmadığından, eğitimi alırken bu yönde bir eğilim olduğunu mezun olup bu işi yapmaya başladığımda fark ettim.”

Bu tecrübeden yola çıkarak, Türkçe dilinde not alma teknikleri bakımından eğitim-öğretim amaçlı, İngilizce dilinde olduğu gibi, belli bir stratejiler setinin olmamasının, İngilizcenin muhtemel yapısal özelliklerinin yanı sıra sözlü çeviri formasyonunun İngilizce temelli yaklaşımlar benimsemesinin önünü açabileceğini de belirtmekte fayda vardır. Örnek olarak 10. katılımcının “Ardıl çeviri sürecinde kaynak dilin zorluğu not alma dilinizi de etkiler mi? Örneğin, size göre kolay bir İngilizce konuşmayı Türkçeye aktarırken tercih ettiğiniz not alma dili, zor bir İngilizce konuşmayı Türkçeye aktarırken tercih ettiğiniz not alma dilinden farklı mı?” sorusuna, “(...) Kaynak dil ne olursa olsun zorlandığım anlarda İngilizce not almak durumunda kalıyorum.” ifadesi, dillerin salt yapısal nitelikleri bakımından değil, söz konusu dillerin sözlü çeviri formasyonundaki konumlarını da irdelemek bakımından önem arz etmektedir.

Profesyonel çevirmenlerin erek dilde not alma eğilimi yarı profesyonel öğrencilerden (bkz. Şekil 3) daha yüksek olduğu görünmektedir. Öğrencilerin Türkçeden İngilizceye ve İngilizceden Türkçeye ardıl çeviri esnasında erek dilde not alma oranı sırasıyla %8.9 ve %4.1 iken bu oranlar Şekil 6’da gözlemlenebileceği üzere profesyonel çevirmenler için sırasıyla %77.4 ve 18.7’dir. Söz konusu oranlarda öğrencilerin her iki dilden de bağımsız olarak kaynak dile eğilimleri gözlemlenmektedir. Ancak söz konusu eğilim profesyonel çevirmenlerde gözlemlenmemekte ve erek dile olan eğilimi ortaya koymaktadır.

Şekil 6: Profesyonel Sözlü Çevirmenlerin Total Dil Kullanım Yüzdeleri

TARTIŞMA

Çalışmanın ortaya koymuş olduğu bu verilerin Gile'nin Çaba Kuramı (2009) çerçevesindeki çözümlemesi, öğrencilerin çeviri esnasında işlem kapasitelerini koordine etme sürecinde profesyonel çevirmenler kadar *serbestliğe* sahip olamadıklarını ortaya koymaktadır. Keza Ardıl Çeviri Çaba Kuramı'nın ortaya koyduğu yaklaşımlardan biri de çevirmenin, “Dinleme ve Çözümleme”, “Hatırlama”, “Not Alma”, “Koordinasyon” (1. Aşama); “Hatırlama”, “Notları Okuma”, “Erek Dilde Aktarım” ve “Koordinasyon” (2. Aşama) çabalarına, sahip olduğu işlem kapasitesini gerektiği oranlarda tahsis etmek ve bu sayede bilişsel yükü makul bir biçimde regüle etmektir. İki aşamanın ihtiva ettiği söz konusu çabalar, statik olmaktan ziyade dinamik bir devinim üzerine kuruludur. Örnek olarak, tutulan notların hatırlanarak makul bir çerçevede erek dilde aktarımından oluşan ikinci aşama, çevirmenin dinleyiciye odaklanarak salt dinleme, kavrama, hatırlama ve not tutma eylemlerini gerçekleştirdiği ilk aşamaya göre daha kolay görünebilmektedir. Ancak ilk aşamada çevirmen pasif bir durumda olduğundan dolayı konuşma hızı ve ifadelerin ne biçimde aktarıldığı gibi konularda önemli ölçüde bir etkisi bulunmamakta ve “Koordinasyon Çabası” ile birlikte sahip olduğu işlem kapasitesini doğru oranda çeşitli çabalara yönlendirmek durumundadır. İkinci aşama her ne kadar alınan notları hatırlayıp erek dile aktarmak gibi önemli süreçleri içerse de çevirmen bu aşamada işlem kapasitesini yönlendirme konusunda ilk aşamaya göre daha özgürdür (Gile, 2009, s. 176).

Ardıl çevirinin andaş çeviriye kıyasla daha uzun bir bellek gerektirdiği göz önüne alınarak, ilk aşamada yer alan “Not Alma Çabası”nın en önemli ve zorlu adım olduğunu belirtmek yanlış olmayacaktır. Öyle ki, ardıl çeviri çıktısı için en önemli adım olan “Dinleme ve Çözümleme Çabası”nın ehemmiyetli bir biçimde sürdürülebilmesi için not alma sürecinin mümkün olan en az seviyede işlem kapasitesi ve zaman alması gerekmektedir (Gile, 2009, s. 190). Notların ilk ve en önemli işlevi bellek yükünü hafifletmektir (Jones, 2015, s. 39). Dolayısıyla her iki adımda da önemli bir yer tutan “Koordinasyon Çabası”nın, çeviri sürecine müdâhil olan çabalar arasındaki işlem kapasitesi akışını en optimal düzeyde gerçekleştirmesi gerekmektedir. Doğan'ın *Ardıl Çeviri Eğitime Nörodilbilimsel ve Psikodilbilimsel Yaklaşım* (2002) başlıklı çalışmasında ifade ettiği üzere:

Aslında bellek kapasitesi sınırsızdır. (...) Kapasitenin sınırsız olması gerçeği göz önünde bulundurulursa asıl önemli olan belleği etkin kullanabilme becerisidir; tıpkı bir kitaplığı düzgün oluşturduğumuzda istediğimiz bilgiye daha kolay ulaşabilmemiz gibi. (s. 174)

Gillies (2017) ise Doğan'dan farklı olarak kapasitenin sınırlılığını savunsa da varış noktası olarak Doğan'dan uzaklaşmaz ve; "Eğer bilişsel kapasite sınırlıysa, bazı görevleri daha az kapasite kullanarak yaparken bazı kapasiteleri ise daha çok kapasite kullanarak yapmayı öğrenmek durumundayız." (s. 10) der. Bu çerçevede Gile'nin Çaba Kuramı'ndan yola çıkarak, herhangi bir çabaya ihtiyaçtan fazla kapasite ayırmak diğer çabaların işleyişini akamete uğratabileceği gibi, yüksek kapasite gerektiren bir çabaya da az işlem kapasitesi tahsis etmek söz konusu çabanın işleyişini sekteye uğratabilmektedir. Koordinasyonun yeteri kadar iyi ayarlanmadığı durumlarda çeviri kalitesi çeşitli hatalarla düşebilir ve çevirmen kimi noktaları atlamak zorunda kalabilir (Kıncal, 2023, s. 32). Bu devinimi bir örneklem üzerinde açıklayan Jones (2015), "Notlarına gereğinden fazla odaklanan bir çevirmen, o anda aktarılan konuşmayı dikkatsiz bir bilinç ile dinleyecek ve kavrayıcı çözümlemelerden uzaklaşacaktır." der (s. 39). Bu bağlamda farklı ihtiyaçlar doğrultusunda eklektik bir tutum izlemek ve işlem kapasitesini duruma göre delege etmek elzem bir durum olarak karşımıza çıkmaktadır.

Kapasitenin paylaşılması sürecinde mühim bir yer tutan "Koordinasyon Çabası'nın gelişimi ise şüphesiz ki mesleki deneyimle artabilecek bir yetidir. Doğan'ın aynı çalışmasında konu üzerindeki yorumu bu bağlamda önem arz etmektedir:

Profesyonel çevirmenler ve öğrencilerin yaptıkları çeviriler gözlemlendiğinde, öğrencilerin sözdizimine, çevirmenlerin ise anlama odaklandıkları, öğrencilerin söylem akışındaki yüzeysel yapıya bağlı kaldıkları çevirmenlerin ise kimi zaman sözcükleri bile fark etmeden anlama odaklandıkları görülmektedir. Duyuşsal açıdan da öğrenciler kaynak metinde kaçırdıkları yerler ya da kaçırabilecekleri korkusunu yoğun yaşarken ve bu da çeviri sürecini etkilerken profesyonel çevirmen bir bilgiden diğerine geçişlere aşına olduğundan rahat ve esnek bir tutum sergilemekte ve ağır bellek yükü ile bile çok kolay başa çıkabilmektedir. (s.174)

Farklı çabalara makul biçimde yönlendirilen işlem kapasitesi, çevirmenin salt dil gelişimi ile artırılabilir bir olgu olmaktan ziyade, çeviri uğraşıyla birlikte şekillenen koordinasyon kabiliyetleriyle eşgüdümlü olarak gelişmektedir. Esasında deneyimli bir ardıl çevirmenin sahip olduğu işlem kapasitesini ihtiyaçları doğrultusunda ayarlayabilmesi, işlem kapasitesinin deneyimsiz bir çevirmene kıyasla daha gelişmiş olmasından ziyade koordinasyon becerilerinin daha gelişmiş olduğunu gösterdiğini belirtmek yanlış olmayacaktır. Bu duruma bir örnek olarak Gile, çeviri bölümlerine giriş sürecinde son derece yetkin ana dil ve yabancı dil bilgisine sahip öğrencilerin, farklı çaba gereksinimlerini içeren ardıl çeviri süreci içerisinde yüksek bilişsel yükü karşı karşıya kaldıklarında dil becerilerinin sorgulanabilir bir hâle geldiğini belirtmektedir (2009, s.235).

Bu bağlamda yarı profesyonel öğrencilerin, “Dinleme ve Çözümleme Çabası”na harcanması gereken işlem kapasitesini erek dilde not almaya tahsis etmektense duydukları dilde not almayı tercih ettikleri ve bu sayede “Dinleme ve Çözümleme Çabası”na yüksek oranda işlem kapasitesi tahsis ettikleri belirtilebilir. Bu sürecin Setton ve Davrant (2016) şu şekilde çözümler:

Dinleme aşamasında not alırken çeviri işinin bir kısmını hallederek erek dilde not tutmak şüphesiz ki “Aktarım Çabası”na geçildiğinde gerekecek bilişsel yükü hafifletir. Ancak dinleme ve not tutmanın aynı anda gerçekleştirilmesi aktarım aşamasındaki bilişsel yükten zaten daha fazladır. Bu nedenle [ilk aşamada dinlerken erek dilde not almak süreci daha da zorlaştıracığından] kaynak dilde not almak işlem kapasitesinde sonraki adımlar için yer açmak adına daha faydalı olacaktır. (s.151)

Öğrencilerin bu tercihlerini bilinçli olarak yapmaktansa süreç içerisindeki bilişsel yönelimlerine göre istemsizce yaptıklarını düşünmekte fayda vardır. Keza yarı yapılandırılmış görüşme sorularında kimi öğrenciler kaynak dilin kolay bir seyirde ilerlediği zamanlarda erek dilde not alabildiklerini, aktarım sürecine geçtiklerinde ise (Üretim Çabası) not alırken tutmuş oldukları hâlihazırda çevrilmiş kavramların kendilerine avantaj yaratabileceğini aktarmışlardır. Bu bağlamda öğrenciler, Gile’nin uygulanabilir bir alternatif olarak ortaya koyduğu üzere, kaynak metnin yüksek bilişsel yük gerektirmeyen mahiyette olduğu zamanlarda erek dilde not alma, zorlu bir seyir aldığı anda ise duydukları kaynak dilde not alma stratejisini uygulamışlardır (2009, s. 179). “Çaba Kuramı”nın ortaya koymuş olduğu varsayımlar doğrultusunda

bu yönelimlerin öğrencilerin yerleşmiş bir mesleki deneyim birikiminden mahrum olmaları nedeniyle gerçekleştiği belirtilebilir. Öyle ki Gile (2009), öğrencilerin zaman içerisinde işlem kapasitelerini (Koordinasyon Çabalarını) geliştirdiklerini ve “Dinleme ve Çözümleme Çabası” ile “Üretim (erek dilde aktarım) Çabası”na ayrılan işlem kapasitelerini düşürdüklerini belirtmektedir. Öğrencilerin işlem kapasitelerinin gelişimi ve kimi çabalara çok fazla kapasite ayırmadan doğru koordine edebilme yetilerinin şekillenmesinde de kazanılan gelişmiş dilsel ve dil dışı bilgileri önemli bir pozisyona konumlandırır (s. 185). Bu varsayımdan yola çıkarak profesyonel çevirmenlerin erek dilde not alma oranlarının öğrencilere kıyasla yüksek olmasının nedenini “Dinleme ve Çözümleme Çabası”na gereğinden fazla işlem kapasitesi ayırmamaları ve daha esnek bir tutum sergileyerek çabalar arasındaki bilişsel enerji koordinasyonunu “Not Tutma Çabası”na yönlendirmeleri olarak yorumlamak mümkündür. Sağlanan verilerin yalnızca Gile’nin ortaya koyduğu kuramsal çerçeve düzleminde değil katılımcıların yarı yapılandırılmış görüşmedeki yanıtları tarafından da tasdiklendiği gözlemlenmektedir. Pek çok öğrenci ana dil veya yabancı dil fark etmeksizin kaynak dilde not almayı tercih ettiğini ve bu durumun kendilerine bilişsel bir rahatlık sağladığını belirtmiştir. Öte yandan çok sayıda profesyonel çevirmen ise mümkün mertebe erek dilde not aldığını, kaynak dilin zorlayıcı niteliklere sahip olduğu zamanlarda ise kaynak ve erek dilden müteşekkil karma bir not alma stratejisi uyguladığını belirtmiştir. Çevirmenlerin bilişsel yüklerini hafifletmeye yönelik izleyeceği stratejilerin zaman içerisinde tecrübeyle birlikte şekillendiğini belirtmek bu bağlamda yanlış olmayacaktır. Andrew Gillies (2017), ardıl çevirideki not alma sürecinin zaman içerisinde bir *otomatizasyon* kazandığını belirterek farklı çabalar arasındaki makul işlem kapasitesi koordinasyonunun “entelektüel kavrayış kapasitesinden ziyade söz konusu sürecin sürekli bir şekilde tekrarlanıp gerçekleştirilmesiyle” (s.10) mümkün olduğunu belirtir. Dolayısıyla profesyonel çevirmenlerin öğrencilere kıyasla işlem kapasitelerini daha esnek kullanarak kaynak metne öğrenciler kadar sadık kalmamaları deneyimle birlikte oluşturulmuş bir koordinasyon yetisi olarak karşımıza çıkmaktadır. Keza Setton ve Davrant (2016) öğrenciler dikkatlerini dinleme ve not alma arasında koordine etmeyi öğrenene ve pratik yapıp tüm süreci içselleştirene kadar, not alma sürecinin öğrenciler için dikkat dağınıklığı yaratma niteliği taşıdığını aktarır (s. 146). Dolayısıyla her profesyonel çevirmen zaman içerisinde en makul aktarım yolunu kişisel deneyimleriyle oluşturmaktadır (s. 160).

İki katılımcı grup arasındaki farklı eğilimleri irdelerken ortak eğilimlerini ele almakta da vardır. Gerek katılımcıların yazılı görüşmedeki yanıtları gerekse veri analizlerinde ortaya koymuş oldukları göstergelerden biri de dil çifti senaryolarından bağımsız olarak İngilizce diline olan eğilimdir. Profesyonel çevirmenlerin erek dile olan eğilimleri, İngilizcenin erek dil olduğu senaryoda en üst seviyeye çıkarak %81.25'e ulaşmıştır. İngilizcenin kaynak dil olduğu senaryoda ise %18.7'ye ulaşarak azımsanmayacak bir oran ortaya koymuştur. Veri analizlerinde kaynak dile mütemadi bir eğilim gösteren öğrenciler ise İngilizcenin erek dil olduğu senaryoda %8.9 oranında İngilizce not almış; İngilizcenin kaynak dil olduğu senaryoda ise %4.1 oranında İngilizce not almışlardır. Bu bağlamda başta profesyonel çevirmenlerde olmak üzere her iki grupta da İngilizce not almaya yönelik dikkat çekici bir eğilim olduğunu belirtmekte fayda vardır.

Keza öğrenciler de İngilizcenin erek dil olduğu senaryoda, Türkçenin erek dil olduğu senaryoya kıyasla daha fazla not almışlardır. Görüşme verilerinde ise katılımcıların büyük bir çoğunluğunun İngilizcenin yapısal olarak not almaya daha uygun olduğu görüşünde oldukları saptanmaktadır. İngilizcenin diyagonal not almaya daha müsait olması; Türkçe gibi sondan eklemeli bir dil olmaması; *you* gibi İngilizce kelimelerin yalnızca sesli harfleri yazılarak kısaltma yapılabilirken aynı durumun Türkçede söz konusu olmaması ve sözdizim açısından Türkçeye göre daha basit bir sisteminin olması gerek öğrenciler gerekse profesyonel çevirmenler tarafından belirtilen düşünceler arasındadır. Sözdizimsel ve ardıl çeviri odaklı bir yaklaşımdan yola çıkarak İngilizcenin kolay not alınabilir bir dil olmasına ilişkin Setton ve Davrant (2016); “Diller kolay kısaltılabilme hususunda farklı özellikler gösterebilir de İngilizce dili, Anglosakson kökenli çok sayıda kısa, özellikle de fiil olarak, tek heceli kullanımlara sahiptir” (s.160) diyerek kimi dillerin yapısal olarak not alma avantajlarına sahip olduğunu belirtmektedir. Öyle ki bu durum Jones (2015) tarafından üçüncü bir dil bağlamından da irdelenmiş; çevirmenlerin ana dilleri ile çeviri yaptıkları yabancı dilin (B dili) yanı sıra, üçüncü bir dil bilmeleri hâlinde kaynak veya erek dilden biri olmasa bile üçüncü bir dilde not alınabileceği ifade edilmiştir (ss. 60-61). Çeviri eğitimi sırasında aktarılan not alma formasyonunun ise İngilizce temelli kabul görmüş stratejiler setinden oluşmasından dolayı öğrencilerin istemsiz olarak İngilizce bazlı bir yaklaşım edinmeleri de dikkat çekici bir unsur olarak aktarılan görüşler arasındadır (bkz. 4. katılımcı).

7. SONUÇ

Andaşı çeviriyle birlikte sözlü çevirinin iki önemli bileşeninden biri olan ardıl çeviri, gerektirdiği kabiliyet ve donanımlar nedeniyle çeviribilimin akademik ve bilimsel bir kimlik kazanmasının akabinde pek çok ampirik çalışmaya konu olmuştur. Ardıl çevirinin kapsadığı dinleme, not alma, uzun süreli hatırlama ve aktarım gibi çeşitli aşamalar söz konusu çalışmalarda farklı yaklaşımlarla ele alınmış ve günümüzde kapsamlı bir literatürün oluşmasını mümkün kılmıştır. Özellikle de ardıl çevirinin en önemli özelliği olarak not alma süreci ise, not alma teknikleri, not alma dili, not alma süreci vb. gibi çeşitli konular çerçevesinde irdelenmiştir. Bu çalışmanın odağında yer alan ardıl çeviride not alma dili konusu ise farklı dil kombinasyonları ile değerlendirilerek diller arası ortaklık ve farklılıkların çevirideki konumlarını saptamak konusunda önem arz etmiş ve ardıl çeviri literatürünün önemli bir kısmını oluşturmuştur. Bununla birlikte Türkçenin dâhil edildiği bir dil çiftinde not alma dili eğilimi çözümlemesinin henüz gerçekleştirilmemiş olması, bu çalışmanın çıkış noktasını oluşturmuştur.

Bu bağlamda çalışmanın “Giriş Bölümü”nde çalışmanın genel çerçevesi ve yapısı ortaya konularak ardıl çeviride not alma dili konusunun ele alındığı uluslararası çalışmalar belirtilmiştir. Not alma dilinin farklı dil çiftleri bağlamında ele alınmasından dolayı bu bölümde başta İngilizcenin iki dilden biri olarak odak noktası olduğu çalışmalar aktarılmıştır. Söz konusu çalışmalarda genellikle kaynak ve erek dil ya da A ve B dili olarak iki farklı yaklaşım gözlemlenmiştir. Her iki yaklaşımla gerçekleştirilen çalışmalar, ortaya koymuş oldukları farklı sonuçlarla birlikte tartışılmıştır. Ancak bununla beraber söz konusu çalışmaların birkaçı salt öğrencilerle gerçekleştirilirken birkaçı ise öğrenci ve profesyonellerle birlikte karşılaştırmalı bir yaklaşımı takip etmiştir. Bu bağlamda Çalışmaların Kapsamlı Analizi isimli bir alt başlıkla söz konusu çalışmaların çıkış noktası, yöntemi ve sonuçları ayrıntılı bir biçimde tartışılarak bu çalışmanın izlediği kuramsal ve uygulamalı çerçeve arasında benzerlik ve farklılıklar ortaya konulmuştur.

“Çeviri Tarihi” isimli 1. Bölüm’de çevirinin bilimsel bir kimlik kazanma süreci değerlendirilmiş ve bu süreçteki uluslararası ve ulusal önemli tarihsel dönüm noktaları ele alınmıştır. Cumhuriyet’in kuruluş yıllarında Hitler rejiminin baskıcı yönetiminden kaçan Alman bilim insanlarının İstanbul Üniversitesi’nde istihdam

edilmesiyle tezahür eden çeviri yoluyla ders anlatma ihtiyacı; 1991 yılında yaşanan Körfez Savaşı'nın televizyonlarda sözlü çeviri yoluyla halka aktarılması gibi unsurlar, sözlü çeviri alanının ulusal anlamda tanınmasını sağlayan aktörler olarak ele alınmıştır. Bununla birlikte Türkiye'de üniversite düzeyinde kurulan ilk çeviribilim/ mütercim ve tercümanlık programları çevirinin uluslararası düzlemde bilimsel bir nitelik kazanmasının ulusaldaki belirgin bir yansıması olarak tartışılmıştır.

“Sözlü Çeviri Türleri” başlıklı 2. Bölüm'de ise sözlü çevirinin dört temel alt başlığı olan andaş çeviri, işaret dili çevirmenliği, fısıltı çevirisi ve ardıl çeviri ele alınarak birbirleri arasındaki farklılıklar ve benzerlikler irdelenmiştir. Söz konusu çeviri türlerinin gerektirdiği farklı donanım ve kabiliyetler genel olarak belirtilerek ardıl çevirinin diğer sözlü çeviri türlerinden ayrılan özellikleri ön plana çıkarılmaya çalışılmıştır.

3. Bölüm'de ise bu çalışmanın kuramsal çerçevesini oluşturan, Çaba Modeli'nin sözü çeviri alanındaki konumu ele alınarak Gile'nin ardıl çeviri ve andaş çeviri için ortaya koyduğu iki farklı model incelenmiştir. Bu çalışmanın odağında yer almasından dolayı ağırlıklı olarak Ardıl Çeviri Çaba Modeli irdelenerek Gile'nin şematik gösterimi açılmış ve bu çalışmanın temel ereklerinden birini teşkil eden, Türkçenin dâhil olduğu bir dil çiftindeki bilişsel yükün tespitini yapabilme sürecinin kuramsal altyapısı hazırlanmıştır.

“Yöntem” başlıklı 4. Bölüm'de ise bu çalışmanın tasarımı ve veri toplama biçimi aktarılmıştır. Öğrenci odaklı bir yaklaşım izleyen pek çok uluslararası çalışmadan ayrılarak bu çalışma öğrenci ve profesyonelleri karşılaştırmalı bir düzlemde ele almaktadır. Bu bağlamda iki grup arasındaki farklılık ve benzerliklerin saptanabilmesi adına ardıl çevirinin gerçekleştirildiği ve alınan notların toplandığı ilk aşamanın ardından not kağıtlarındaki bulguların bilinç düzeyinde yer alıp almadığını tespit edebilmek adına katılımcılarla yarı yapılandırılmış bir yazılı görüşme sağlanmıştır. Katılımcıların çeviri sürecindeki not alma kararlarının bilinçli olup olmadığına yönelik hazırlanan bu görüşmelerde 5 soru hazırlanmış ve katılımcıların yanıtları not kağıtlarındaki eğilimleriyle karşılaştırılmıştır.

Gerek not kağıtlarından gerekse görüşme verilerinden elde edilen bulgular, öğrenciler ve profesyonel sözlü çevirmenler arasında önemli benzerlik ve farklılıkları ortaya koymuştur. İngilizceden Türkçeye ve Türkçeden İngilizceye gerçekleştirilen

çevirilerde öğrencilerin dil fark etmeksizin kaynak dilde not aldıkları saptanmıştır. Öğrenciler Türkçeden İngilizceye çeviri yaparken ortalama %91.1 oranında kaynak dil niteliği taşıyan Türkçede not almışlardır. Her ne kadar Türkçe dili öğrencilerin anadilleri olsa da bu durum, öğrencilerin ağırlıklı olarak kaynak dilde not almalarına sebebiyet verecek bir unsur olarak değerlendirilmemelidir. Keza öğrenciler, İngilizceden Türkçeye gerçekleştirilen çevirilerde %95.9 oranında kaynak dil niteliği taşıyan İngilizcede not almışlardır. Bu bağlamda öğrencilerin her iki durumda da kaynak dilde, yani duydukları dilde, not alma eğilimine sahip oldukları saptanmıştır.

Profesyonel sözlü çevirmenlerin ise İngilizceden Türkçeye ve Türkçeden İngilizceye ardıl çeviri süreçlerinde, erek dil fark etmeksizin ağırlıklı olarak İngilizce not aldıkları saptanmıştır. İngilizceden Türkçeye ardıl çeviride %81.3 oranında kaynak dil niteliği taşıyan İngilizcede not alan profesyonel sözlü çevirmenler, %18.7 oranında ise erek dil niteliği taşıyan Türkçe dilinde not almışlardır. Bu noktada belirtilmesi gereken unsurlardan biri de sözlü çevirmenlerin öğrencilere nazaran daha sık erek dilde not alma eğilimi gösterdikleri bulgusudur. Keza öğrenciler İngilizceden Türkçeye ardıl çeviri sürecinde yalnızca %4.1 oranında erek dil niteliği taşıyan Türkçede not almışlardır. Öte yandan Türkçeden İngilizceye ardıl çeviri sürecinde profesyonel sözlü çevirmenler %77.4 oranında erek dil niteliği taşıyan İngilizcede not alırlarken %22.6 oranında kaynak dilde not almışlardır.

Verilerden elde edilen bulgulara göre profesyonel sözlü çevirmenlerin her iki senaryoda da öğrencilere kıyasla daha sık erek dilde not alma eğilimi gösterdikleri gözlemlenmiştir. Öte yandan öğrenciler ise her durumda kaynak dilde not alma eğilimi göstermektedirler. Yarı yapılandırılmış görüşmelerde öğrencilerin vermiş oldukları cevaplar ise genel olarak kaynak dilde daha rahat hissettikleri, dolayısıyla duydukları dilde not alarak hızdan tasarruf ettikleri, yalnızca kaynak metnin kolayca anlamlandırıldığı senaryolarda erek dilde not aldıkları yönündedir. Profesyonel çevirmenlerin yanıtlarında ise İngilizce not alma konusunda bilişsel olarak daha rahat olduğu yönünde bir eğilim olduğu gözlemlenmektedir.

Gile'nin Çaba Modeli'nde ortaya koymuş olduğu üzere ardıl çeviri, "Hatırlama", "Notları Okuma", "Hedef Dilde Aktarım" ve "Koordinasyon" gibi çeşitli çabaların iç içe geçmiş olduğu karmaşık bir süreçtir. Her bir çabanın çevirmen üzerinde önemli bir bilişsel yük oluşturduğunu ortaya koyan bu modelde işlem kapasitesi ise çevirmen için önem arz eden bir unsurdur. Çevirmenin total işlem

kapasitesinin belirtilen farklı çabalara gerektiği şekilde tahsis edilmesini öneren bu modelde Gile, not alma dili olarak kaynak dilin zorlayıcı olmadığı durumlarda erek dilde, zorlayıcı olduğu durumlarda ise duyulan dilde, yani kaynak dilde, not almayı önermektedir. Söz konusu modelin belki de en önemli paydaşı olan “Koordinasyon Çabası”nın (Mwangangi, 2019, s. 14) geliştirilmesi ise işlem kapasitesinin doğru bir biçimde tahsis edilebilmesi için önem arz etmektedir. Esasında profesyonel sözlü çevirmenlerin deneyimle birlikte “Koordinasyon Çabası”nı geliştirdikleri ve işlem kapasitesini daha yeterli bir biçimde kullanabildikleri hem literatürdeki çalışmalar hem de bu çalışmanın ortaya koymuş olduğu veriler arasındadır. Keza profesyonel sözlü çevirmenler, işlem kapasitelerini kaynak dilin zorluğuna göre daha efektif kullanarak kaynak ve erek dilde not alma sürecini öğrencilere göre daha esnek kullanabilmektedirler. Öğrencilerin ise duydukları dile bağlı kalma eğilimleri, işlem kapasitelerinin profesyonel sözlü çevirmenlerde olduğu kadar esnekliğe açık olmamaları sonucunda ortaya çıkan bir unsur olarak görülebilmektedir. Bu nedenle gerek yarı yapılandırılmış görüşmelerdeki yanıtlar gerek not kağıtlarının analizlerinin ortaya koymuş olduğu veriler, öğrencilerin kaynak dili dinleyip not alırken profesyonellere göre daha çok zorluk çektiklerini ve bu nedenle de hâlihazırda zorlanan bilişsel yüklerini daha da artırarak erek dilde not almaktansa kaynak dilde not almayı tercih ettiklerini ortaya koymaktadır.

Bununla birlikte her iki grubun da ortaya koymuş oldukları belirgin bir benzerlik ise İngilizcenin bir not alma dili olarak daha makul bir seçenek olduğu görüşüdür. Nitekim bu görüş, incelenen not kağıtlarında da saptanmıştır. Öyle ki, dilden bağımsız olarak kaynak dilde not alma eğilimi olan öğrenciler, İngilizcenin erek dil olduğu senaryoda Türkçenin erek dil olduğu senaryoya göre daha fazla İngilizce not almışlardır. Profesyonel çevirmenlerde ise bu durum daha belirgin bir şekilde ortaya çıkmaktadır. Keza İngilizcenin erek dil olduğu senaryoda %77.4 oranında İngilizce not alınırken İngilizcenin kaynak dil olduğu senaryoda %81.3 oranında İngilizce not alınma oranı saptanmaktadır. Esasında ardıl çeviri literatüründe çok az sayıda da olsa dillerin yapısal özelliklerinin not alma diline etkisi olabileceği yönünde çalışmalar mevcuttur.

Bu çalışmadaki katılımcılar ise çoğunlukla İngilizcenin yapısal olarak not almak için daha makul bir seçim olacağına yönelik görüş bildirmişlerdir. Bu görüşlerinin tasdikini ise almış oldukları notlarda saptamak mümkündür. Ancak bu

durumun salt dilbilimsel özelliklerden mi kaynaklandığı yoksa İngilizcenin gerek *lingua franca* olarak kullanılması gerekse bir internet dili olarak kabul görmesinden dolayı kısaltmalara daha çok sahip olmasından dolayı mı olduğu ve nihayetinde bu durumların not alma sürecindeki etkisinin ne boyutta olduğu ise şüphesiz ki Türkçenin de dâhil edildiği not alma süreçlerini inceleyecek olan gelecek çalışmaların konusu olabilecek mahiyettedir.

KAYNAKÇA

- Aka, Furkan. & Öncü, Mehmet T.** (2022): Zur Bedeutung der Übersetzung bei medizinischen Texten: Eine Analyse von deutschen und türkischen Beipackzetteln. F. Yücel & M. Tahir Öncü (yay.haz.), *Translation and Interdisciplinarity: Diverse Contacts, Relationships and Effects* içinde (s. 87-112). Berlin: Logos Verlag Berlin.
- Akbulut, Fatma D.** (2022): A study on the interdisciplinary nature of translation studies. *Journal of Language Research*, 6(1), 45–56. <https://doi.org/10.51726/jlr.1193899>
- Akgün, Yaşar. & Karakoç-Yetkin, Nihal** (2024): The Different Aspects of Diplomatic Mediation: The Extralinguistic Motives of Having an Interpreter in the Diplomatic Settings. *Communication and Diplomacy*, (12). 75-89. <https://doi.org/10.54722/iletisimvediplomasi.1488687>
- Alexieva, Bistra** (1997): A typology of interpreter-mediated events. F. Pöchhacker & M. Shlesinger (yay.haz.,2002), *The Interpreting Studies Reader* içinde (s.218-233). London; New York: Routledge Language Readers.
- Baselli** 2012: V. Baselli “Which language do interpreters use in consecutive interpreting?”. *Advanced Research in Scientific Areas Konferans Bildiri Tam Metin Kitabı* içinde (s.1252-1257), 3-7 Aralık 2012, Milan.
- Bassnett, Susan** (2002): *Translation Studies*, London & New York: Routledge.
- Belle, M. Alice** (2024): The History of Translation and Interpreting. A. Lange, D. Monticelli & C. Rundle (yay.haz.), *The Routledge Handbook of the History of Translation Studies* içinde (s. 397-429). London & New York: Routledge.
- Bozok, Nazlıgül** (2018): Strategies and Errors in Simultaneous Interpreting: A Student Oriented Experiment in English-Turkish Language Pair (yüksek lisans tezi). İzmir: Dokuz Eylül Üniversitesi
- Chen, Sijia** (2021): The process and product of note-taking and consecutive interpreting: empirical data from professionals and students. *Perspectives*, 30(2), 258–274. <https://doi.org/10.1080/0907676X.2021.1909626>

- Çalık, Onur** (2019): *Türkiye'deki sözlü çeviri alanındaki akademik çalışmaların konumu: 2008-2018 yılları arasındaki makale kitap ve lisansüstü tez düzeyindeki çalışmaların içerik analizi* (yüksek lisans tezi). Sakarya: Sakarya Üniversitesi
- Dam, Helle** (2004): Interpreters' notes: on the choice of language. *Interpreting*, 6(1), 3–17. <https://doi.org/10.1075/intp.6.1.03dam>
- Dam, Helle** (2010): Consecutive interpreting. Y. Gambier & L. van Doorslaer (yay.haz.), *Handbook of Translation Studies* içinde (s.75-79). Amsterdam/Philadelphia: John Benjamins Publishing Company.
- Diriker, Ebru** (2015): On the evolution of the interpreting profession in Turkey: From the dragomans to the 21st century. Gürçağlar, T.Ş., Paker, S. & Milton, J. (yay.haz.), *Tradition, Tension and Translation in Turkey* içinde (s. 87–103). Amsterdam & Philadelphia: John Benjamins Publishing Company <https://doi.org/10.1075/btl.118.04dir>.
- Diriker, Ebru** (2018): Sözlü Çeviri: Tarih, Eğitim ve Araştırmalar. E. Diriker (yay.haz.), *Türkiye'de Sözlü Çeviri: Eğitim, Uygulama ve Araştırmalar* içinde (s.13-36). İstanbul: Scala Yayıncılık
- Doğan, Aymil** (2002): Ardıl Çeviri Eğitimine Nörodilbilimsel ve Psikodilbilimsel Yaklaşım. B.B. Gülen, İ. Boztaş, and C. Veldhues (yay.haz.), *Translation studies in the New Millennium* içinde. (s. 173–183). Ankara, Türkiye: Bilkent University.
- Doğan, Aymil** (2017): *Sözlü çeviri çalışmaları ve uygulamaları*. Ankara: Siyasal Kitabevi.
- Eraslan, Şeyda** (2011): *International Knowledge Transfer in Turkey: The Consecutive Interpreter's Role in Context* (doktora tezi). Tarragona: Rovira l Virgili University.
- Erbek, Murat** (2019): In search of common ground in translatology: A self-reflective look into discipline's trajectory. *Çeviribilim Ve Uygulamaları Dergisi*, (25), 129–142. <https://doi.org/10.37599/ceviri.519317>
- Erkul, Selin A.** (2005): Discourses on Translators and Translation in the Turkish Fiction (yüksek lisans tezi). İzmir: Dokuz Eylül Üniversitesi

- Filazi**, Ensa (2021): Türkiye diplomasisi bağlamında çevirmenin görünürlüğü: milletler cemiyeti dönemi (1919-1939). *Çeviribilim ve Uygulamaları Dergisi*, 2021(30), 87-107. <https://doi.org/10.37599/ceviri.880319>
- Firdaus**, Sonia. (2012): Evolution of translation theories & practice. *The Dialogue*, 7(3), 277-294. <http://hdl.handle.net/20.500.12424/188895>
- Gaiba**, Francesca (1998): *The Origins of Simultaneous Interpretation: The Nuremberg Trial*. Ottawa: University of Ottawa Press.
- Gentzler**, Edwin (2014): Translation studies: pre-discipline, discipline, interdiscipline, and post-discipline. *International Journal of Society, Culture & Language*, 2, 13–24.
- Gile**, Daniel (2009): *Basic concepts and models for interpreter and translator training*. Amsterdam/Philadelphia: John Benjamins Publishing Company
- Gile**, Daniel (2018): Simultaneous interpreting. S. Chan (yay.haz.), *An Encyclopedia of Practical Translation and Interpreting* içinde (s. 531-561). Hong Kong: The Chinese University Press.
- Gillies**, Andrew (2017): *Note-taking for consecutive interpreting: A short course*. Milton Park, Abingdon, Oxon: Routledge.
- Grbić**, Nadja & **Pöllabauer**, Sonja (2006): Community interpreting: signed or spoken? types, modes, and methods. *Linguistica Antverpiensia New Series – Themes in Translation Studies*, 5, 247-260. <https://doi.org/10.52034/lanstts.v5i.163>
- Güçlü**, Gökçe D. (2019): *Süreç ve çaba modelleri bağlamında ardıl çeviri yetkinliği: Fransızca-Türkçe dil çifti üzerinde bir inceleme* (Yüksek lisans tezi). Mersin: Mersin Üniversitesi.
- Gürçağlar**, Şehnaz Tahir (2019): *Çevirinin ABC'si*, İstanbul: Say Yayınları.
- Hanusiak**, Dariusz (2021): The choice of language for note-taking for the purposes of consecutive interpreting. *Między Oryginałem a Przekładem*, 4(54), 51–61. <https://doi.org/10.12797/moap.27.2021.54.03>
- Hatim**, Basil & **Mason**, Ian (1997): Interpreting: a text Linguistic approach. F. Pöchhacker & M. Shlesinger (yay.haz., 2002), *The Interpreting Studies*

Reader içinde (s.254-265). London & New York: Routledge.

Herbert, Jean (1952): *The Interpreter's Handbook: How to Become a Conference Interpreter*, Genève: Librairie de l'Université.

Jones, Roderick (2015): *Conference interpreting explained*. London: Routledge.

Kıncal, Şeyda (2023): *Sözlü Çeviri ve Teknoloji*. İstanbul: Kriter

Kıncal, Şeyda (2020): The Impact of Non-Native English on Omissions in Simultaneous Interpreting. *Çeviribilim ve Uygulamaları Dergisi*, 28, 98-109. <https://doi.org/10.37599/ceviri.686283>.

Kıncal, Şeyda (2019): The Choice of Language and Form in Note-Taking for Consecutive Interpreting. S. Sönmez, E. Özçoban, D. Balkan & H. Karakuş (yay.haz.) *New Horizons in Social, Human and Administrative Sciences* içinde (s.627-638). Ankara & New York: Gece Akademi.

Kirchhoff, Hella (1976): Simultaneous interpreting: interdependence of variables in the interpreting process, interpreting models and interpreting strategies. In F. Pöchhacker & M. Shlesinger (yay.haz., 2002) & D. Sawyer (çev.), *The Interpreting Studies Reader* içinde (s. 110-119). London & New York: Routledge.

Knox, Shannon (2006): Sign language interpreting in an academic setting: Preparation Strategies and considerations. *Sites a Journal of Social Anthropology and Cultural Studies*, 3(1), 183–204. <https://doi.org/10.11157/sites-vol3iss1id47>

Kocabıyık, Hüseyin Selim (2022): The effects of translation theories on the assessment of translations. *Söylem Filoloji Dergisi*, 7(1), 225–236. <https://doi.org/10.29110/soylemdergi.1076815>

Köseoğlu, Tuba (1997): Sözlü Çeviri Eğitiminden Uygulamaya Geçiş. Kurultay, T. & Birkandan, İ. (yay.haz.), *Forum: Türkiye'de Çeviri Eğitimi, Nereden Nereye?* içinde (s. 129-132). İstanbul: Sel Yayıncılık

Lung, Rachel & Li, Donghui (2005): Interpreters as historians in China. *Meta Journal Des Traducteurs*, 50(3), 997–1009. <https://doi.org/10.7202/011610ar>

Marschark, Marc, Sapere, Patricia, Convertino, Carol, Seewagen, Rosemaria, &

- Maltzen**, Heather (2004): Comprehension of sign language interpreting: deciphering a complex task situation. *Sign Language Studies*, 4(4), 345–368. <https://doi.org/10.1353/sls.2004.0018>
- McLuhan**, Marshall (1964): *Understanding Media: The Extensions of Man*. London & New York: The MIT Press
- Mwangangi**, Agnes Mbithe (2019): *Note Taking and Directionality: An Investigation of the Effect of Language Choice in Note Taking By Trainee Interpreters*. (The Dissertation of Master of Arts) Kenya: The Univeristy of Nairobi.
- Nolan**, James (2005): *Interpretation: Techniques and Exercises*. Bristol: Multilingual Matters
- Önk**, Ürün Yıldiran (2011): Televizyonda savaş haberleri üzerine bir karşılaştırma: 2003 Irak ve 2011 Suriye olayları. *E-Journal of Yaşar University*. <https://doi.org/10.19168/jyu.89865>
- Özçağlayan**, Mehmet (1996): *Yeni iletişim teknolojileri ve değişim*. (doktora tezi). İstanbul: İstanbul Üniversitesi.
- Özkul**, Barış (2009): *Tanzimat döneminde tercüme odasından yetişen bir çevirmen: Ahmet Vefik Paşa* (yüksek lisans tezi). İstanbul: İstanbul Üniversitesi.
- Paneth**, Eva (1957): An investigation into conference interpreting. F. Pöchhacker & M. Shlesinger (yay.haz., 2002), *The Interpreting Studies Reader* içinde (s. 30-41). London & New York: Routledge.
- Pöchhacker**, Franz (2004): *Introducing interpreting studies*. London & New York: Routledge.
- Pöchhacker**, Franz (2010): Interpreting studies. Y. Gambier & L. van Doorslaer (yay.haz.), *Handbook of Translation Studies* içinde (s.158-172). Amsterdam/Philadelphia: John Benjamins Publishing Company.
- Pöchhacker**, Franz (2015): Evolution of interpreting research. H. Mikkelsen & R. Jourdenais (yay.haz.), *The Routledge Handbook of Interpreting* içinde (s. 62-75). London & New York: Routledge.
- Puusepp**, Margus, & **Vuorikoski**, Anna-Riitta (2024): Interpreting studies. A. Lange, D. Monticelli, & C. Rundle (yay.haz.), *The Routledge Handbook of the*

History of Translation Studies içinde (s.364-396). London & New York: Routledge.

Seleskovitch, Danica (1975): *Language and Memory: A study of Note-taking in Consecutive Interpreting*. F. Pöchhacker & M. Shlesinger (yay.haz., 2002) & J. Harmer (çev.). *The Interpreting Studies Reader* içinde (s.120-129). London & New York: Routledge.

Setton, Robin & **Dawrant**, Andrew (2016): *Conference interpreting: A complete course*. Amsterdam: John Benjamins Publishing Company.

Setton, Robin (2010): *Conference interpreting*. Y. Gambier & L. van Doorslaer (yay.haz.), *Handbook of Translation Studies* içinde (s.66-74). Amsterdam/Philadelphia: John Benjamins Publishing Company.

Šket, Tjaša (2013): *Mechanisms for ensuring interpreting quality at the Nuremberg trials and at the ICTY – a comparison*, (The Dissertation of Master of Arts) Aaustria: University of Graz.

Stone, Christopher (2010): Access all areas - sign language interpreting, is it that special? *The Journal of Specialised Translation*.
<http://discovery.ucl.ac.uk/id/eprint/123206/>

Tanrıkulu, Lokman (2017): Translation Theories. *Nevşehir Hacı Bektaş Veli University Journal of ISS*, 7(1), 97-108.

Uyanık, Gözde Begüm (2020): *Ardıl çeviride kültürel referansların aktarımı* (doktora tezi). İstanbul: İstanbul Üniversitesi.

Ünlü, Cihan (2023): *Automatic speech recognition in consecutive interpreter workstation: computer-aided interpreting tool “sight-terp”* (yüksek lisans tezi). Ankara: Hacettepe Üniversitesi.

Valdeón, Roberto A. (2021): Perspectives on interpreting. *Perspectives*, 29(4), 441-453. <https://doi.org/10.1080/0907676X.2021.1922130>

Wang, Jing. & **Wu**, Zhiling (2022): An empirical study of relationship between forms of note-taking and interpreting quality in C-E consecutive interpreting: a case study of student interpreters at Inner Mongolia University. *Open Journal of Modern Linguistics*, 12, 668-680. doi: 10.4236/ojml.2022.125048.

Karakoç-Yetkin, Nihal (2022): *Çeviri ve Diplomasi*. İstanbul: Çeviribilim

Erdoğan Yılmaz, Şule & **Tosun**, Muharrem (2021): İstanbul Üniversitesi'nin Kuruluş Yıllarında Alman Profesörlerin Derslerinde Yapılan İlk Sözlü Çeviri Denemeleri (1933-1953). *Turkish Studies-Language and Literature*, 16(3), 2053-2064. <https://dx.doi.org/10.7827/TurkishStudies.5198>

Zhan, Cheng (2019): 'Language choice in note-taking for C-e consecutive interpreting—an empirical study on trainee interpreters in China's mainland and Taiwan', *Journal of Education and Culture Studies*, 3(4), 457-467. doi:10.22158/jecs.v3n4p457.

EKLER

1. Yarı Profesyonel Öğrencilerin Not Kağıtları

EK 1: 1. Katılımcının Not Kağıtları

Sw.
Tr.
sever
dilemizin
aziz
dost

TR - 1916

Tr.
5. emel.
1915

dev.

Tr.
dev. 11

dev. 10

Tr.
dev. ent.

Tr.
yüksün

dev.

kat.

1. Kasım
1928

1000
yillik
map

gelenin
kald.

gün
gün
uyand.

but
tarikat

Latin
vaz.
kavuşup

Tr.
11. Selim
k.k.
Hafice
Sultan

Saray
yapt.

mimar → Fransiz
melling

iletisini
pusulelere
tarikat

HC.
Atame

Helel
Campbell

telling
concern
etc.

asked
for

show of
hands

youth
noting

1916 - TR

out of
about
100

was
only

10
20

Ms May

opposition
leader.

concern

tell
vote

everyone

2016

told
up
on
EU
news.

we
know
what
happ.

At
those
events

could
feel

half

we
were
at
the
for
pop.

blog

was
in
several
units.

should
vote

rpl
were
celebr.

part.

we
knew
result

lots
of
reasons

18-21

should
know
better

if
they
voted

Corbin
scribble
11/abolish
fess

vote
id
be
stay

young
ppl
fed
up
w
cons.

just

had
a
general
rating

but
I'm
happy
to
see
young

may
was
exp.
ing
a
landslide

one
voting

was
hoping
to
break

and
with
support

EK 2: 2. Katılımcının Not Kağıtları

Sengül: + orkestra
 senar
 frised
 yapı
 tasır
 derim
 gajdan ye
 B.ın
 derim
 harf
 Ben
 T. k. a
 modern
 Ö. n. b. y. k.
 ad. m.
 B. s. a.
 konit

TR - 1716
 latin
 ya. 21
 1 Kasım 1928 ✓
 1000 yıld -
 Arap harf X.
 Agrica
 Sosyalt
 bi. H. i. d.
 Si. y. e. s. i. t.
 pop
 (N. s. i. t.)
 latin
 nektup
 pusula noldir

~~Arşiv~~
 harf
 bit - a. g. l.
 Agrica
 inli k. a. l. l. e.
 gelist
 Ar. c. o. l.
 I - D. o. n. g. e.
 y. e. r. m.
 B. u. g. i. n.
 a. s. t. m. e. l. t. u. b. u.
 (P. a. t. i. n.)
 I. D. o. n. g. e.
 12 N. 1915

Konya
 a. s. t. m. e. l. t. u.
 a. s. k. e. r.
 (f. r. a. n. s. i. s. t. a. l. p. h.)
 t. i. c. k. e.
 (h. a. s. t. i. l. i. s.)
 a. s. k. e.
 a. g. r. i. n. t. i. X.
 (P. a. t. i. n.)
 (b. e. t. t. e.)
 s. e. r.
 (P. a. t. i. n.)
 M. e. l. t. u. b. u.
 f. e. l. k. a. r.
 e. d. e. r. i. n. a. n. t. i. t. a. c. i.
 C. i. c. i. m. e. l. t. i. k. e.
 n. e. h. a. s. d. e. g. i. t. m. i?

(L. e. t. t. i. c.)
 III - S. e. l. i. n.
 (S. i. s. t. e. m.)
 H. a. t. i. c. e. 1395
 s. e. h. i. t. e. n. g.
 i. n. s. a. n. c. i. t.
 f. r. a. n. s. i. z.
 g. e. n. e.
 D. o. g. u.
 i. b. t. i. s. i. n.
 g. e. n. e.
 (m. e. l. t. i. n. g.)
 H. a. t. i. c. e.
 l. a. t. i. n.
 f. i. c. k. e. p. u. s. u. l. a.
 (c. e. r. a. f.)
 (P. a. t. i. n.)
 H. a. s. y. e. t. e.

B. e. y. h. e. l. i. k.
 1295 g. i. l.
 l. a. t. i. n. h. a. r. f.
 k. u. l. l. a. r.
 P. a. t. i. n.
 S. o. n. a. m. p. n.
 a. s. k. e. r.
 i. t. a. l. i. s. i. n.
 b. e. n. z. e. r. h. o. k. u. m. e. t.
 m. o. r. a. c. a. n. t. a. t. l. e. g. a. h.
 y. r. n. e.
 i. s. t. a. t. i. l.
 d. i. s. t. e. m. s. i. l. e. i. a. t. l. e. g. a. h.
 R. e. l. a. r.
 II. n. e. s. e. n. t. i. y. t.
 A. r. a. p. h. a. r. f. e. n.
 k. o. l. a. n. g.
 i. n. e. r. i.

Hel	1H6-T12
Nellyn Camber	
=>	
YOUTH	remain camp
vote	
P. UK	write
5-er	blog
Curia party	
ment	serv un?
benefit	=> stroke
2 for	ref
2016	Supp
A ref	corr 8 lang
held	First
about	shon of
EU	rest
me	not ?

It	negate
vote	Braxit
diff	hard
EU remain	the hope
June 2017	win support
gen elect	Mr Jeremy
May	labor
Prime Minister	
A landslide victory	much better
	result
	hung Parli

100	neatin
10-20	un even
vote	diff
	feel
=>	should
friend	we vote
family	
Grand	cele
	Party
young	X matter
felue	
know	Result
what happens	to leave
	(18-24)
Young	you
with	sto
gen	water

Young	fed up
Now	longer
Vote	govern
18-24	I
Jeremy	glad
	turnip up
X May	to vote
Lots R	
Abolish	
Pop saying	unitee

Ek 3: 3. Katılımcının Not Kağıtları

lori tatları milk stone	Scupli TR severler
01/11/1928	bit 0252 daktör
deniş yankıları uyandırıyor have broad repercussions III. Selim → Selim III Hattice 1806 Melling	TR için Bu devrimler eğilim doğru bireysel
Mürşad	Devrim
II. Mesrûşâd büyük - ayri ünli harfleri vowel denk geliyor	Hattice Devrim Bu sayede Batıya doğru Lafaz Alfabe
12/06/1915	1000 yıllık Arap
den vurmak siddetle muhtemelen needs	Devrim sosyal broad

Bilek ve Ayri kavuşuldu	Easy atlar püskül yot Aster → missing long Cephil zortek
2	For this dev at neuralp
II. WW	isbek sevilmeye emin bektar münir siddetle muhtemelen cici Mehmet Ne güzel
Asker mektup	
Tarih 12 Nisan 1915 Before WWI	
Konya Asker mektup	
unknown reason Fr alfabe Tr metin	

Lafaz mekkep Pusula	LA M → M M → H LA Cemal
Selim 3 Nuh Sultan	124 yıl önce kull
Sahil Saray	ARB giden asker
Mimar Melling Fr	to comm gov off they had come
to build	
EZP it's hard	ist lis bensil
Lafaz Comm in Pusula	ender ATA telgraf
M. (Lafaz) Tr	II mesrûşâd
Hat	kenilik örgütüdür

Jeremy Corbyn	He
on show of hands	(telling himb.)
el koldirak oylama	talk
= know better	Youth and vote
actin' bilmek	There so May
general election	Brexit
genel seçim	sc.
landslide victory	2016 ref'dum held
ezi ki oy usein 100	UK stay or no
hung parliament	wrote an article
wicbir portiriin muht	w student
gasunluk saylavemador	see unis talk
parlamento	
hard Brexit	
ino AB'denaynlas	
	Before I asked <u>Shah</u>
	intend to vote
	was maybe 10%
	u tell par
	Pr
	grad per

u future	negle
what happend?	
Young p	hard Brex
Meet + uni	unt her
shld vote	Jeremy Corbyn
Teleb parties	did <u>better</u>
Ref was to leave	Int no point
18-24 youngs	Youngs changed
Outcome	18-24 vote Jeremy
iff	Mr Corbyn
to stay	abo sh
June 2007	unis if
genel seçim	electd
May prime min	Cons Party
Landslide V	Happy → young voted

Sevgilli	TR 1946	100	batya genirdi
TC'nin	severer dost		
en sn- gopi tesle, devrin		Latın alf	
		1 karm 1928	
		devin	
ceğdas ⑤		1004	
ile bit			Grup
D			map
			X
klas devrim:		30401	
modernles		kitapları	
en büyük		siyaset	
			yankı
			— n

1. n. german cer. karulak 124 y ← to de kullarlati Aurupay siden ayphiten benzer kefret latın hafle gencde	1st. demirlikin 1-4 kefret D. selen II. nes, Arap in yazmay, kustay bitirish X ayn. — Onki n. tam amlosin —
---	---

5 ←
 letin n.
 nektup
 puvule
 ~~~~~  
 en. eski  
 (1. gelin  
 kar. n  
 Hahze  
  
 1804 sahij  
 sarang  
 ~~~~~  
 Mellin mimer
 AK
 ~~~~~

Yeni el.
günlük

1. Dünya So-
yarım

= ask mek

1. k. pramada
arzi

---

1. D.S
12 N. 1915

Konya → İst
asker
mek.

1/2 of
million
TP: volume

2-2 bölüm
dinde
arastır

---

asker
sevgi
♥ ilay
cephedi
Zarkhi

Sevgi:
sevilirizini,
belle 108

5173
tipleleke
mbsacm
Casi Haka

hello	remain camp
Helen Campbell	article
< youth voting	blog → pop.
Ms May PM	in the gov. unit
obuk	months lead to ref.
Jeremy	
leader oppo	
→ Brexit	career w/ corp.
2016 → UK referendum	ask for show of hand
EU mem.	
stay or leave	
registered to vote	young p
intended	young return
100	know what happened
10 - 20 going to vote	voting in force
fell parent tried	those meeting
	certain introduction
	whether to vote

celebrating party	very
X matter	June 2017
result	general election → UK
to leave	May still PM
young	border slides vict
18-24 yrs	negotiate the Brexit
if voted outcome diff	take hard B.
→ to staying in UK	win support
!! for her J.C.	Mr Corb. abolish uni fee it else.
leader party	Y. P
she worse	fed up w/ conservative po.
hung parliament	placid to see Y. P vote
Y. P	
turn out to vote	
18-24 yo. all voted for J.C. not the man	

Ek 5: 5. Katılımcının Not Kağıtları

TR - F110

Seu

Tr seu

sil.

ce so

Tr

um

✓ 401

↓

deur

deur

→

rage

⊖

bi

he D

401

bor

hd

moden

odin

Tr

3

latri

Lat

olr

Soi

1 losin 1920

bo

bu deur

Accep in

X

kol

bu d

Sos.

kol.

o

mark

mpolox

esw
arm → ♥ me

yıl once

bahar 1 du-

12-nisan 1915

kocane
sevgilice

? nadek
fr ↓ elfab
Tm

ca 1-2 - kalye
ok

osk — sev
89
dephoez
zarlot
den

osk — sev
bov
betle
osw

tak.
ed.
kare
msh
cico
nashu

Arcolor

2. gili
 Türk aydu
 hake m
 ile
 moras. → TR
 (60)
 loti
 1st → dig
 tem
 nos.
 mte.
 TR
 tele

II. mas
 me
 Arap h
 bk h
 bit X
 ay. X $\sum$ set
 into → tem
 onlo. h
 bu
 icer
 yeri ol
 gol
 1. dia. s

mcolor

33 20r
 ill. → posula
 mel. Tr 2r
 hal. sul Tr p.
 melt.
 leden 2g.
 1604
 melting → gären
 dag. ins → 1g
 ilok

ENG-TR

hall
no → heli
y & vote
noti
Mr. Green
JC cler.
or
oppⁱ
men → Green
famil.

20th
re hold
EU mem
I
comp^e has
to
blog / pop
JUN uni
talkin

18th 2nd year know better
at course
voted stand → EU
in June 2017
got selected → X
as my
→ expect
LSV.
able to the neg
little bit
hard
brown

do win sup^r
unf → me
JC → did ✓
exp
she do wa
int. poin
y. people
turn
1/80 p. 2 time
about vote
X Jm

sup → at
br.
asked
50th
H? voted
6. like vo
100 → 10/20
vot
v. tall in
person
v. young
6 ur
fit

cert know
the
y. vot
given
her
meet
uni - events

ab?
uni fees
yo f
fed up
current
part
of
game
glad to
see
yo f
turn
out
to
votes

nk informal $\Rightarrow$ word of wide repercussions

[illegible]

- Helen Campbell
 talk about
mention Mrs. May of youth & voting
leader of propan
British
You know
the message 16 referendum EU
to UK corporation
wrote in article (popular) UK universities
referendum series
specific language
of position during limiting of vote
verned
10.20 of vote
elections, sayings of vote
we know what happened
young people in voting
was events = felt difference
hardly same of vote in mi?
referendum because because
19-24 should ve known better, because for old
being in state
Hanna 2017 → general scum in UK
Mrs May expected victory
to be probable the brexit
the was she was

She hoped support
Anak sun kopi dulu ji' g aldr
dulu kopi
int. point yang pepp voted (7.80)
18-24 unhappy hepsi Jeremy Corbell
Mr. Corbin abolish university fees popular for students
feed up with conservative university normal
I'm glad to see young people to vote

EK 7: 7. Katılımcının Not Kağıtları

H wr d d Arınlı
T.R yapı tar rmd.
Tax tr rev TR N modern
An rev impt but
hard rev dif.
Gerce herl rev. moderniz.
Safeser TR face west pmt
bil lat alp. sağıla let
1 kışın 1929
4 rev about bin 311 2rap 4221
X
440 SOS
211 polit
NTL
years even rare writ
meth comp.

1 mat oldent
TR - ENA
3. Sektör
SIS
Hatice sul
1802
Sahil Savaş
Jap bas.
Mimar Meling
FR.
Zürich
12i com. emek
mud f-t-f
50 com w comps
Meling
Hat.S.
ant. kad TR bgr.
Hat.S. Meling
paw Latin let write
com
50 Hat.S. Meling
lat. let writ.
decomp.
istek Meling okup
gel.
P21P kabul 100% TR lat let
1st
EU giden TR aydın
gov com str.
tech.
App. telg. } 50 Latin let
writ.
Again ist forth rep lat let

Alp. ref. 2. neant girder
Aras kolyat 2 yalız
anğor
arasında bit x 2gr V
722
Dura tam let comp
understand.
New alp getiler but I WW
brute out
Yarım bal
T. eras 202
örn. 2 meklyp
Lat alp 2 722.
I WW 21 12 NIS 1915
Long 1st
500
202.
Bikanyan net. uetia FK alp
TR 722
1-2 let
kolay
detay x
21 sev 212
202 (20)
cephe 225

1 with really
beke sar
art.
Kerem edim
need this nice unit?

Helen Campbell

task youth vote

→ m. Mrs May
PM → UK

Jeremy Corbyn
→ oppos.
UK

Brexit

fam. names

st.

2016
UK

refe
hell

EL mem.
UK ↓

I

↓

Remain
Camp

article
blog → study +
pp.

at UK

talk stud.
months
→ ref

Sep

ten

st.
career
(lang
X
set
hands

hw many

regi. vote ?
intl
dip. see
100 / 10 - 20

note

talk

ps
fr
grd.
envy. /
vote
REM

UK

int.

→ 7 prop.
litere

car

know

wh.
there

talk

7 prop.
vote
gen. ↓

meet
unim. emnt.

↘

brother ?

→ exam
X matter

stud.

Q

know

result
ref
LEAVE

13-24
voted

if vote out d.f.

would
h. stay.
EV
i.

↓ Time

speech.

had
gen elec. UK

May &
PM

ex

vic.

able

neg. Brexit

talked

hard

hope win

base
exp.

DNF

Mr. Fer
Cor.

Lab Par.

did ++ / she --

R

many par.

int

is

if prop
vote
1.80 ↓

13-24

slm.

Jer.
Lab.
X
May

→ reason

X

int see

if elec.

pop.

✓

4 people

fed up

p.
power
conserv.
gov

2014 glad

4 PP.

vote

ty

Ek 8: 8. Katılımcının Not Kağıtları

1. 1960 im p	mehi: = desert need vowels	
rombas	2nd meşre-2. meş	denk: coincides
selim 3rd	mürce (suppl. celin)	denk: 3rd can v
Erin		
diğer Tr. loku		(Her t no
Tr.	3. Selim Holup	bitirir, 2. 2.
form 5. 2.	S. 1. 1801	<u>proble</u> den
<u>revelat</u>	S. 1. 1801	garz: 'm' 1.
Gesides, <u>world</u>	<u>America</u> Meling	Medingya Savas,
<u>el</u> <u>re v</u>	Fr. for (Cinher)	garz: 2. 2.
herf <u>nov</u>	Meling <u>know</u> r	<u>belone</u> latin
Türk modern	<u>her</u> Melice leir	her t
Tr <u>face</u>	1. 1801	12. 1801 1815
<u>meş</u>	Meling <u>her</u> pusur	Aster meşur
latin	<u>her</u> <u>requis</u>	Fr. alfabet
1. 1801 1828	Meling <u>her</u> latin	Türkçe yazıldı,
devr. 1801 1828	Kullanıldı,	Kalev anlasır
erf her X		
erf	Er gider Tr. cydonlar, ne leceler çizildi.	
Gesides, <u>face</u>	delat meşur latin	aslı 1. 1.
Gides yan kış	latin Tr. delat	cephic 2. 2.
gides yan kış	alfabe ref--2	Siz bekler
neçir latin	2. 1. meşur	<u>her</u> <u>requis</u> <u>her</u>
neçir latin		<u>her</u> <u>requis</u> <u>her</u>

1. 1960 im p	mehi: = desert need vowels	
rombas	2nd meşre-2. meş	denk: coincides
selim 3rd	mürce (suppl. celin)	denk: 3rd can v
Erin		
diğer Tr. loku		(Her t no
Tr.	3. Selim Holup	bitirir, 2. 2.
form 5. 2.	S. 1. 1801	<u>proble</u> den
<u>revelat</u>	S. 1. 1801	garz: 'm' 1.
Gesides, <u>world</u>	<u>America</u> Meling	Medingya Savas,
<u>el</u> <u>re v</u>	Fr. for (Cinher)	garz: 2. 2.
herf <u>nov</u>	Meling <u>know</u> r	<u>belone</u> latin
Türk modern	<u>her</u> Melice leir	her t
Tr <u>face</u>	1. 1801	12. 1801 1815
<u>meş</u>	Meling <u>her</u> pusur	Aster meşur
latin	<u>her</u> <u>requis</u>	Fr. alfabet
1. 1801 1828	Meling <u>her</u> latin	Türkçe yazıldı,
devr. 1801 1828	Kullanıldı,	Kalev anlasır
erf her X		
erf	Er gider Tr. cydonlar, ne leceler çizildi.	
Gesides, <u>face</u>	delat meşur latin	aslı 1. 1.
Gides yan kış	latin Tr. delat	cephic 2. 2.
gides yan kış	alfabe ref--2	Siz bekler
neçir latin	2. 1. meşur	<u>her</u> <u>requis</u> <u>her</u>
neçir latin		<u>her</u> <u>requis</u> <u>her</u>

[illegible]

103

2. Profesyonel Sözlü Çevirmenlerin Not Kağıtları

EK 1: 1. Katılımcının Not Kağıtları

Dear TR leg lovers friends ①
 rev → building blocks of TR.
 Thanks to
 closer — civilized world
 all rev — important
 Alp. Rev — modernization
 West ← Latin alfab.
 1 Nov 1828 accepted
 1000 years. Arab letters. Tradition
 — initial, cultural, political
 modern letters. compass 17
 III Selim → known
 Hotice Sultan
 Soney — inner. Meling — FR.
 communicate face 2 face — how
 compass
 Meling — TR learn
 Hotice — TR compass — Latin alphabet

Kaya — 1st. lover ③
 1 soldier
 Fr. letter alph. — TR
 1-2 words — under
 no detail — love missing
 cepte & difficulties
 love — sure!
 provide?
 repeating. I need it. Melike
 bit it lady?

alp. reform ④
 II. meeting
 Arab letters — open yachnos.
 kilik — far + recognizable
 into — I. WW
 per affeke — I. WW
 dev.
 byon.
 love letter.
 before 2.2.
 I. WW. 12 Nisan 1915

hi - Helen Campbell. ①
parakee + of kullama
mention Ms. May P.M. (UK)

Jeremy Corbyn - leader of opp. (UK)

8 Brexit - (ambition) ? maybe sure
stat.

2016 UK - referendum
EU stay or leave?

(remain) (her) - article blog
popular in the

(uni) - students talk - months
ref.

career or loggia ②
how many? registered instead vote?
(100) 10/20

tell - parents friends - vote

interests future

what happened is known.

uni events - should we?
after exams?
celebr. party

Survey

leave

18-24 y.o.
should in vote

voted - def. ③

stay in EU

(sad)

June 2017, general election

Ms. May - still P.M.
landslide victory

negotiate
Brexit.
she wanted.

she hoped - with support.

unfortunately - Jeremy
Corbyn

Labour Party
lost better.

7 point. ④
young pop. did vote 75%

18-24 y.o. - Jeremy Corbyn
Labour

reasons

abolish uni fees - pop. they
to say

fed up. power of power
conservative party

(sad) young people

EK 2: 2. Katılımcının Not Kağıtları

TR letters	arabic lep
fr / long	+ 60c
build bl / TR	cult
(revel)	politic
consep (u)	vere
= imp	B used btr
B letters rep	old art
= imp	hadize sultan
TR	selim B
→ CO	police → securid
let ser	melliz
→	TO comm
7/11/28	notes

1 ref vest	
4 tone	
with 4 hrs	
need	
(mehlham)	
lovely	

50 melliz	embassies
TR	(let with)
Hazice	2. mag r-t. get
let in	some improve
50 correspn	(seper let
Hazice	consort < >)
→ reg	B ww 7
mell	X
consu	(u)
100s btr LR	d'n
let on	longe letter
govera → let in	(ww 7
to correspn	12/4/1975
	longa → ist)
	reason?
	turkish w/ french
	longing
	diff

Helen Kambili	Blogs (popul)
"	11 → stud
y V	1 2K career
Ms May (PM) Johns Vorster (opp) Brex (O)	D ? res → V int → V B 10-20 (low)
2046	
ret/VK (ev+)	1 1 (excludes, wrong) Vote remain (for future)
1	remain we 0 keep

Shey	merge	Johns Vorster
lung pol		Ty
y		
V	vond (1980)	
JK		
X May		
resen?		
Vu ten X (Econ)		
bikmet (consu party)		
B 1		

→ y V (general)	results	diff (remain)
meat	①	②
1	Johns	
①	indict (best for? exams)	several elec/VK
meat	Ms May	
some	↓	big 20-20
≡	the	"
17 y	Brex (rest)	
vote (20-20)	B opp JK (reborn)	meat

EK 3: 3. Katılımcının Not Kağıtları

İngilizce voting
 e zici siyasi refer
 - @ (show) @ (hand)
 te kaldırma
 7 hung parliament
 (koalisyon hükümeti)
 there may → Jeremy Corbyn
 youth and voting
 gender ve oylama
 ② (hello)
 Helen Cargill
 talk → (today)
 youth → (this)
 may → (PM)
 @ UK
 J C → (leader)
 @ (opinion)
 Brexit
 mention

2016 UK
 refer
 held EU bank
 stay → (leave)
 were the → (article)
 people
 UK → (talker)
 to → (students)
 refer → (L)
 closer with
 12 years
 → (students)
 how many
 registered to
 vote
 intend to vote

hard Brexit
 this election
 win the support
 oppose Jeremy
 Corbyn
 did much
 better
 than expected
 big pattern
 result
 young people
 vote
 80 %
 18-20 years
 Jeremy Corbyn

not much may
 reasons
 abolish union
 fees
 popular thing
 to students
 fed up covers to
 party
 quit normal
 people we turn
 out to
 vote
 yapı tosları →
 Drop
 compass → (pull)
 mesrutiyet → (constitution)
 bitişik → (adjacent)
 ünlü harf → (vowel)
 dem vurmak → (talk about)

maybe 10 out of
 100
 tell your friends
 your opinion is
 you get people
 what happen
 know
 at the
 meeting
 union events
 external celebra
 matter
 most of
 them
 result of
 return

leave the
 Brexit
 18-20
 outcome
 voted - different
 stay in the
 EU
 set
 June 2017
 - speaker
 general election
 most may
 PM → (leader)
 victory
 (bec) able
 to → (reply)

ovi mehlkem -
 2) sevici. Türkce
 seker
 222 dorek
 TC yp takt
 deumlen
 ctkem. cıfta
 dıngı
 mpa - melle
 hıft, leumi
 modern
 büyük rdun
 yar - btiye
 lehn abfeler

1 krom 1928
accepte
 1000 yllık
 Arap hıftı
 orıtar kındı
 sosyal
 kettı
 sıgısal > yarı
 ne orıtar
 yillere orıtar
 lator hıftı
 metty
 bulur
 hıtar sult
 yarı
 1800 serıy
 yepet

bitirık degel
 29 nı
 onlı hıftı
 tom
 yarı br
 24 bue
 I. pıncı
 sızarı
 cıbz yarı
 kındı
 24 melle
 lehn hıftı
 orıtar
 deke
 I P
 12 nı 1915

Konyat Hıftı
 25 ter melle
 Fransız 24 bue
 Türkce kındı
 24 nı
 onlı bue
 25 ter sızarı
 ne kındı
 orıtar
 dıle pıncı
 24 bue
 orıtar, orıtar
 sızarı
 sız cıncı
 orıtar
 orıtar kındı
 kındı

mıncı
 dıncı
 sızarı
 1000
 1000 dıncı
 orıtar
 pıncı orıtar
 1000
 melle
 Hıtar sult
 Türkce
 sızarı
 melle
 okıy
 orıtar
 cıncı
 24 bue

orıtar
 melle sızarı
 cıncı pıncı
 1000 orıtar
 cıncı hıftı
 kındı
 1000 sızarı
 sızarı
 telırt - cıncı
 hıftı orıtar
 yarı
 (telegraph)
 1000 dıncı
 kındı
 orıtar
 orıtar
 II - melle
 sızarı
 orıtar

melle
 cıncı
 melle

EK 4: 4. Katılımcının Not Kağıtları

D TUR. ♥ + friends
 Revolution → w
 (Phonics) Modern ☉
 Af. / Af. on sep ⇒ Türk. ☺ → ☉
 Latin 1/11/1928 ✓
 ↓ 1000 ~~Arap.~~
 → soc. Kul. politik volume
 B4 Latin letters → oldest 3 schin
 1804 → Uthmaniyah
 castle
 Melling French
 need command.
 + force face letter notes
 Melling learn TR. → notice written in Latin
 Melling write request w / answer in Latin
 124 yrs B4 1928
 Latin ✓.
 later again some
 method.
 Telegraph in TUR. w / Latin.
 Consulates + Embassy Latin TR Telegraph
 2. Mesnure agenda → some innovation
 letter — — —
 vowels (clear) o
 new alphabet develop
 WWI ~~stop~~.
 letter B4 Latin. — WWI
 12/04/1915
 letter soldier B/w 1. Furlough.
 ↓ ~~stop~~
 Mixed Ser, love. difficulties
 Request want love, wait 4. ends w / u
 30. 30. melike Nil

Uol Campbell Uelen ampt - stuth Vong.
May + Jeremy Corbyn Muhaf + Brexit =
2016 refer. AB uyelik kal git?

→ Kal Blog ✓
Uni konus ✓ Ay kala.

Dil konus aslında.

Kas - Oy kayit 100 → 10-20 ay
niyetinde

Ane baka, Boss - Oy ✓ Gelecekle

Hepkin re bilyon

Tencer in Oy vereri: - tpbah etkililik
Agence botter sinav sorani
peri)

← ~~den~~
Ate Ref Brexit

18-24 Gender Oy? → readydi Kall (12)

Mar 2017 genel xam

May Bantalan

acik ara Zate

Brexit → "Zor" bahzeli

Scamle - idetate

Muhafir Jeremy Corbyn kazari ✓
May X ⇒ Dengeli
falon

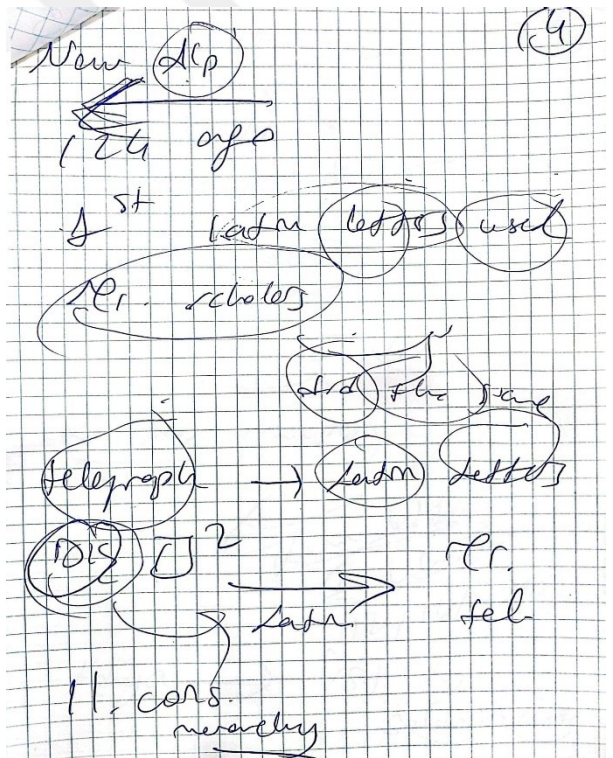
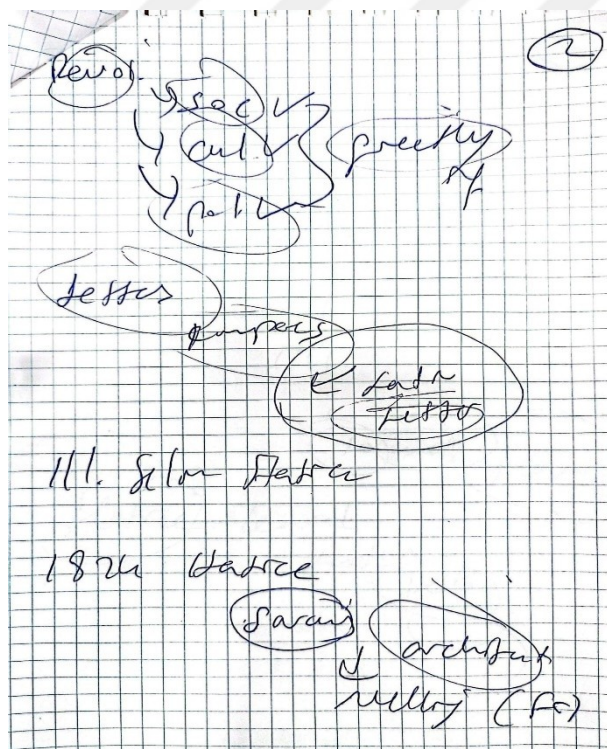
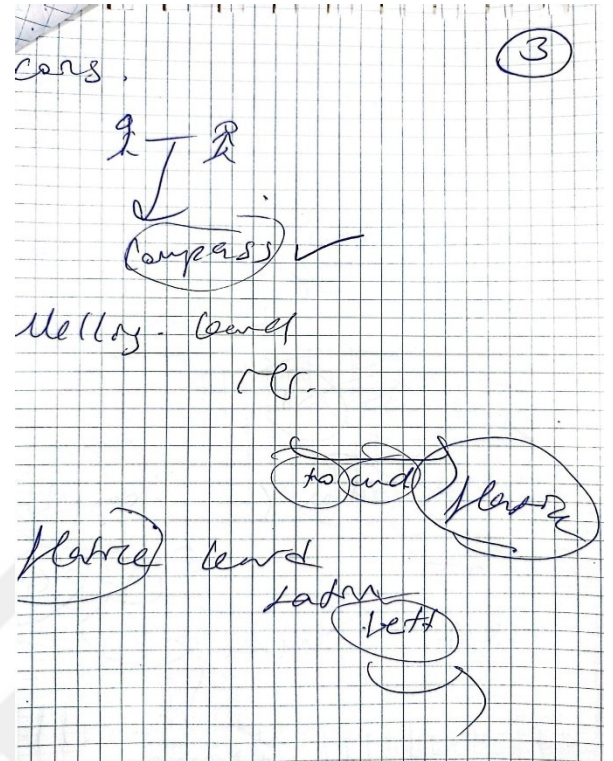
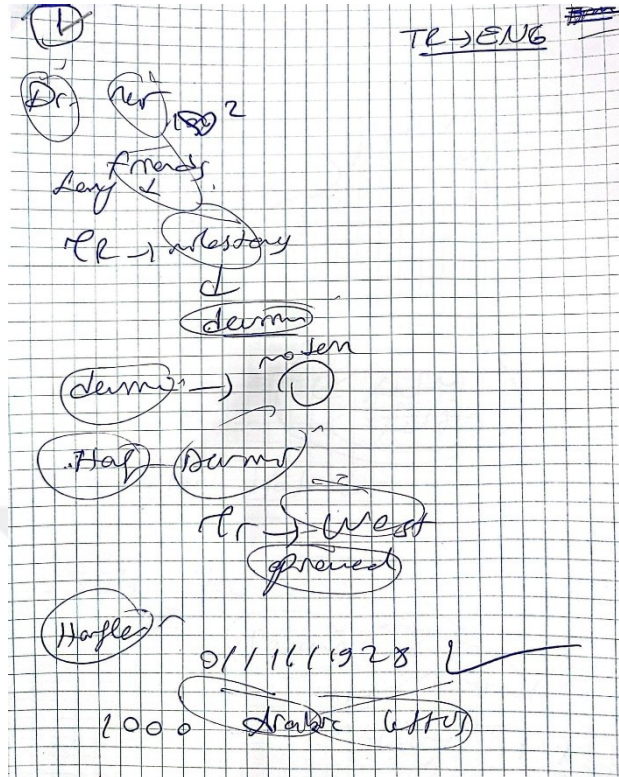
B 680 oy - 18-24) Hepki Jeremy.
15. Par.

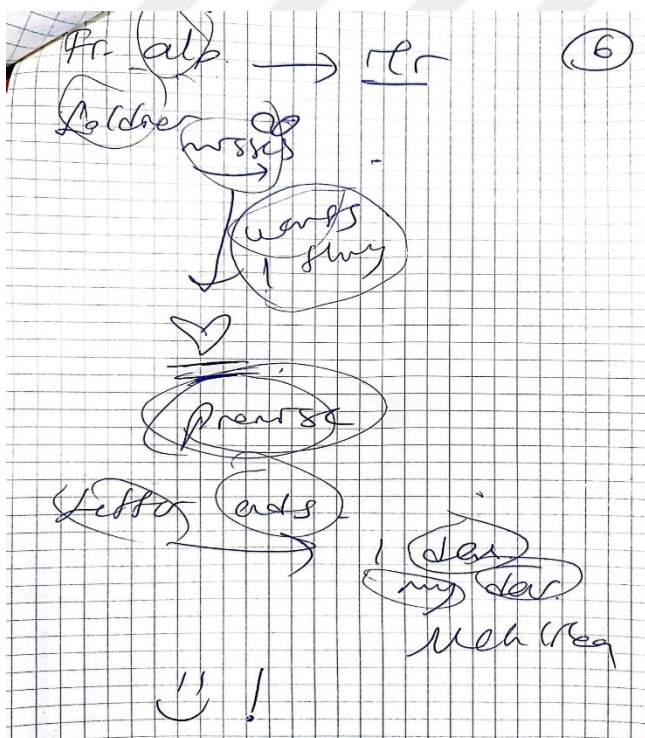
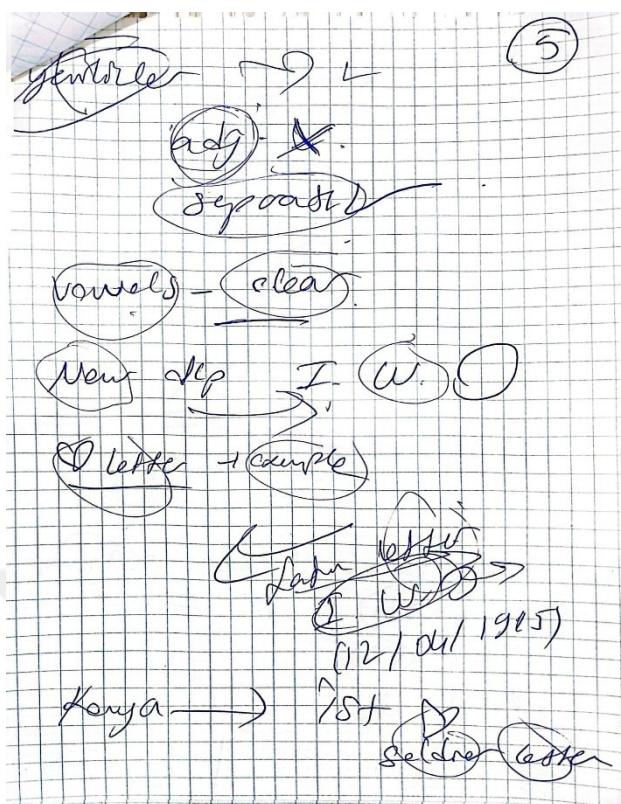
Corb "Uni ~~haz~~" - Populer.

Belki Bilims → Marmol - Gerc 1 Oy

TY.

EK 5: 5. Katılımcının Not Kağıtları

(1) ENG → CR

U:

Heim camped

Keith & (Uthay)

Mrs. (Prin) M.

Young Gibson →

Leader (off) x

Breast

Mang

↓

news

reference

for non

abortion

2016

(3)

parents

Am. ✓

grandpa

→ vote

future

we all knew

←

young 22

meeting

with experts

may 22

exam

consequence

learn

(2)

article

Pop. blog

22

wit 2

ref

22

long

at the of

vote?

Intend to vote?

≤ 100

10 - 20

(4)

18-24 22

how?

outcome →

would

diff.

de Bay mark

June 2017

gov. ele.

Mrs. May

can do well ✓

8?

hard best (5)
 PM
 unf →
 Mr. J. C.
 Robar Party
 he did
 make ✓
 Result
 my car
 18-22
 182 22
 Larry Corby

Mr. Corby (6)
 a-b-c-h
 (un) fees
 Corb. Party - (fed) (2)
 (young) 22

EK 6: 6. Katılımcının Not Kağıtları

Turkish ^{Dear Turkish} _{symp.}
 Revolution ↑ important
 → helped to merge to new
 alphabet rev. 300 of the important
 ↓
 important for civilization
 ↓
 Latin alph. 1 Nov 28, first
 ↓
 Stopped using Arab after 1000 years
 ↓
 effected cult, literat, sociat
 political

The oldest Latin usage,
 Hatice Sultan, letters
 ↓
 sister of 3. Selim
 Melik assigned as architect
 for a palace in beach.
 ↓
 they need to communicate via letters
 ↓
 Melik learnt Turkish
 Hatice learnt Latin letters.
 → they communicated via letters

Before 124 years of rev.
 It was used ~ TR-ERIC
 ↓
 Turkish writes Latin alph
 for upper man.
 ↓
 Alph rev. was thought
 II. Cons was orderly.
 ↓
 letters were written seperat.

I. WW → stopped working.
 Love letter was written
 before Latin rev.
 16 MAY 1915 → letter
 from soldier to a lover.
 ↓
 we don't know why → french
 alph.
 ↓
 love and exp in army

He want to be sure as lover
 → finish as i am in
 need
 my love

Helen C. IN6-TR
 Youth voting
 PM
 S.C. → or lead
 Brexit
 Topics
 2016 UK (re) EU new
 stay or leave
 I vote remain!
 Talking Universities
 Students
 ↓ Homophily interest
 questioning →
 10-20 vote
 I said vote remain
 Topic → Youth voting.
 I feel differences.
 ↓
 Should we vote?
 Result was, leaving.
 no 21. - 1. - then voted?

EK 7: 7. Katılımcının Not Kağıtları

TR → dosya
TC yapısı → alanın
görevi d
imporatör = hangisi
modernization
westernize
Latin alfabesi
1. Nov. 28 → 1000 yılı
arap harfleri x
sos-culture polik
Latin = rekabet
esk = 3rd felix
(hadice) kod
1824 - palace
French architect (belge?)
↓
dialogue?
↓
pusula - rekabet
↓
TR - FR (Latin
alfabesi)
↓
letters of request
response
124 yıl önce → first
five
Latin
alfabet

→ similar events
applications
↓
Latin alph.
foreign repr = Latin
TR
reform = 2nd rescript
↓
simplify reading
↓ gaps
vowel ✓
new alphabet X
WW
(love letter) prior
WW1 era
12 No. 15
Konya - ist (Jeddah)
French apr = TR
readable
no detail
love, difficulty vs.
request = ~~love~~
will you
wait for me?
I need to know

Helen Campbell
youth & wing
Mrs. May = PM - UK
Corbyn = leading op
Brexit
2016 → UK
Ref = membership
stay / go

trend
blog article - uni seminars
career on loguans
↓
vote
%?
No: 100/10-20 ↓
sell parents → remain ✓
result = ✓ know
events → indifference
(bottor?)
no matter
leave

18-24 year olds
↓
different?
remain?
sad
June '17 → election
UK
May = landslide vic
↓
hard Brexit
→ young → much
better
result = X
youngsters 80% voted
(Corb - labor)
↓
bcs = abolish uni fees
= fed up students go
down.
glad

EK 8: 8. Katılımcının Not Kağıtları

milestones
 revolution / reforms
 united
 contemporary world
 half division
 - biggest step
 modernization
 of Turkey
 - 1st Nov 1928
 1000 yrs of
 Arabic letters
 social, cult.
 political area
 Latin letters
 124 yrs ago, letters
 and alphabet
 - Justice Sultan
 risk of 3rd
 section
 - 1804, con. structure
 of say

- minor (Mehmet)
 communication with
 the architect.
 notes
 - Turkish notes
 in Latin letters
 she learns Latin
 alphabet
 - wishes in
 Latin letters
 - 124 yrs ago
 first time
 Latin letters in
 Turkish
 - European scholars
 comm. in Latin
 letters
 - before and in
 Latin letters.

Youth / voting
 - Mrs May
 PM of UK
 - Jeremy Corbyn
 opposition
 - Brexit
 - 2016 referendum
 was held
 leave or stay
 in Europe
 - I wrote
 article / blog
 - failed to stop
 - ask them
 have referendum
 to vote
 - tell yr parents
 it's in yr interest
 - we know what
 happened
 - meetings /
 difference in
 both to
 vote
 (more properly)
 - leave (last
 call)
 18-24 had
 they votes
 outcome would be stay

Alphabet reform
 - 2nd movement
 - innovation for
 writing easily
 - into half
 - new alphabet
 - 1st world
 war
 - main ex.
 these letters
 yrs before the
 Latin letters
 - 12th April 1955
 private
 letter

- French alphabet
 Turkish
 - no details
 but how
 he missed
 challenges
 in the war
 - wants to double
 sure she loves
 him
 - letter edition
 being mentioned
 in Mehmet

June, 2017
 - general election
 Mrs May PM
 Labour
 vic long
 negotiate all
 Brexit
 unfortunately
 opposition
 leader of
 Labour party

- young people
 voted 80%
 for Labour
 (Jeremy Corbyn)
 (promise)
 - abolish univer.
 fees
 - fed up
 with conservat.
 parties
 - are really
 glad
 ↓

EK 9: 9. Katılımcının Not Kağıtları

TV → Eng.   27/11/24

→ d. Th. loves / friends
TC referring → inspired contr world

→ alphabet r. (step)

→ proved to race west

- 1/Nov. 28 / origic letters

{ secret call point imp}

years before → Latin alph → letter John III - Native sister Marie

→ summer palace

→ Mining arch Tr.

→ to communicate

→ written correspondence
Latin Tr / Latin alph

1926 years before / Latin alpha used

↳ similar elements of Fr. & foreign codes

II. mesutuyet / reform
? + separate writing letters
+ vowels separate and full
b4 I was interpreted

love letter 1 year before 12 apr. 1915
Konya → Ish-
solders letter
for. given in Tars

legible
love (message / front challenge) / make sure
it will work

"dear Mehlaka"

Eng → Tr

27/11/24

Helen (Caird) → youth on voting
Mrs May PM. UK / opposition leader
Brexit.

2016 UK referendum EU membership.

plan reason / blog article
unr. talks before Ref.

out for ideas → reg. to vote / to / no
intent " ~~not 100~~

for friends / parents / future
result → voting in general

feel difference → 'after exams
not bothered
18/24 ? outcome different

June 2017 gen election Mrs May expect victory.

→ to negotiate Brexit / hard

Mr. Jeremy Corbyn → Labour P. did better

young people → voted 80% (18-24)
voted for Labour

reserv. → abolition unr. fees / popular
fed up Conservative party

frankly

EK 10: 10. Katılımcının Not Kağıtları

EST pop
Dut tims
most ★ found
TR
with rev
TR → modern
world
all rev ★
bet Alpha VU
dt
to me, most ★
ster alph
focus
to modern
ge
we at lat
dph
1 nov 1928

ended ardan let
huge reaction
soc
cul
then, lat alp used
to
letter
Hottice sult writings
3rd Selim
example
Hot sult sea palace
1804 meling French
to find can
2 commu
hard
meling > basic TR
that sult > basic TR

with the
lat alp used
in TR
before
lat alp
accepted
soldier
Konya to ist
unle reasons,
it was
written
by th
alp
TR
east to int
no detail
current feeling
want waiting for
him
ends "repeating
need a
true"

Alp reform
agents
in
2nd
constitu
not
completed
main
examp > late letter

they people abroad
same way
to am
with
gar
applies with lat alp
concrete
TRish
Alp reform
agents
in
2nd
constitu
not
completed
main
examp > late letter

Hi Helin Cornell
not really
Baztan
may
brexit
ve oylama
muhalefat
Curtin
2006 oylama
Brexit
GU
kalma taraftarıydan
ret işi
matok yardım
Eniv konuştun
kocuniz oy kullandılar
kullanacak
100 kizden belki
104 kullandık
kolmak için
oy kullan
tervite
jenciler farklıdır
sıra sıra
eplence
Beşim kızıktan
yana
aklıdır
ince
Hansen 307
panel sor
M. May
no win
zork cüzup beksett
may wanted
no exit
if win
she bag lead
to
no brexit

9. Özgeçmiş

Adı ve Soyadı: Yaşar Akgün

Derece	Bölüm/Program	Üniversite	Yıl
Lisans	İngilizce Mütercim ve Tercümanlık (Agno: 3.91 – Bölüm Birinciliği)	Kütahya Dumlupınar Üniversitesi	2023
Y. Lisans	Çeviribilim Tezli Yüksek Lisans (Agno: 4.0)	Ege Üniversitesi	2025

Bilimsel Kuruluşlara Üyelikler: Çeviri Derneği - 2024

ESERLER

A. Uluslararası hakemli dergilerde yayımlanan makaleler:

1. AKGÜN YAŞAR (2024). COMPARISON OF THE POSTCOLONIAL ELEMENTS IN THE ARROW OF GOD AND ITS TURKISH TRANSLATION WITHIN THE SCOPE OF VENUTI'S FOREIGNIZATION STRATEGY. *Africana*, 4, Doi: 10.58851/africana.1484537 (Yayın No: 9125742)
2. AKGÜN YAŞAR (2024). TÜRKİYE CUMHURİYETİ VE İSRAİL DEVLETİ'NİN ULUSLAŞMA SÜREÇLERİNDEKİ DİL FAALİYETLERİNİN BİR ANALİZİ. *Uluslararası Türk Dünyası Araştırmaları Dergisi*, 7(3), 229-244. (Yayın No: 9125719)
3. AKGÜN YAŞAR, YETKİN KARAKOÇ NİHAL (2024). The Different Aspects of Diplomatic Mediation: The Extralinguistic Motives of Having an Interpreter in the Diplomatic Settings. *İletişim ve Diplomasi*, 75-89., Doi: 10.54722/iletisimvediplomasi.1488687 (Yayın No: 9125726)
4. MERCAN HANIMNUR, AKGÜN YAŞAR, ODACIOĞLU MEHMET CEM (2024). The Evolution of Machine Translation: A Review Study. *International Journal of Language and Translation Studies* (Yayın No: 9019035)

B. Uluslararası bilimsel toplantılarda sunulan ve bildiri kitaplarında (proceedings) basılan bildiriler:

1. SUBAŞI MUZAFFER DERYA, AKGÜN YAŞAR (2023). The Significance of Feminist Translation Studies and Gender-Sensitive Language to Eliminate Men's Violence Against Women. *International Conference on Language Education, Literature and Linguistics (ICLELL 2022)*, 37-37. (Özet Bildiri/Sözlü Sunum) (Yayın No: 8931662)

C. Yazılan ulusal/uluslararası kitaplar veya kitaplardaki bölümler:

C1. Yazılan ulusal/uluslararası kitaplar:

Dünyanın Merkezine Yolculuk (2024)., AKGÜN YAŞAR, Panama Yayıncılık, Basım sayısı:1, Sayfa Sayısı 160, ISBN:9786256298248, Türkçe(Kitap Tercümesi) (Yayın No: 9135998)

C2. Yazılan ulusal/uluslararası kitaplardaki bölümler:

1. THE TRANSLATION TRANSLATION PROCESS SERIES: NEW VOICES VOLUME 2, Bölüm adı:(Translating Condolences: Conveying Profound Emotions in Turkish) (2023)., MERCAN HANIMNUR, AKGÜN YAŞAR, Edicions de la Universitat de Lleida, Basım sayısı:2, Sayfa Sayısı 114, ISBN:978-84-9144-442-8, İngilizce(Bilimsel Kitap) (Yayın No: 8931671)

D. Ulusal hakemli dergilerde yayımlanan makaleler:

1. AKGÜN YAŞAR, MERCAN HANIMNUR (2023). The Effects of Teaching Computer-Assisted Translation Tools in Translation and Interpreting Departments on Students Developing Translation Competence as Perceived by Lecturers. Abant Journal of Translation and Interpreting Studies, 1(1), 43-54. (Kontrol No: 8931635)

2. Kitap Kritiği, AKGÜN YAŞAR (2023). Sözlü Çeviri Çalışmaları ve Uygulamaları. Karamanoğlu Mehmetbey University International Journal of Philology and Translation Studies, 5, Doi: 10.55036/ufced.1295553 (Yayın No: 9125754)